

Fra kulturdialog til kulturmelding

*En sosiologisk undersøkelse av forholdet mellom forskning,
formidling og politikk*

Christine Viland

Masteroppgave i sosiologi

Mai 2006

Universitetet i Oslo
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Sammendrag

Program for kulturstudier lanserte i sitt programnotat i 1998 ”kulturdialog” som forskningsformidlingsbegrep. Terminologiskiftet gir klare signaler om at formidling forstås som noe annet og mer enn enveis kommunikasjon av forskningens funn i popularisert form. Mer konkret kan begrepet om kulturdialog forstås som et forsøk på å gjøre en allmennrettet kulturforskning anvendt, aktuell og relevant for grupper utenfor akademien.

Oppgaven undersøker en kulturdialogisk formidlingspraksis, eksemplifisert med et samarbeidsprosjekt mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier om skrivingen av kulturmeldingen ”Kulturpolitikk fram mot 2014”. Oppgavens tema er altså verken kultur eller formidling i seg selv, men hvordan grunnforskning og politikk knyttes sammen i en *dialog om kultur*. Undersøkelsen er en empirinær analyse, grunnet i et fleksibelt opplegg og en systematisk tilnærming.

Undersøkelsen viser at strukturelle, kulturelle og individuelle faktorer i dette samarbeidsprosjektet virket sammen og dannet en nær forbindelse mellom den kulturpolitiske forvaltning og kulturforskningen: strukturer skapte rammer, kulturelle verdier ga insentiver og aktører gjennomførte. Viktige strukturelle betingelser finnes i sektorprinsippet, frie forskningsmiljøer, en kunnskapsorientert og kunnskapskompetent forvaltning samt programmets organisering og tverrfaglige karakter. Kulturelle forutsetninger var knyttet til de to sektorenes forståelser av forskningsformidlingsoppgaven samt forskningens og kulturpolitikkenes samfunnsroller. Aktøren fikk sin sentrale rolle på bakgrunn av forskningsfeltet, nettverk, organisasjonsmodell og personlige egenskaper.

Analysens funn drøftes i lys av teoretiske perspektiver og begreper fra Pierre Bourdieu og Mark Granovetter knyttet til struktur, kultur og aktør, forstått som felt, kapital, habitus og nettverk. Empirien divergerer med de teoretiske perspektiver på enkelte punkter. Selv om Granovetters og Bourdieus teorier treffer godt, fremstår det likevel som problematisk å hevde at de har en allmenngyldig relevans. Avslutningsvis stiller jeg derfor spørsmål om det også kan finnes viktige forklaringer knyttet til særnorske forhold.

Takk:

Veileder Karin Widerberg for inspirerende samtaler, konstruktive råd og kloke innspill.

Biveileder Johan L. Tønnesson for faglige synspunkter og interessante diskusjoner.

Camilla Jordheim-Larsen, Silje Hirsch og Dagny Alida Meltvik for hyggelige samtaler og verdifulle tilbakemeldinger. Gaute Losnegard og Hilde Tørhaug for gjennomlesning, støtte og oppmuntring.

En spesiell stor takk rettes til informantene.

Oslo, 15.mai 2006

Christine Viland

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	III
TAKK:.....	V
INNHALDSFORTEGNELSE	VII
1) INNLEDNING, PROBLEMSTILLING OG KONTEKSTUALISERING ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	
1.1 Problemstilling	1
1.2 Forskningsformidling – utvalgte diskusjoner	3
1.3 En historisk fremstilling av forholdet mellom akademia og politikk	7
1.4 Mellomspill	9
1.5 Formidlingen fra Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT).....	10
1.6 Om denne oppgaven.....	12
2) TEORETISKE PERSPEKTIVER	15
2.1 Aktør eller struktur?.....	15
2.2 Introduksjon av teoretikerne	16
2.3 Pierre Bourdieu: strukturerte og strukturerende aktører.....	17
2.4 Mark Granovetter: aktører i konkrete situasjoner	22
2.5 Nettverksteori	24
2.6 Oppsummering og frempek.....	26
3) METODE	27
3.1 Utgangspunktet	27
3.2 Undersøkelsesopplegg	28
3.3 Et prosjekt? Flere prosjekt?	28
3.4 Datamaterialet.....	30
3.5 Intervjuguide.....	30
3.6 Innpass og informantutvalg	31
3.7 Intervjuene	32
3.8 Behandling av intervjumaterialet	34
3.9 Analyse	35
3.10 Forskningsetiske avveininger.....	37
3.11 Presentasjon av informantene.....	38
DEL 1 KULTURDIALOG SOM FORSKNINGSFORMIDLING.....	41
4) KULTURDIALOG OG FORMIDLING	43

4.1 Kulturdiallog: Arven fra KULT og behovet for et samlende perspektiv ...	43
4.2 Programmets forståelse av kulturdiallog	44
4.3 Programmets organisering av formidlingsaktiviteten	46
4.4 Ikke-realiserte vyer og kritiske røster.....	47
4.5 Det formidlede: Hva kom ut?	49
4.6 Avslutning: Kulturdiallog som forskningsformidling?	51
5) PRESENTASJON AV RAMMENE, AKTØRENE OG FORLØPET	53
5.1 En ny kulturmelding.....	53
5.2 Det norske forskningssystemet: fra departement til programforskning ..	54
5.3 Et vendepunkt	55
5.4 Fra programforskning til departement? Motivasjoner for samarbeidet ..	56
5.5 Kulturdiallog i praksis – en beskrivelse av forløpet.....	57
5.6 Avslutning: En ny kobling mellom forskning og politikk?	60
6) PRESENTASJON AV RESULTATET: ”KULTURPOLITIKK FRAM MOT 2014”	62
6.1 Hva er en kulturmelding?	62
6.2 ”Kulturpolitikk fram mot 2014”.....	64
6.3 Stortingets behandling av ”Kulturpolitikk fram mot 2014”	67
6.4 Avslutning: kulturmeldingen – en tom tale i tiden?	68
DEL 2 STRUKTURELLE, KULTURELLE OG INDIVIDUELLE FORUTSETNINGER	71
7) STRUKTURELLE FORUTSETNINGER	73
7.1 Sektorprinsippet, frie forskningsmiljøer og en kunnskapsorientert forvaltning	73
7.2 Programmets strategiske posisjon	75
7.3 Tverrfaglighet og perspektivmangfold	76
7.4 Samarbeidsmodellen.....	78
7.5 Nærmere om nærhet.....	79
7.6 Traduttore traditore?.....	81
7.7 Oppsummering.....	82
8) KULTURELLE FAKTORER	84
8.1 Forståelse av forskningsformidling	84
8.2 Forståelse av forskningens rolle i samfunnet	87
8.3 Forståelsen av kulturpolitikkenes rolle.....	90
8.4 Oppsummering.....	91
9) INDIVIDUELLE FORUTSETNINGER	93
9.1 Avdelingsdirektørens rolle	93

9.2 Programkoordinatorens posisjon.....	94
9.3 Hvem var aktøren?.....	96
9.4 Sårbare og personavhengige organisasjoner	98
9.5 Roller.....	99
9.6 Oppsummering.....	102
10) REFLEKSJONER OVER TEORETISKE PERSPEKTIVER OG EMPIRISKE FUNN	103
10.1 En beskrivelse av koblingen mellom kulturforskningen og kulturpolitikk	103
10.2 Diskusjoner knyttet til aktørens spesielle stilling.....	107
10.3 Norge er et lite land i verden	109
11) AVSLUTTENDE KOMMENTARER	112
11.1 En historisk studie av koblingene mellom kulturpolitikk og kulturforskning	112
11.2 Nærmere om vilkår for en dialogisk formidlingspraksis i et sammenlignende perspektiv	113
11.3 Kulturpolitikk versus kunstpolitikk.....	113
Litteraturhenvisninger:.....	115
Andre kilder:	118
Avis/tidsskriftsartikler:.....	120
Vedlegg: Intervjuguide	122

1) Innledning, problemstilling og kontekstualisering

Det går an å lese Valgerd Svarstad Hauglands kulturmelding på to måter: som et offensivt strategidokument med overskriften ”Mer til alt!” eller som en uforpliktende erklæring om kulturens fortrefflighet (VG 30.8.2003).

29. august 2003 innkalte daværende kulturminister Valgerd Svarstad Haugland til pressekonferanse; den lenge etterspurte Kulturmeldingen skulle offentliggjøres.

”Kulturministeren ankom til Plenums-salen i Regjeringskvartalet slik en hjelpearbeider fra Røde Kors ankommer en sulterrammet landsby i Afrika” skriver Dagens Næringsliv dagen etter (30.8.2003). For det var løfter om penger kulturlivets aktører ønsket seg. Kulturkommentatorene etterlyste på sin side et forpliktende dokument med en tydelig politisk vilje. Selv hevdet ministeren at ”Her er retning og politiske prioriteringer klare” (Pressemelding, Kultur og kirkedepartementet).

Det kan sies mye om kulturmeldingen som politisk dokument. Men å vurdere politikken i meldingen er ikke mitt anliggende i denne oppgaven. Sitatet fra VG innledningsvis skisserer to ulike måter å tolke kulturmeldingen på. Jeg skal i denne oppgaven forstå kulturmeldingen på en *tredje* måte. For arbeidet med kulturmeldingen resulterte i noe mer enn et drøyt 200 siders dokument. Jeg søker å forstå kulturmeldingen som en særegen tekst fremkommet gjennom et utradisjonelt møte mellom forskning og politikk, som ga grunnforskningen gjennomslag i den kulturpolitiske diskurs.

1.1 Problemstilling

Opprinnelig skulle jeg skrive en oppgave om forskningsformidling i sin mer alminnelige betydning med utgangspunktet i forskningsrådsfinansierte ”Program for kulturstudier”. Etter gjennomlesning av programnotat og andre programdokumenter, ble det dog tidlig klart at det ikke var formidlingen som sådan jeg ønsket å studere. Snarere ble min interesse rettet mot det særskilte begrepet om formidling som programmet omtalte – nemlig forståelsen av forskningsformidling som *kulturdiallog*. For å undersøke hvordan begrepet ble konkretisert ville jeg ta for meg ett av de prosjektene programmet selv karakteriserte

som kulturdialogisk: et samarbeid mellom programmet og Kultur- og kirkedepartementet om fremskaffelse av grunnlagsmateriale for kulturmeldingen.

Etter hvert som datamaterialet ble rikere, dreiet også mitt fokus seg. Jeg begynte å stille spørsmål om hva som gjorde samarbeidet mulig og hvordan det kunne forstås; kort sagt spørsmål knyttet til hvilke forutsetninger en slik kobling mellom politikikutvikling og grunnforskning hviler på. I intervjuene ble enkeltaktører stadig trukket frem som en avgjørende drivkraft. På den andre siden ble det også vist til trekk ved organisering og institusjoner som ga aktørene det nødvendige handlingsrom. Materialet førte meg med andre ord inn i sosiologiens diskusjon om strukturelle versus individuelle forklaringer. I tillegg identifiserte jeg en rekke forhold som var knyttet til uttalelser om samarbeidsklima, omgangsform og holdninger, som jeg valgte å beskrive som en tredje gruppe av nødvendige forutsetninger under betegnelsen ”kulturelle faktorer”.

I denne oppgaven skal jeg derfor undersøke forholdet mellom forskning, formidling og politikk, under den overgripende problemstillingen:

Kulturdialog som forskningsformidling – et resultat av strukturelle betingelser, kulturelle faktorer eller spesifikke aktørers handlekraft?

Oppgavens tema er altså verken kultur eller formidling i seg selv, men hvordan grunnforskning og politikk knyttes sammen i en *dialog om kultur*. Det empiriske materialet blir diskutert i lys av teoretiske perspektiver og begreper fra Mark Granovetter og Pierre Bourdieu.

Problemstillingens første ledd, kulturdialog som forskningsformidling, undersøkes i oppgavens del 1. Her reises spørsmål som: Hvordan forstås kulturdialog? Hvordan gjennomføres en kulturdialogisk praksis? Hva karakteriserer kulturdialogens resultat, kulturmeldingen? Problemstillingens andre ledd undersøkes i oppgavens del 2. Her stiller jeg spørsmål som: Hvilke strukturelle, kulturelle og individuelle forutsetninger karakteriserer koblingene mellom kulturforskning og kulturpolitikk? Hvordan forholder dette seg til teoretiske perspektiver omhandlende struktur, kultur og aktør, forstått som felt, kapital, habitus og nettverk?

Spørsmål oppstår ikke i et vakuum. Innledningsvis vil jeg derfor kort gjøre rede for utvalgte bidrag om nettopp forskningsformidling og forholdet mellom politikikutvikling og akademia, som har stått sentralt i utformingen av oppgavens tema og spørsmålsstillinger.

Utlegningen er ment som en kontekstualisering og aktualisering av de undersøkelser jeg selv utfører.

1.2 Forskningsformidling – utvalgte diskusjoner

Forskningsformidling blir i et åpent og demokratisk samfunn som det norske ansett som et udiskutabelt gode. Dette gjenspeiles i det faktum at formidling er en av universitetets tre lovpålagte oppgaver.¹ Videre hevdes det i stortingsmeldingen "Vilje til forskning" fra 2005, at forskningsformidling er "viktig for å heve befolkningens generelle kunnskapsnivå, stimulere barn og unges vitebegjær og legge til rette for en åpen samfunnsdebatt og et velfungerende demokrati" (St.meld.nr.20 (2004-2005): 13). Ansvar for denne viktige samfunnsoppgaven forvaltes av en rekke aktører: forskningsrådet, forskningsinstitusjonene og selvsagt av forskeren selv.

Norges forskningsråd: "Nasjonal strategi for en allmennrettet forskningsformidling"

I stortingsmeldingen "Forskning for fellesskapet"² (1993) ble Norges forskningsråd oppfordret til å utarbeide et strategidokument med siktemål om å formulere en helhetlig, nasjonal tenkning rundt forskningsformidlingsoppgaven. "Nasjonal strategi for allmennrettet forskning" ble publisert i 1997, og søkte å skissere noen hovedsatsningsområder og prioritering de neste tre til fem årene, for forskningsrådet selv, men også på vegne av det øvrige forskersamfunnet.

Dokumentets innledende sider brukes til å avklare forskningsrådets forståelse av begrepet forskningsformidling:

Forskningsformidling er primært knyttet til formidling av forsknings**resultater** og forsknings**prosesser** med overføring av ny kunnskap og innsikt som intensjon. En kan la begrepet også omfatte formidling av forskningens **potensial** og mulige **konsekvenser**. I noen sammenhenger kan forskningsformidlingen også romme en vesentlig dialog mellom forsker og bruker/mottaker (Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling 1997: kap.1.2).

¹ Lov om Universitet og høyskole av 12.mai 1995 nr. 22 § 2.4

² St.meld.nr.36 (1992-1993) *Forskning for fellesskapet*

Videre skiller dokumentet mellom tre typer forskningsformidling. En *allmennrettet* formidling skal nå det brede lag av befolkningen, en *forskerrettet* andre forskere, og en *brukerrettet* de grupper i samfunnet som anses å ha et særskilt behov for forskningens kunnskaper og teknologier.

Universitetet i Oslo: dialog og tverrfaglige diskusjoner

To år senere ble ”En ny formidlingspolitikk”³ offentliggjort. Dokumentet var et resultat av en utredning om forskningsformidlingsaktiviteten ved Universitetet i Oslo (UiO).

I ”En ny formidlingspolitikk” omtales forskningsformidling som den aktiviteten hvorigjennom «forskere formidler vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger ut av et spesialisert forskningsfelt, til personer utenfor feltet» (En ny formidlingspolitikk 1999: kap.2.1). Der forskningsrådets definisjon åpner for at formidling kan romme dialog, blir dette tydeligere artikulert i ”En ny formidlingspolitikk” da formidlingsutfordringen nettopp blir beskrevet som å ”etablere dialoger mellom fagpersoner og lekfolk” (En ny formidlingspolitikk 1999: kap.2.1). Da nesten 30 %⁴ av Norges befolkning har høyere utdanning, blir betegnelsen ”lekfolk”⁵ forstått som enhver som står utenfor den aktuelle fagdisiplinen. I tråd med dette presiseres derfor at ”en moderne formidlingspolitikk” i stor grad handler om ”kommunikasjon mellom forskjellige fag” (En ny formidlingspolitikk 1999: kap.2.1). Den samme begrunnelsen brukes for å gå vekk fra begreper som ”popularisering” og ”folkeopplysning” til fordel for ”forskningsformidling”.

Dokumentet omtaler også mer spesifikt viktigheten av å stimulere og legge til rette for tverrfaglighet. Kalleberg mener at sammensatte problemstillinger *krever* en flerfaglig tilnærming. Til dels handler det om å utvikle gode analyser for å møte et fragmentert og differensiert samfunns utfordringer (Kalleberg 2000: 238,239). Men det handler også om forskningsetikk, om vitenskapelig ydmykhet og viktigheten av å innse egne fagperspektivers begrensninger (Forskningsetiske retningslinjer 2006: 36).

³ Utredningsgruppen ble ledet av førsteamanuensis i sosiologi, Ragnvald Kalleberg. Kalleberg leder også Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora som utarbeider *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, humaniora, juss og teologi* som omtales senere i denne fremstillingen.

⁴ Tallet er hentet fra *En ny formidlingspolitikk*, kap. 2.1: ”Hva er forskningsformidling?”

⁵ Betegnelsen ”lekfolk” diskuteres også i Kalleberg (2000): 238,239 og Kalleberg (2004): 8

Forskerens formidlingsroller

Kalleberg mener at universitetene må forstås og studeres som knippeinstitusjoner. De vitenskapelige disiplinene forvalter fem ulike institusjonelle programmer med tilsvarende fem sluttprodukter og forskerroller. Forskningsformidling og spredning av vitenskapelige innsikter og kunnskap er et av disse kjernevirksomhetsområdene, og målet er blant annet en opplyst, demokratisk allmennhet (Kalleberg 2000: 229-231). Kalleberg skiller mellom to ulike formidlingsroller, der den ene er knyttet til forskeren som ekspert og som formidler av spesialisert kunnskap, og den andre til rollen som samfunnsborger. I denne siste betydningen inntar forskeren en langt friere posisjon til å initiere, drøfte og definere aktuelle samfunnsdebatter: "Academics are also public intellectuals, participating in broader processes of opinion-formation and will-formation, influencing and being influenced by the force of better arguments" (Kalleberg 2000: 237).

Forskningsformidling som grunnlag for refleksjon, deltakelse og demokrati

I "Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling" (1997) beskrives tre sider som gjør forskningsformidling nettopp til et udiskutabelt gode. Forskningsformidling tilskrives for det første en *økonomisk* dimensjon, da det kan gi innsikt i sammenhenger mellom ulike fagfelt og utbre forståelse om forskningens betydning for framskritt, næringsutvikling og verdiskaping. Den *kulturelle* dimensjon sikter til forskningsformidlingens egenverdi for vårt nasjonale selvbilde og dens evne til å skape diskusjon og refleksjon omkring våre felles verdinormer og forståelser. Til sist vises det til en *demokratisk* dimensjon. Når forskningsbasert kunnskap i økende grad benyttes i politiske beslutningsprosesser, blir det desto viktigere at allmennheten har innsyn i og tilgang på dette kunnskapsgrunnlaget for å sikre meningsmangfold og hindre kunnskapsmonopol (Nasjonal strategi for en allmennrettet forskningsformidling 1997: kap.1.1). Forskningsformidling som grunnlag for et vitalt og levende demokrati blir også fremhevet spesielt i stortingsmeldingen "Vilje til forskning" (St.meld.nr.20 (2004-2005): 124).

Dette siste perspektivet har mange likhetstrekk med den demokratiske begrunnelsen for forskningsformidling som faglitteraturen på feltet viser til. Forskning blir ansett som en viktig premissleverandør for samfunnsdebatten, og innsyn i forskningen er derfor ikke bare et demokratisk gode per se - det gir også den enkelte borger mulighet til selvstendig

meningsdannelse (Tønnesson 1998: 17, Karlsen 1992: 9). I tråd med dette kan forskningsformidling defineres som et forskningsetisk ansvar. Det etiske argumentet, fremstilt i "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi"⁶ hevder at forskeren og forskningsinstitusjonene har et særskilt ansvar for bidra til en bred, opplyst, informert offentlig debatt. Resonnementene har en habermasiansk klangbunn, og er tuftet på ideer om at en grunnforutsetning for det moderne demokrati er åpne, sterke og deltakende offentligheter.⁷

Forskningsformidling som nytte og legitimering

Demokratibegrunnelsen har altså bred oppslutning, både fra de som forsker og fra de som forvalter forskningen. Men det betyr ikke at det er denne beveggrunnen alene som motiverer til forskningsformidling. Nytte og legitimering er pekt på som to viktige grunner til forskningsformidling.

I en del forskning er nytteaspektet helt opplagt. Det er også lettere å se utbyttet av forskningsaktivitet når den for eksempel produserer medisinske patenter. Kulturforskningens samfunnsnytte er derimot ikke ensbetydende med direkte anvendbare resultater og må derfor synliggjøres på andre måter. Kulturforskningen blir nyttig i det den fatter allmennhetens interesse, og for å fatte interesse må den naturlig nok formidles. I dette argumentets ytterste konsekvens er det mulig å hevde at formidling er synonymt med forskningens anvendelse, nettopp fordi det er via denne aktiviteten kunnskapen aktualiseres og allmenngjøres (Tønnesson 1998: 17). Norges forskningsråd trekker også frem dette som sentrale poenger; forskningen må i større grad enn tidligere evne å rettferdiggjøre sin gjøren og laden gjennom å synliggjøre egen virksomhet (Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling 1997: kap.2.3). Et viktig aspekt ved dette er allmennhetens rett til å vite hvordan offentlige forskningsmidler brukes. Sett på denne måten kan formidling bidra til å legitimere forskningsaktivitet – og derigjennom gi avkastning i form av flere forskningskroner. Legitimeringsargumentet er derfor også det mest omdiskuterte, siden det kan brukes til å trekke motivasjonen for forskningsformidling i tvil (Tønnesson 1998: 17).

⁶ Siste gang redigert i 2006

⁷ Se blant annet Jürgen Habermas: *Borgerlig offentlighet* (1997) og *Kraften i de bedre argumenter* (1999)

Forskningsformidling!

Kalleberg hevder at forskningsformidling er viktigere enn noen gang (Kalleberg 2000: 239). Det offentlige ordskiftet presses av kommersielle hensyn, og underholdning erstatter meningsfulle dialoger. Universitetene har i så måte et ansvar for å aktivt motvirke forflatningstendenser ved å stimulere og bidra til opplyste offentligheter, der kunnskapens og argumentets verdi innstendig holdes fast (Kalleberg 2000: 245,246). Istedenfor opplysning og oppdragelse, blir med andre ord forskningsformidling i fragmenterte, spesialiserte og høyt utdannede samfunn viktig for å opprettholde og utvikle demokratiet, velferdssamfunnet og kapitalstaten (Kalleberg 2000: 239). Forskningsformidling skal være et refleksivt redskap til å forstå egen samtid, en premissleverandør for samfunnsdebatten og garantist for demokratiet. Selv om neppe all forskningsformidling beveger seg i disse nær sagt eksistensielle diskusjonene, anses oppgaven som prinsipielt viktig – for å nyttiggjøre, synliggjøre og legitimere forskningens aktiviteter.

1.3 En historisk fremstilling av forholdet mellom akademisk og politikk

Utdanningsrevolusjon går som en rød tråd gjennom norsk historie, hevder Rune Slagstad i boka "Kunnskapens hus". Denne revolusjonen har "blitt formet ved en egenartet brytning mellom det anglo-amerikanske og det tysk-kontinentale, mellom samfunnsnytte og samfunnsdannelse" (Slagstad 2000: 12). Boka gjennomgår universitetets historie siden opprettelsen i 1811, og hevder et av det mest karakteristiske trekk har vært de mange berøringspunktene mellom intellektuell nytenkning på den ene siden og politisk reform på den andre. I det følgende vil jeg trekke frem utvalgte momenter som er relevant for denne oppgavens problemorientering.

Innledningsvis er det verdt å kommentere at Slagstads analyse kan leses som et bidrag til de eksemplene som han selv beskriver, idet boka er et resultat av "et generøst, betingelsesløst oppdrag fra Mjøsutvalget" (Slagstad 2000: 12). For det andre må Slagstads fremstilling forstås som en del av et større prosjekt, og bør ses i sammenheng med hans

øvrige forfatterskap.⁸ Slagstad gir en fortolkning av historien og et normativt innspill til debatten knyttet til kunnskapsstaten Norge, og boka kan leses som en krass kritikk av nevnte utvalgs innstilling.

Vitenskapelig innsikt som grunnlag for politisk styreform: fra jussens hegemoni til samfunnsvitenskapenes

Norge fikk altså sitt første universitet, Det Kongelige Frederiks Universitet, i 1811. Norge var på dette tidspunkt en nasjon i støpeskjeen, og det skulle gå enda tre år før vi fikk en egen grunnlov. Ifølge Slagstad (2000: 11-24) skulle det nye universitetet være et hovedstadsuniversitet, et vitenskapelig kraftsenter og en dannelsesinstitusjon med nærhet til styringsmakten. Universitetet skulle med andre ord være den nye kunnskapsnasjonens betydeligste institusjon med utdanning og dannelse som formål. Det var først og fremst juristene som skulle komme til å bli ledende gjennom hele 1800-tallet ved å inneha fremtredende posisjoner i regjering, Storting og i embetsverket. Jussens normer ga grunnlaget for den moderne rettstaten og utviklingen av kapitalismen.

Slagstad (2000: 58-69) hevder at universitetet har vokst frem som en polemikk mellom et nytte- og et dannelsesideal. På den ene siden sto naturvitenskapen og på den andre filosofien. Sigurd Ibsen var en av de første som tok til orde for en tredje vei – sosiologien. Etter hans mening var sosiologi både en egnet styringsvitenskap og et dannelsesfag. Etter 1945 fikk samfunnsvitenskapene sitt desiderte gjennombrudd. Konsekvensen av det nye politiske regimet, ble en styreform basert på vitenskapelig idealer som både ga utvidet styringskapasitet og mulighet for statlig intervensjon. De nye ekspertene inntok nå sentrale stillinger i statsapparatet for å omsette idealer til politisk praksis.

Samfunnsvitenskapene deltok ifølge Slagstad i den offentlige meningsdannelse på to vis. På den ene siden var den et redskap i politikken, primært gjennom sosialøkonomien og pedagogikken. På den andre var den samfunnets ”refleksive moment” (Slagstad 2000: 64), representert ved sosiologien. Det var en dannelsesstradisjon, der tanken var at økt kunnskap om det sosiale kunne bidra til å endre samfunnsdeltakernes selvforståelse. Således sto samfunnsvitenskapene for en tvetydighet – de var på en og samme tid i

⁸ Spesielt i tilknytning til *De nasjonale strategier* (1998) som ble heftig diskutert, rost og rist. Se Erik Rudeng (red.) (1999): *Kunnskapsregimer. Debatten om de nasjonale strategier*

posisjon og opposisjon og talte både gjennom den offentlige administrasjon og det offentlige rom.

Professorpolitikerne

Forbindelsene mellom universitetet og styringsapparatet ble etablert tidlig. Allerede blant representantene på Eidsvoll i 1814 var fire av dem lærere ved universitetet, og to av disse skulle senere bli med i den nye regjeringen (Slagstad 2000: 11). Utviklingen i Norge skulle også bli dominert av ”professorpolitikere” (Slagstad 2000: 41) som ga politikken vitenskapelig funderte styringsverktøy. Dette var ideologer, kunnskapsstrateger og entreprenører som ifølge Slagstad ønsket og maktet å sette vitenskapelig kunnskap om til politisk handling. De opererte i krysningspunktet mellom politikk og forskning og fikk derigjennom stor innflytelse på samfunnsutviklingen. Fra Schweigaard til Hernes har de dannet utgangspunkt for ulike kunnskapsregimer og selv blitt en del av debattene knyttet til hvilke verdier som skal utgjøre grunnlaget for kunnskapsstaten.

1.4 Mellomspill

Diskusjonene knyttet til forskningsformidling reiser sammen med Slagstads beskrivelser noen prinsipielle spørsmål. Disse er for det første knyttet til den samfunnsrolle forskningen tilskrives og hvordan denne skapes i brytninger mellom idealer knyttet til danning, demokrati og refleksivitet på den ene siden og samfunnsnytte på den andre. For det andre reises spørsmål knyttet til forskerens rolle i kunnskapsstaten og hvordan kunnskap forvaltes av forskeren selv. Hos Slagstad fremstår professoren som politisk strateg med ambisjoner om å omskape vitenskapelig innsikter til styringsverktøy. Kalleberg løfter på sin side frem en langt mer subtil forskerrolle, nemlig den intellektuelle.

I kjølvannet av det prinsipielle, reises spørsmål knyttet til det faktiske: hvordan forvaltes *faktisk* formidlingsoppgaven og hvordan praktiseres idealene? Før jeg går nærmere inn på disse spørsmålene i studien av Program for kulturstudier, vil jeg gi en fremstilling av programforløperens formidlingsaktivitet. Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT) er en direkte foranledning til Program for kulturstudier på flere måter, da formidlingsaktiviteten fra programmet med Erling Dokk Holms ord ”representerte noe helt nytt, både når det gjaldt omfang og kvalitet” (Dokk Holm 2000: 7).

1.5 Formidlingen fra Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT)

KULTs formidlingsprogram oppsummeres i boka ”Da forskningen forlot parnasset – fortellingen om formidlingen fra KULT” (2000) skrevet av Erling Dokk Holm. Det er her betimelig å gjøre oppmerksom på at Dokk Holm var ansatt som formidlingskoordinator i KULT i perioden 1993-95. Han er med andre ord selv en aktør, og lesningen av den følgende, svært positive, fremstilling bør derfor ta høyde for dette. Dokk Holms vurdering av KULT som en formidlingssuksess, blir dog støttet av flere av mine informanter og oppgitt som en viktig forutsetning for å forstå Program for kulturstudier.⁹

Bakgrunnen for KULT

Dokk Holm beskriver åttitallet som en tid for mange og gjennomgripende forandringer (Dokk Holm 2000: 9-11). Den nye markedspolitiske tenkemåten gir andre utfordringer enn etterkrigstidens sosialøkonomiske vekstperiode, samtidig som internasjonalisering og innvandring gjør det nødvendig å revurdere våre oppfatninger om det norske. Det gamle smuldrer opp, fremskrittsoptimismen svinner og erstattes av en økende uro. Problemstillingene blir med andre ord mer komplekse og krever egnede analytiske verktøy. Kulturforskningen ble i denne anledning løftet frem som en refleksiv vitenskap som kunne gi økt selvforståelse i møte med nye tider. På denne bakgrunn ble kulturforskning en prioritet, også politisk. Blant de nasjonale innsatsområder som Stortinget blinket ut i en stortingsmelding fra midten av åttitallet¹⁰ var fem av dem næringsrettet. Den sjette var kulturforskning. I 1986 ble derfor det tverrfaglig forskningsprogrammet Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT) startet av Norges allmennvitenskapelige forskningsråd.¹¹

⁹ Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 4, omhandlende kulturdiallogbegrepet.

¹⁰ St.meld.nr.60 (1984-1985): *Om forskningen i Norge*

¹¹ Etter omorganiseringen i 1993 slått sammen med de fire øvrige forskningsråd til Norges Forskningsråd

Fra populærvitenskap til forskningsformidling

En hovedføring i KULT var ”å øke den kulturelle bevissthet” (Dokk Holm 2000: 10). KULT skulle bidra til økt allmenn kulturforståelse og til å revitalisere en kritisk offentlighet ved selv å bidra aktivt i samfunnsdebatten. I dette ligger et implisitt formidlingstrykk; forskningen skulle være nyttig og viktig.

I KULT erstattes begrepet ”populærvitenskap” med ”forskningsformidling”. ”Da KULT ble planlagt, lå betydningen av begrepet ”formidling” fortsatt i embryo”, hevder Dokk Holm (2000: 16). Like fullt fremholder han at begrepet gir løfter om noe nytt. Denne erkjennelsen kan også spores i den nasjonale komité for KULT sin handlingsplan fra 1988. Her hevdes det at formidling, foruten funn og resultater, også kan omfatte kommunikasjon av forsknings- og erkjennelsesprosesser, og at ”Slike glimt inn i forskningens verksted og tenkemåte vil kunne bidra vesentlig til formidlingsprosjektets kulturelle verdi” (Kultur- og tradisjonsformidlende forskning 1990: 33). Begrepet ”formidling” ble med andre ord forstått som noe mer enn kommunikasjon av forskning i popularisert form.

Organisasjonsmodell

I den allerede nevnte handlingsplanen fra 1988 ble programmet anbefalt å oppnevne en selvstendig styringsgruppe og et formidlingssekretariat for å skape en mer systematisk og kompetent tilnærming til formidlingsoppgaven (Kultur- og tradisjonsformidlende forskning 1990: 33). Slik går det også. Gruppen ble oppnevnt i 1989 og satt sammen av eksterne så vel som representanter fra programmet, som ble ansett for å inneha bred formidlings- eller medieerfaring. I tillegg ble det opprettet, om ikke et fullt sekretariat, så i alle fall en heltids ”formidlingskoordinator”. Formidlingskoordinatoren var sekretær for formidlingsgruppa men også initiativtaker og primus motor for gjennomføring av formidlingsprosjekter. Koordinatoren fikk frie tøyler, samtidig som stillingen forutsatte god kjennskap til KULT-forskningen og tett oppfølging av prosjektene (Dokk Holm 2000: 17-34). Dokk Holm hevder at formidlingsaktiviteten som følge av disse grepene ikke bare ble noe annet; med en bredt sammensatt formidlingsgruppe og et åpent mandat, ble den på mange måter grensesprengende.

Hva oppnådde KULT?

Det er vanskelig å vurdere effekter av en så mangeartet virksomhet som KULTs formidlingsinnsats. Likevel mener Dokk Holm, og henter støtte i andres uttalelser, at KULT bidro til en bevisstgjøring på minst fire områder (Dokk Holm 2000: 97–103). Gjennom aktiv, målrettet og eksperimentell formidling utforsket KULT for det første formidlingsbegrepet. I kraft av nyervervet kunnskap og fokus på formidlingsoppgaven bidro programmet for det andre til å etablere forskningsformidling som en selvstendig disiplin. Videre traff KULT viktige og aktuelle debatter, omhandlende skjæringspunkter mellom tradisjonelle og nye kulturelle uttrykk. Til slutt, og i forlengelsen av dette, blir økonomiske forklaringer på det sosiale og kulturelle fenomener i økende grad supplert med kunnskap fra blant annet psykologi, etnologi og sosiologi i årene etter KULT. Dokk Holm antyder at denne kulturelle dreining og det økte fokus på kulturforskning også bør tilskrives KULTs forsknings- og formidlingsprogram.

Dokk Holm karakteriserer med andre ord KULT som en formidlingssuksess og hevder at dette må tilskrives en kombinasjon av tendenser i tiden, en god styringsmodell samt de involvertes gode ideer og gjennomføringsvilje. Det er denne arven Program for kulturstudier bærer med seg ved oppstarten i 1998, og som en informant beskrev som et kompleks og en inspirasjon. Uansett hadde programmet i lys av KULTs suksess behov for å markere seg som et nytt og nytenkende program, og begrepet om kulturdiallog må blant annet forstås som en konsekvens av dette.

1.6 Om denne oppgaven

Disposisjon

Oppgavens del 1 har som hovedformål å diskutere en kulturdiallogisk formidlingspraksis. I kapittel 4, "Kulturdiallog og formidling", redegjør jeg for hvordan formidlingsoppgaven ble forstått, organisert og gjennomført i Program for kulturstudier. Jeg søker å artikulere programmets forståelse av "kulturdiallog" og jeg diskuterer hvilke implikasjoner dette får for forsknings- og formidlingsprosessen. I kapittel 5, "Presentasjon av rammene, aktørene og forløpet", gir jeg en fremstilling av hvordan et kulturdiallogisk samarbeidsprosjekt mellom forskning og forvaltning ble gjennomført. Jeg stiller også spørsmål om på hvilke

måter dette representerer noe nytt kontra oppdragsforskning. I kapittel 6, "Presentasjon av resultatet", diskuterer jeg kulturdialogens resultat, kulturmeldingen, med utgangspunkt i informantenes synspunkter. Kapittelet gir også en fremstilling av hovedtrekkene i de tidligere kulturmeldinger og Stortingets behandling av "Kulturpolitikk fram mot 2014".

Del 2 presenterer oppgavens analyser organisert etter viktige *strukturelle, kulturelle* og *individuelle* forutsetninger for dette samarbeidsprosjektet. I kapittel 7, "Strukturelle forutsetninger", stiller jeg spørsmål om hvorvidt det lå føringer i overordnede rammebetingelser som institusjonenes organisering. Mer spesifikt undersøker jeg organiseringen av forskningsvirksomheten i Norge samt administreringen av programmet. Kapittelet vil også drøfte spørsmål knyttet til fordelene av en nær forbindelse mellom forskning og politikk kontra den nødvendige armlengdes avstand. I kapittel 8, "Kulturelle faktorer", stiller jeg spørsmål om hvorvidt det lå insentiver for samhandling i de to sektorenes oppfatninger av forskningens, forskningsformidlingens og kulturpolitikkenes roller i samfunnet. I kapittel 9, "Individuelle forutsetninger", undersøker jeg aktørens rolle, de rammer hvorigjennom denne ble utøvet, samt mer generelt om hvilke aktøregenskaper som preget dialogen. Jeg vil i lys av dette drøfte forskerens rolle kontra politikerens, og mer konkret forskerens rolle i dette samarbeidsprosjektet.

De empiriske funn diskuteres i kapittel 10, i lys av teoretiske perspektiver fra Pierre Bourdieu og Mark Granovetter og begrepene om nettverk, kapital, felt og habitus. Empirien drøftes dermed med utgangspunkt i et analytisk rammeverk bestående av to kompletterende teoretiske posisjoner.

Avsluttende innledende bemerkninger

Leseren av denne oppgaven vil oppdage at dette er en analyse av et prosjekt som jeg vil karakterisere som en formidlingssuksess. At jeg hevder dette, er ikke et utslag av manglende kritisk sans. Karin Widerberg og Camilla Jordheim-Larsens¹² samt Dagny Alida Meltviks¹³ analyser av Program for kulturstudiers virksomhet, konkluderer også med at dette var et svært vellykket program. Sosiologien har en lang og viktig fagtradisjon for å avdekke og undersøke anomalier. Like fullt er ikke det ensbetydende med at sosiologien

¹² Karin Widerberg og Camilla Jordheim-Larsen (2006): *Interdisciplinarity, Research Policies and Practices: Two Case Studies in Norway* Under publisering; URL: <http://www.hull.ac.uk/researchintegration/>

¹³ Dagny Alida Meltvik: *Tverrviterne*. Masteravhandling under arbeid, publiseres i september 2006

utelukkende bør beskjeftige seg med dette. Tvert i mot, vil jeg hevde at det også gjennom grundige analyser av positive erfaringer, erverves ny innsikt og viktig kunnskap om samfunnsforhold. Min ambisjon er at denne oppgaven kan tjene som et eksempel i så måte.

2) Teoretiske perspektiver

Ein kan ikkje gjennomføre si eiga vitenskaplege frelsargjering heilt aleine (Bourdieu og Wacquant 1991: 173).

Dette er en oppgave om forskningsformidling. Men oppgaven behandler også spørsmål knyttet til forskningspolitikk og forskningsorganisering – kort sagt om de vilkår som en spesifikk forskningsformidlingspraksis er underlagt. Målet med dette kapittelet er derfor å skissere et analytisk rammeverk bestående av noen teoretiske perspektiver som kan gripe og belyse kompleksiteten i det foreliggende datamaterialet. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i begreper fra Pierre Bourdieu og Mark Granovetters teorier.

2.1 Aktør eller struktur?

En kikk på pensumbidragene til bachelor- og masterundervisningen ved Universitetet i Oslo, viser at spørsmål knyttet til individuelle versus strukturelle forklaringer er et sentralt diskusjonstema i sosiologien. Former strukturene aktørene og deres handlingsvalg, eller er det summen av individuelle handlinger som skaper strukturer? Kort sagt handler det om hva som skal regnes som det mest grunnleggende for å forstå samfunnet.

Begge forklaringsmodellene er blitt kritisert for å være reduksjonistiske, da de forutsetter at alt kan forklares som produkt av enten struktur eller aktør. Det har derfor blitt gjort en rekke forsøk på å utarbeide syntetiserende teorier eller mellomposisjoner (Guneriusen 1999: 177-180).¹⁴ Pierre Bourdieu er en av de teoretikerne som Guneriusen trekker frem, som spiller inn et nytt og berikende perspektiv til debatten med begrepene om habitus og praktisk sans (Guneriusen 1999: 343). Men også Mark Granovetters aktørforståelse gir et konstruktivt og nyanserende bidrag til forståelsen av samspillet mellom aktør, kultur og struktur.

¹⁴ Blant annet Mertons mellomnivåteori med begrepet om vekselvirkninger. Andre representanter for syntetiserende posisjoner er ifølge Guneriusen (1999) Parsons normsosiologi, Luhmans systemteori, Habermas' begrep om kommunikativ kompetanse, Giddens' begrep om "knowledgeable actors" og Bourdieus begreper om habitus og praktisk sans.

2.2 Introduksjon av teoretikerne

Med en bakgrunn i filosofi og med sans for en sosioanalytisk samfunnsvitenskap, utviklet Bourdieu et analytisk rammeverk som han anvendte i utførlige empiriske studier blant annet om klasse og makt. Hans komplekse teoretiske system er inspirert av en rekke og til dels svært forskjellige teoretiske posisjoner. Han skriver seg inn i et konfliktteoretisk perspektiv når han hevder at den sosiale verden er akkumulert historie, et resultat av kamper om definisjonsmakt og posisjoner mellom homogene grupperinger. I tråd med dette motsetter han seg en økonomistisk aktørforståelse, der alle individer er predisponert for kun én logisk tenkemåte, den nytteorienterte. Han hevder at like aktører utvikler tilsvarende likt tankesett, språk og handlemåte, men at disse vil variere mellom gruppene. Som elev av Levi-Strauss ble han inspirert av strukturell antropologi og dennes relasjonelle tilnærming. På den annen side var han også elev av fenomenologen Merleau-Ponty, som hevdet at vår erfaring av verden er kroppslig og ikke-reflektert (Bourdieu 1995: 16-27). I denne oppgaven vil jeg konsentrere meg om Bourdieus samfunns- og handlingsteori som nettopp er formulert i skjæringspunktene mellom disse posisjonene.

Mark Granovetter søker å føre økonomisk samhandlingsteori tilbake inn i en sosial kontekst. Han kritiserer ethvert perspektiv som forutsetter en atomisert aktørforståelse, og ut av denne kritikken vokser det frem en mer generell handlingsteori. Jeg vil her trekke frem hans forståelse av aktører som situert i konkrete situasjoner og nettverksteorien.

De to teoretikerne kommer fra forskjellige fagbakgrunner, og deres perspektiver beriker og kompletterer hverandre. Begge har sitt utgangspunkt i økonomien. Bourdieu hevder at alt sosialt liv kan forstås som en rekke av endeløse investeringer for å reproducere og akkumulere ulike former for kapital. Granovetter viser på sin side at logikkene for å skape og opprettholde relasjoner innen økonomisk samhandling også må forstås som del av den sosiale verden. Granovetter fører med andre ord det sosiale inn i økonomisk teori, mens Bourdieu fører økonomisk teori inn i sosial samhandling. I tillegg utvikler begge og tar i bruk et nettverksbegrep. De to teoretikerne skiller seg fra hverandre ved at Bourdieus perspektiv strekker seg hele veien fra de overordnede strukturer og helt ned i kroppen på aktøren. Granovetter har ikke tilsvarende omfattende begreper for å forklare overordnede makrostrukturer eller gripe aktørens kroppsliggjorte erfaringer og praksiser.

Kanskje nettopp for å signalisere subjektets strategiske egenskaper, omtaler Bourdieu individet som "agent". Granovetter bruker på sin side "actor" og stedvis "individual". I denne fremstillingen bruker jeg konsekvent begrepet "aktør".

2.3 Pierre Bourdieu: strukturerte og strukturerende aktører

Det er vanskelig å fremstille Bourdieus rike teoretiske rammeverk kortfattet, og samtidig ikke altfor forenkelt. Jeg har derfor valgt å ta utgangspunkt i begrepene om habitus, felt og kapital men med hovedvekt på hans overordnede samfunnsanalyser. Jeg vil også trekke inn hans betraktninger omkring den intellektuelles rolle med hovedfokus på akademikeren og dennes samspill med politikken.

I artikkelen "Logikken i feltet" (1991) presiserer Bourdieu at vitenskapelige begreper ikke kan defineres løsrevet fra det teoretiske systemet de er avledet fra. Teoretiske begreper er nettopp det – teoretiske, og de er utviklet til bruk på et empirisk materiale som en måte å begrepsfeste virkeligheten på. Begrepene om habitus, kapital og felt er derfor uløselig knyttet til hverandre og utviklet for å gripe et empirisk materiale på en systematisk måte (Bourdieu og Wacquant 1991: 81). På samme måte hevder Bourdieu at den *sosiale verden* må forstås relasjonelt.

Habitus

Habitus er Bourdieus handlingsbegrep. Habitus er et sett av *internaliserte disposisjoner*, *strukturert* av det sosiale rommets klassifikasjoner og den *genererer* en spesifikk *praksis* avhengig av aktørens historie og posisjon. Habitus er således det formidlende ledd mellom det sosiale rom og feltets strukturer, og de måter aktørene tenker og agerer på (Bourdieu 1995: 24).

At habitus er et sett internaliserte disposisjoner, innebærer at habitus er kroppsliggjort. Den er et produkt av aktørens individuelle og kollektive historie, integrert i aktørens personlighet og kommer til uttrykk gjennom vedkommendes væremåte og hvordan kroppen beveger og fører seg. Å handle adekvat er ifølge Bourdieu derfor ikke et resultat av instituerte normer og dogmer, "a state of mind", men mer presist "a state of the body" (Bourdieu 1990: 68).

Habitus er internalisert historie, noe som innebærer at den er formet av forhold utenfor aktøren selv. Habitus er med andre ord *strukturert*, den formes av aktørens posisjon

i det sosiale rom og de muligheter eller begrensninger som denne objektive posisjonen gir. Dette betyr at habitus nødvendigvis også må være *strukturerende* i den forstand at den predisponerer og genererer spesifikke handle- og tenkemåter. Habitus er derfor på en og samme tid en strukturert og strukturerende struktur, da den er prinsippet som klassifiserer den sosiale verden og samtidig selv et produkt av denne klasseinndelingen (Bourdieu 1984: 170). Bourdieu beskriver derfor habitus som et selektivt persepsjonsprinsipp der kun de mest realistiske handlingsalternativer fremstår som mulige og meningsfulle (Bourdieu 1990: 64). Sann sett kan habitus karakteriseres som en form for internalisert nødvendighet:

The habitus is necessity internalized and converted into a disposition that generates meaningful practices and meaning-giving perceptions; it is a general, transposable disposition which carries out a systematic, universal application – beyond the limits of what has been directly learnt – of the necessity inherent in the learning conditions (Bourdieu 1984:170)

Habitus er dermed en kroppsliggjort, strukturert og strukturerende struktur som setter aktøren i stand til å handle adekvat og i tråd med de muligheter vedkommendes posisjon i det sosiale rom gir. Habitus kan derfor forstås som sosial kompetanse – kort sagt den praktiske sansen som gjør oss til kompetente aktører.

Da habitus er et produkt av aktørens individuelle og kollektive historie, vil den nødvendigvis være både spesifikk og allmenn. En sosial klasse eller gruppe utgjøres av aktører som er sosialisert under like betingelsene og som derfor utvikler en lignende habitus. Dette forsterkes ved at aktører med lignende habitus tiltrekkes av hverandre og til de samme felt (Bourdieu 1990: 58 - 61). Habitus gjør derfor aktørene både likere de som en selv ligner, og mer forskjellig fra de som en er forskjellig fra.

Kapital

For å gripe den sosiale verdens kompliserte logikk, hevder Bourdieu nødvendigheten av å utvide kapitalbegrepets strengt økonomiske betydning, til å også omfatte former for kulturell og sosial kapital (Bourdieu 1986: 241,242). Bourdieu var selv spesielt opptatt av hvordan de ulike kapitalformene konstitueres og tilskrives verdi i forhold til hverandre, hvordan de forvaltes, omformes og reproduseres. I denne fremstillingen er derimot kapitalbegrepet først og fremst viktig for å få en forståelse av det sosiale rommet og samspillet med og mellom aktørene.

Bourdieu definerer kapital som *akkumulert arbeid*. Kapital er et knapt gode og en objektiv størrelse som bestemmer styrkeforholdet mellom posisjonene i det sosiale rom. Kapitalmengde blir dermed avgjørende for de enkelte aktørers handlingsmuligheter. Da det tar tid å akkumulere, reprodusere og omforme kapital, er kapitalstrukturen og dermed også maktforholdet mellom aktørene, seiglivet og vedvarende (Bourdieu 1986: 241-243).

Tre former for kapital

Økonomisk kapital er penger eller eiendeler som mer eller mindre uproblematisk kan byttes inn i penger. Dette er den mest umiddelbare og konkrete formen for kapital som er forholdsvis lett å både å akkumulere, omsette og reprodusere. Bourdieu mener derfor at økonomisk kapital er den mest grunnleggende kapitalformen og som de øvrige utledes fra, da akkumulasjon av både sosial og kulturell kapital forutsetter mulighet til å kjøpe seg fri fra livets brødvinnende aktiviteter over en lengre periode (Bourdieu 1986: 243,252).

Kulturell kapital finnes i kroppsliggjort, objektivert og institusjonalisert form. Som *kroppsliggjort* fremtrer kulturell kapital som en del av personen, av selve personligheten. Kroppsliggjort kulturell kapital er med andre ord en habitus som setter en i stand til å skjelne distinksjoner og handle kultivert. Kroppsliggjort kulturell kapital lever og dør med kroppen som eier den. Den eneste måten å overføre kroppsliggjort kulturell kapital fra en person til en annen, er derfor gjennom tidkrevende og risikofylte prosesser som sosialisering. Et maleri, monument eller instrument, kan derimot gis bort som gave eller i arv. Dette er kulturell kapital i sin *objektiverte* form. *Institusjonalisert* kulturell kapital er på sin side titler eller formaliserte akademiske kvalifikasjoner (Bourdieu 1986: 243-248).

Sosial kapital er summen av de kontakter og ressurser en aktør kan mobilisere via bekjenskaper:

Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition – or in other words, to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a “credential” which entitles them to credit, in the various senses of the word (Bourdieu 1986: 248-249).

En aktørs samlede sosiale kapital er med andre ord avhengig av to dimensjoner: omfang og antallet potensielle kontakter, samt den samlede kapitalmengde disse kontaktene enkeltvis

besitter. Sosial kapital kan derfor aldri vurderes fullstendig frigjort fra de to andre kapitalformene (Bourdieu 1986: 249).

Et nettverk er gjensidig forpliktende, eksklusive relasjoner tuftet i solidaritet og lojalitet, men som like fullt er instrumentelle i den forstand at de forventes å gi en form for avkastning. Relasjonene konstitueres og reproduseres gjennom å bytte for eksempel gaver, kvinner eller kunnskap. Å opprettholde et nettverk kan derfor ses som et resultat av endeløse innsatser og investeringer, som på kort eller lang sikt, bevisst eller ubevisst, skal gi en form for belønning. Videre er det nettopp belønningen som gir grunnlaget for solidaritet og som derigjennom gjør nettverket mulig (Bourdieu 1986: 249,250).

Et nettverk kan ha en talsperson hvis oppgave er å representere gruppens samlede kapital i offentlige sammenhenger. Vedkommende har da som oftest en tittel som sikrer en form for autorisert posisjon (Bourdieu 1986: 251,252).

Kapital, habitus og forholdet til det sosiale rom og feltbegrepet

Den sosiale verden er ifølge Bourdieu akkumulert historie, konstituert gjennom kamper om tilgang på knappe goder og ressurser. *Det sosiale rom* er en teoretisk konstruksjon som plasserer individene i forhold til hverandre i et hierarkisk inndelt system av posisjoner, fordelt etter størrelsen på total akkumulert økonomisk og kulturell kapital. Det sosiale rom kan fremstilles skjematisk der vertikal og horisontal akse representerer de to kapitalformene. Avstander mellom aktørene på papiret tilsvarende sosiale avstander i virkeligheten (Bourdieu 1995: 31-34). Et *felt* er et avgrenset område som omslutter en rekke aktører i det sosiale rommet. Jo mer differensiert et samfunn er, dess flere slike mer eller mindre avsondrede felt vil det bestå av (Bourdieu og Wacquant 1991: 82).

Hvert felt kan beskrives som et sosialt mikrokosmos og styres etter sine helt egne særegne logikk og belønninger. En høystatus aktør innen et felt kan derfor ikke forvente å få en tilsvarende høy posisjon innen et annet. På det økonomiske feltet gir mye penger høy status, mens det stikk i strid er en devaluert verdi som lukter av kommersialisme og "sell-out" på det kunstneriske feltet. For å få en bedre forståelse av dets mekanismer, sammenligner Bourdieu feltet med logikken i et spill. Deltakerne tror på og erkjenner spillets regler og tilskriver det verdi nettopp i kraft av at de deltar. Denne tilstanden av selvsagt overbevisning karakteriserer Bourdieu som doxa. Spillerens utgangspunkt avgjøres av kortene vedkommende får utdelt, som representerer de ulike typer av kapital. Ved siden av de grunnleggende formene som har universell verdi i alle felt, finnes det også

feltspesifikke kapitalformer, trumf-kort, som har begrenset gyldighet, men som kan gi spilleren særskilte privilegier innen et avgrenset felt (Bourdieu og Wacquant 1991: 82-85).

Feltstrukturen tilsvarende aktørenes plassering i forhold til hverandre og gjenspeiler styrke- og dominansforhold. Aktøren kan endre feltstrukturen ved å ta i bruk ulike strategier for enten å oppvurdere eller devaluere ulike former for kapital. Feltet må derfor forstås som et resultat av historiske prosesser og deltakernes kamper for bedre egen posisjon, og vil i konsekvens alltid være dynamisk (Bourdieu og Wacquant 1991: 88,89).

Feltet konstitueres altså relasjonelt. Aktørens posisjon, som uttrykker samlet kapitalmengde, genererer sammen med habitus en praksis, karakteristisk for feltet, men spesifikk for aktøren. I boka "Distinction" setter Bourdieu opp en formel på dette forholdet: [(habitus) (kapital)] + felt = praksis (Bourdieu 1984: 101). Relasjonene mellom posisjonene er derfor objektive i to henseender. For det første strukturerer de hvordan aktørene tenker og handler. For det andre avgjør de hvorvidt aktøren har tilgang på eller ekskluderes fra gjeldende belønninger i feltet.

Homo Academicus og synet på den intellektuelle

Bourdieu har anvendt disse teoretiske begrepene for å undersøke en rekke felt, blant dem academia og det feltet han karakteriserer som det intellektuelle. Siden Bourdieu undersøker samfunnsforhold som skiller seg skarpt fra de norske, kan det innvendes at studiene av den grunn har en begrenset relevans. Men da "Homo Academicus" også er et interessant eksempel på Bourdieus fremgangsmåte, vil jeg gi en kortfattet gjengivelse. Bokas utgangspunkt er en videreføring av argumentasjonen i "The Logic of Practice" (1990), og hevder viktigheten av å problematisere forskerens posisjon i forhold til det studerte. Enhver undersøkelse bør ifølge Bourdieu, analysere den prosess hvorigjennom forskeren objektiviserer det sosiale. Dette er et vitenskapelig krav som hviler på en overbevisning om at forskerens ståsted også former hvordan vedkommende ser og dermed det aktuelle sosiale fenomenet under undersøkelse.

"Homo Academicus" (1988) beskriver sosiale strukturer innen det franske utdanningssystemet og viser hvordan disse har vært gjenstand for kamper og til slutt revolt med studentgenerasjonen anno 1968. "Homo Academicus" viser med andre ord at også academia reguleres som et felt, og er preget av stadige kamper om posisjonene, med overvåkede grenser og brutale lukningsmekanismer. Tittelen kan forstås som en sosiologs forsøk på å klassifisere de som selv klassifiserer, og dermed som en kritikk av forskerens

(ofte) manglende problematisering av egen posisjon: "Thus my sociological analysis of the academic world aims to trap *Homo Academicus*, supreme classifier among classifiers, in the net of his own classifications" (Bourdieu 1988: xi). Tittelen kan også henspille på *Homo Economicus* og Bourdieus syn om at alt sosialt liv, og selv de deler som tilsynelatende ikke reguleres etter økonomiske prinsipper, er et resultat av kamper om og akkumulasjon av ulike former for kapital.

I tekstsamlingen "Texter om de intellektuella" (1992), så vel som i "Homo Academicus", hevder Bourdieu at de intellektuelles taushet må forstås som et resultat av at deres autonomi er under press fra både politiske og journalistiske krefter. Bourdieu var med andre ord opptatt av vilkårene for den intellektuelle samt dennes rolle og oppgave i moderne demokratier. Hans syn på forskeren kontra politikken endret seg i løpet av hans akademiske karriere, fra et standpunkt der vitenskapen kun burde gjøres tilgjengelig for bruk i politikk, til ett der forskeren oppfordres til å gi råd i politiske spørsmål. Selv engasjerte Bourdieu seg på åttitallet i en rekke politiske saker, og i en periode var han endog den franske utdanningsministerens rådgiver (Bourdieu 1992: 14,15).

2.4 Mark Granovetter: aktører i konkrete situasjoner

I artikkelen "Economic Action and Social Structure. The Problem of Embeddedness" (1992) spør Mark Granovetter retorisk om aktøren kan være fullstendig frigjort fra sosiale situasjoner, institusjoner eller strukturer. Den handlingsteorien han utleder tar utgangspunkt i en polemikk mot det han karakteriserer som utilitarismens *undersosialiserte* aktør og normsosiologiens *oversosialiserte* aktør (Granovetter 1992: 54,55).

Den undersosialiserte aktøren er et instrumentelt innrettet individ avskåret fra alle sosiale relasjoner. Den rasjonelle, undersosialiserte aktøren forutsettes derfor å kunne handle fullstendig fritt og uten pålegg fra sosiale strukturer eller relasjoner. Den oversosialiserte aktøren er på sin side så følsom overfor sosiale strukturer at handlefriheten av den grunn reduseres til et minimum. Granovetter hevder videre at den oversosialiserte aktøren har sin arketype i Talcott Parsons normsosiologi; gjennom sosialisering internaliseres normer og verdier, og aktøren handler nær sagt mekanisk i tråd med sosiale pålegg (Granovetter 1992: 54-58).

Problemet med begge posisjonene er ifølge Granovetter at de forutsetter en atomisert aktørforståelse. I den oversosialiserte aktørforståelsen kommer dette til uttrykk ved at det sosiale fremstilles som internalisert kultur og dermed noe som foregår inne i

individets eget hode. I en undersosialisert aktørforståelse ignoreres derimot det sosiale fullstendig. Granovetter hevder at begge posisjonene hviler på en overforenklet forståelse av hva kultur er og hvordan det sosiale virker. Kultur er ikke noe statisk, men blir konstruert og rekonstruert gjennom sosial interaksjon (Granovetter 1992: 57). Nettopp fordi man hele tiden er forankret i konkrete, vedvarende og pågående sosiale relasjoner, kan ikke aktøren bli forstått som atomisert, verken i en under- eller oversosialisert betydning:

Actors do not behave or decide as atoms outside a social context, nor do they adhere slavishly to a script written for them by the particular intersection of social categories that they happen to occupy. Their attempts at purposive action are instead embedded in concrete, ongoing systems of social relations (Granovetter 1992: 58).

Dette innebærer ikke at aktørers handlinger er et produkt av de konkrete situasjoner, snarere at de ikke kan forstås uavhengig av dem. De konkrete situasjonene er derfor av mer avgjørende betydning for aktørens valg enn utfall av rasjonelle kalkyler eller internaliserte normer.

Det konkrete ved situasjonen er nettopp det – konkret, og vil derfor forandre seg fra relasjon til relasjon (Granovetter 1992: 57,58). Kultur eller normer bør derfor først og fremst forstås som kvaliteter ved situasjonen fremfor aktøren i seg selv. For å forklare hvorfor økonomiske transaksjoner i så utbredt grad kan baseres på tillit, peker Granovetter derfor på viktigheten av informasjon i situasjonen. Tillit genereres ut fra informasjon om og tidligere erfaring med samhandling med den andre. Den mest pålitelige informasjonen erverves gjennom personlig erfaring med vedvarende relasjoner, da denne vil være både rikere og mer detaljert. Vedvarende relasjoner vil også være preget av lojalitet ut fra et ønske om å sikre fremtidige transaksjoner (Granovetter 1992: 60,61).

Begrensinger

Granovetter stiller seg et betimelig spørsmål, nemlig hvorvidt han ikke kun erstatter én form for optimistisk funksjonalisme med en annen, der nettverkene er strukturene hvorigjennom den sosiale orden sikres og opprettholdes. Granovetters eget svar er å hevde at disse strukturene i motsetning til funksjonalismens ikke er totale og gjennomgripende, men derimot varierer med situasjonen. Forståelsen av aktøren som forankret i sosiale

relasjoner gir dermed rom for også de antipatiske sidene ved sosial samhandling - mistillit, bedrag og svik (Granovetter 1992: 61,62).

En annen kritikk som Granovetter også selv fremfører, er at hans handlingsteori, slik den er fremstilt her, ikke makter å forklare makrososiologiske fenomener. Teorien søker å forstå aktørers handlinger innen et moderne politisk og økonomisk system, men sier ingenting om de historiske og makrostrukturelle forutsetninger for dette systemet (Granovetter 1992: 75). I de følgende avsnitt vil jeg derfor redegjøre nærmere for Granovetters nettverksteori.

2.5 Nettverksteori

Mark Granovetter er kanskje først og fremst kjent for teorien om "the strength of weak ties", som ble publisert i en artikkel med samme navn i 1973. Teorien hevder at nettverksanalyse er en fruktbar tilnærming til mikro-makro spørsmålet: "In one way or another, it is through these networks that small-scale interaction becomes translated into large-scale patterns, and these, in turn, feed back into small groups" (Granovetter 1973: 1360). Denne fremstillingen baserer seg på to av Granovetters artikler: "The Strenght of Weak Ties" (1973) og "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited" (1983).

Granovetters nettverksteori hevder at aktører inngår i både nære og mer perifere fellesskap som vedkommende er tilknyttet via henholdsvis sterke og svake bånd. I tillegg til de nære fellesskapene som består av venner og familie, har aktøren ofte en rekke bekjenskaper som hver for seg inngår i andre nære fellesskaper. Granovetters påstand er at bekjenskaper som knytter sammen slike grupper styrker aktørens posisjon, i kraft av at de er *brobyggende* og dermed gir tilgang på impulser og informasjon som ligger utenfor egen primærgruppe. Granovetter hevder endog at slike brobyggende svake bånd er av avgjørende betydning for individets integrasjon i moderne fragmenterte og segmenterte samfunn, da konstruksjonen av den moderne individualitet forutsetter at aktøren erfarer og behersker et mangfold av sosiale og kulturelle uttrykk. Videre viser empiriske studier at aktører med nettverk bestående av brobyggende svake bånd, lettere har tilgang på informasjon om jobbmuligheter. Granovetter hevder derfor at begrepet om brobyggende svake bånd, er viktig for å forstå et fenomen som mobilitet (Granovetter 1973: 1360-1373, Granovetter 1983: 201-203).

Den positive effekten av slike svake bånd vil i hovedsak være større for aktører i øvre sosial sjikt, da informasjonen som transporteres i disse kretser er av en kvalitativt

bedre og mer eksklusiv art. Aktører fra lavere sosiale sjikt har på sin side sjelden bekjenskaper som gir tilknytning til overklassen og deres samtaler (Granovetter 1983: 203-209). Granovetter tilskriver med andre ord nettverk både en kvalitativt og en kvantitativ verdi, knyttet til hvor mye og hvor eksklusiv informasjon de leder. Denne forståelsen av nettverkens karakter har flere likhetstrekk med Bourdieus begrep om sosial kapital, da begge plasserer aktøren i en hierarkisert struktur der posisjonen gir (eller eventuelt utelukker fra) goder og tilgang på knappe ressurser.

Institusjoner i nettverk

Granovetter hevder med andre ord at aktørens perifere bekjenskaper er av avgjørende betydning for vedkommendes posisjon. Han hevder videre at teorien også kan forklare makrofenomener som sosial organisering: "The more local bridges (per person?) in a community and the greater their degree, the more cohesive the community and the more capable of acting in concert" (Granovetter 1973:1373). Teorien om styrken i de svake bånd kan endog forstås som en integrasjonsmodell, da sosiale systemer som mangler brobyggende svake bånd, ifølge Granovetter, vil være preget av fragmentering og klikkdannelser (Granovetter 1983: 202). Men forklaringenes utgangspunkt er fortsatt det enkelte individ og de aggregerte effekter av individuelle handlinger. Er det mulig å snakke om "institusjoner i nettverk"?

I artikkelen "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited" gjengir Granovetter teoretiske og empiriske forsøk på å anvende teorien om styrken i svake bånd på større grupper og organisasjoner. Han viser blant annet til en sirkulert, dog upublisert artikkel av Bearden m.fl., der teorien om svake bånd ble brukt for å få en bedre forståelse av begrepet "interlocking". "Interlocking" beskriver en type bånd som eksisterer mellom to bedrifter dersom minst et individ sitter i begge styrer. Organisasjonsteoretikere har vært uenig om hvorvidt slike bedriftsnettverk best forstås som bånd mellom atskilte interessegrupper og klikker, eller som et overgripende nettverk. Bearden mente derimot at et fenomen som "interlocking" heller bør karakteriseres etter båndenes styrke, i tråd med Granovetters teoretiske rammeverk. Dersom firma A sitter i styrene til både firmaene B og C, eksisterer det sterke bånd mellom henholdsvis A og B, samt A og C. Men, det er også et svakt bånd mellom B og C, i kraft av at A har tilknytning til begge. Dette gjelder også dersom styrerepresentanten A selv er uten bedriftstilknytning (Granovetter 1983: 226-228). Slike brobyggende svake bånd kan gi flere fordeler. For det første blir mulig å samordne

bedrifter i nasjonale nettverk for å fremme felles interesser overfor myndighetene. For det andre vil båndene transportere informasjon og verdier mellom organisasjonene og dermed skape likere bedriftskulturer, noe som ifølge Granovetter er av avgjørende betydning for nevnte samordningsprosess: "It could be argued that such cultural homogeneity is a necessary condition for any large-scale corporate coordination" (Granovetter 1983: 227-228).

Fremstillingen viser at det er mulig å omtale organisasjoner som situert i nettverk. Nettverkene blir også her knyttet sammen av sterke og svake bånd som gjør det mulig å koordinere verdier og fremme felles interesser.

2.6 Oppsummering og frempek

Ifølge Bourdieu må den sosiale verden forstås som et sett strukturerte relasjoner. Feltet må forstås i forhold til andre felt og enkeltaktørens posisjon i forhold til andres - som et resultat av kapitalmengde og habitus. Granovetter beskriver på sin side aktøren som forankret i konkrete, sosiale situasjoner, som vedkommendes handlinger ikke kan forstås uavhengig av.

I kapittel 10, "Refleksjoner over teoretiske perspektiver og empiriske funn", stiller jeg spørsmål om på hvilke måter begrepene om felt, kapital, habitus, konkrete situasjoner og nettverk kan belyse forholdet mellom kulturpolitikk og kulturforskning samt aktørens posisjon, slik dette vil fremkomme av analysen. Like viktig er spørsmål knyttet til hvordan empirien kan belyse de teoretiske perspektiver, og diskusjonen vil derfor også stille spørsmål om teoriens begrensinger.

3) Metode

Forskning handler om valg, og god forskning kjennetegnes av gjennomtenkte og velbegrunnede valg (Widerberg 2001: 12).

Ulike spørsmål, krever ulik fremgangsmåte (Widerberg 2001: 57). Metode starter derfor med spørsmålet – i en redegjørelse av *hvilke spørsmål* en velger å stille sammen med en vurdering av hvorfor og hvordan gode svar bør søkes. Den kritiske refleksjonen over *valg*, *vurderinger* og *fremgangsmåter* må følge hele forskningsprosessen. Formålet med et metodekapittel er således å redegjøre for undersøkelsesforløpet slik at leseren vil være i bedre stand til å vurdere produktets kvalitet (Widerberg 2001: 18).

3.1 Utgangspunktet

I 2004 ble prosjektet “Changing Knowledge and Disciplinary Boundaries Through Integrative Research Methods in the Social Sciences and Humanities” startet med midler fra EU. Prosjektet involverer åtte land og har som målsetning å undersøke vilkårene for tverrfaglig samarbeid innen humaniora og samfunnsvitenskapene.¹⁵ Professor Karin Widerberg er ansvarlig for Norges deltagelse og bidrag, og i 2005 forelå den første nasjonale rapporten. I prosjektets andre fase ble det besluttet å undersøke to større tverrfaglige forskningsprogrammer i hvert land, og i Norge falt valget på ”Kjønn i endring” og ”Program for kulturstudier”. Mitt tematiske utgangspunkt var ikke tverrfaglighet direkte, men et ønske om å skrive en oppgave om forskningsformidling. Etter gjennomlesning av programnotatene fattet jeg derimot interesse for ”Program for kulturstudier” og spesielt begrepet om ”kulturdialog”. Videre fant jeg både det fellesskapet og den arbeidsformen et større prosjekt gir, svært tiltalende og som en viktig kilde til innsikt og kunnskap i oppgaveprosessen. Jeg valgte derfor å knytte min masteravhandling til dette prosjektet.

¹⁵ Les mer om på prosjektet på hjemmesiden: <http://www.hull.ac.uk/researchintegration/>

3.2 Undersøkelsesopplegg

Jeg skulle gjøre en studie av forskningsformidling ved å undersøke uttrykte *idealer* og en spesifikk *praksis*. Jeg hadde med andre ord en ambisjon om å si noe om hvordan forskningsformidling gjøres, innen gitte betingelser, forutsetninger og rammer. Med dette utgangspunktet måtte oppgaven bli en kvalitativ studie. En kvalitativ undersøkelse er *innholdssøkende* og vil derfor nettopp kunne gi svar på spørsmål knyttet til et fenomens egenskaper og karakteristika (Widerberg 2001: 15).

Et fleksibelt, kvalitativ undersøkelsesopplegg gir mulighet til å tilpasse problemstillingene de erfaringen forskeren gjør i møtet med et felt. I en kvalitativ studie har man med andre ord mulighet til å vurdere samt revurdere valg av fremgangsmåter og teori gjennom hele undersøkelsesforløpet. Da dette i utgangspunktet var et tema jeg hadde liten direkte kjennskap til, anså jeg dette som en stor styrke. Det ga mulighet til å forfølge eventuelle krumspring og avstikkere fra problemstillingens opprinnelige formulering, og det ga fordeler etter hvert som det viste seg at temaet berørte til dels kompliserte prosesser og flere forskningsfelt. Med samme begrunnelse valgte jeg en empirinær tilnærming. Temaer for nærmere analyse ble derfor valgt ut på bakgrunn av det konkrete innsamlede datamaterialet, fremfor teoretiske hypoteser (Widerberg 2001: 127).

Et fleksibelt og empirinært undersøkelsesopplegg innebærer ikke en ustrukturert arbeidsform. Jeg la stor vekt på å jobbe systematisk med materialet gjennom hele prosessen, og jeg investerte tid i å finne gode arbeidsmetoder, arkiverings- og notatteknikker. Dette ga meg oversikt og orden i materialet, noe som også har bidratt til å gjøre datainnsamling, analyse og skriveprosessen til en positiv opplevelse. Min påstand er også at en systematisk fremgangsmåte gir en mer effektivt prosess – noe som i seg selv virker motiverende.

3.3 Et prosjekt? Flere prosjekt?

Program for kulturstudier besto av 27 hovedprosjekter. Programstyret arrangerte 60 seminarer og konferanser, det ble trykket over 250 oppslag i media og det ble publisert over 450 artikler og bøker. I tillegg ble det laget tre utstillinger, to fjernsynsproduksjoner og to radioserier (Hodne og Sæbøe 2003: 10-13). Programmet var med andre ord svært omfattende og i utgangspunktet var det derfor mange mulige tilnæringsmåter til

programmets formidlingsaktivitet. For eksempel kunne jeg sammenlignet programmet med formidlingsaktiviteten på et annet program. Jeg kunne sett nærmere på hvordan formidlingsoppgaven ble løst innen ulike paraplyprosjekter på programmet, eller jeg kunne mer konkret undersøkt diverse publikasjoner og presseoppslag. Imidlertid innså jeg tidlig nødvendigheten av å avgrense, og spørsmålet ble hvordan.

Avgrensningen ble gjort ut fra en vurdering knyttet til hvordan jeg skulle komme nærmest oppgavens spørsmålsstillinger. Jeg bestemte meg derfor for å ta tak i det helt konkrete i form av et formidlingsprosjekt, da det ville gi mulighet til å både *beskrive* og til å *analysere* dets forutsetninger. Vurderingen ble også gjort ut fra en overbevisning om at et fokusert utgangspunkt gjør det lettere å formulere en presis, forskbar og fruktbar problemstilling. Videre anså jeg det som mest hensiktsmessig å velge kun ett formidlingsprosjekt, med tanke på oppgavens omfang og at prosjektet skulle være gjennomførbart på et år. Et klart avgrenset fokus vil ifølge Widerberg også øke sannsynligheten for at studien gir ny innsikt (Widerberg 2004: 21). Til sist tror jeg at leseren vil få mer ut av å lese mye om lite, enn litt om mye.

Valg av formidlingsprosjekt

Å velge kun ett formidlingsprosjekt gir en god og oversiktlig tilgang på et avgrenset materiale. På den annen side stiller det store krav til det aktuelle tiltaket. Valget falt på samarbeidet mellom Program for kulturstudier og Kirke- og kulturdepartementet etter følgende kriterier:

- Det er et eksempel på et forsøk på en kulturdiallogisk formidlingsaktivitet.
- Tiltaket har innslag av flere ulike disipliner og har intensjon om å være tverrfaglig.
- Det var mulig å snakke med begge sider av dialogen, det vil si både forskere og brukere av forskningen.
- Det fantes tilgjengelig arkiv og annet skriftlig materiale om tiltaket.
- De involverte parter var tilgjengelige og hadde lyst til å bidra ved å stille opp på intervjuer.

Videre kan valget begrunnes ytterligere i:

- Programmets eget fokus på viktigheten av å føre kulturdiallog med ulike brukergrupper.

- Formidlingsutvalgets skriv av 22/6 2000, "Formidlingsutvalget ser fremover", der "de politiske partier, de politiske institusjoner og forvaltningen" nevnes som en spesielt viktig målgruppe for en kulturdialogisk praksis.

3.4 Datamaterialet

Jeg valgte en intervjuundersøkelse fordi jeg var interessert i aktørenes egen oppfatning av deres rolle og deltakelse i prosjektet, ved siden av mer generelle synspunkter på samspillet mellom forskning og politikk. Det var med andre ord deres særegne fortelling, innsikter og erfaringer jeg ville ha tak i, og til det er intervjuet best egnet (Widerberg 2001: 57,58). På den andre siden er prosjektet svært godt dokumentert i form av programnotat, evaluering og styredokumenter. Det skriftlige materialet ble brukt til å komplettere informantenes fremstillinger, men var også viktig i oppgavens innledende faser og i arbeidet med problemutvikling og intervjuguide.

Det empiriske materialet er av svært ulik karakter og de ulike bidragene utfyller og utfordrer hverandre. Der dokumentene gir en ordknapp, offisiell versjon av forløpet, kan aktørenes beretninger bryte inn og gi et nødvendig korrektiv. Dokumentenes og intervjuenes ulike kvaliteter, gjorde de også egnet til å belyse forskjellige deler av denne fremstillingen. Dokumentene viste seg derfor å være viktigst for oppgavens del 1 og intervjumaterialet for del 2.

3.5 Intervjuguide

På bakgrunn av dokumenter og diverse sonderingssamtaler med veiledere og andre, valgte jeg ut noen overordnede temaer som jeg ønsket å belyse nærmere. For hvert tema formulerte jeg konkretiserende spørsmål. Jeg anså dette som verdifull forberedelse til selve intervjusituasjonen, da det trigget nysgjerrigheten og nye vinklinger på temaene dukket opp. Intervjuguiden ble av denne grunn både rikere og mer omfattende enn jeg i utgangspunktet hadde sett for meg.

En intervjuguide med en bred tilnærming er etter mitt syn viktig for å beholde et åpent fokus. På den måten hadde jeg flere alternative tråder å spinne videre på, alt ettersom hvordan situasjonen utviklet seg. En omfangsrik intervjuguide, med mange spørsmål føltes også trygt i intervjusituasjonen.

Intervjuguiden er ikke bare et verktøy i intervjusituasjonen, men også et analytisk redskap (Widerberg 2001: 60). I løpet av intervjuprosessen ble intervjuguiden modifisert og tilpasset den enkelte informanten. Den ble også mer spisset i den forstand at det i intervjuet dukket opp temaer som jeg tok med videre i det neste, mens andre temaer ble valgt bort.¹⁶

3.6 Innpass og informantutvalg

Noen aktører satt i sentrale posisjoner enten i programmet eller i dette prosjektet spesielt, og det ble derfor naturlig å starte informantjakten her. Derfra ba jeg om tips til nye informanter, og ut fra dette gjorde jeg et utvalg. Jeg forsøkte å sette sammen et informantutvalg som reflekterte ulike stemmer og posisjoner, og to informanter ble derfor rekruttert spesielt med tanke på at dette. Likevel ble utvalget i hovedsak bestående av aktører som av ulike grunner enten hadde en sterk tilknytning til programmet eller hadde en fremtredende rolle i dette konkrete samarbeidet. En hovedårsak til dette var naturlig nok at disse aktørene satt på viktig informasjon om, samt verdifulle erfaringer fra hendelsesforløp og prosjektets gjennomføring.

Jeg opplevde møtet med informantene som svært positivt, og ingen av de spurte sa nei til å delta. Kontakten ble innledet med en e-posthenvendelse der prosjektet ble beskrevet i korte trekk. Som en hovedregel fulgte jeg opp henvendelsen med en telefon der også avtalen ble gjort. Informantene var svært travle mennesker, og flere av dem holdt også til utenbys. Fra kontakten ble innledet til jeg gjennomførte intervjuet, tok det i noen tilfeller relativt lang tid, og i det lengste inntil tre måneder. Selv om jeg ikke støtte på et rekrutteringsproblem, kunne det derimot av mer praktiske årsaker være vanskelig å få til en intervjuavtale.

Hendelsesforløpet lå tre år tilbake i tid og noen informanter uttrykte skepsis til hvor mye de egentlig husket fra prosjektet. For å gi informanten tilstrekkelig mulighet til å forberede seg, sendte jeg i forkant av intervjuet en oversikt der jeg i korte trekk skisserte hvilke temaer som jeg ønsket å diskutere. Dette fungerte bra, da jeg opplevde at alle mine informanter ga gode og gjennomtenkte svar.

¹⁶ Intervjuguide er vedlegg 1.

3.7 Intervjuene

Intervjuene ble gjort over en tre måneders periode høsten 2005. De fleste ble gjennomført på kontoret til informanten, eller dertil egnet sted i tilknytning til arbeidsplassen.

Arbeidsplassintervjuer har sine ulemper¹⁷, da vi risikerte å bli avbrutt av telefoner eller kolleger. På den andre siden var det en praktisk løsning som jeg vurderte som bedre enn alternativene. Siden jeg ønsket å ta intervjuet opp på bånd, ville for eksempel et kafémiljø være et uegnet sted. For det andre var mine informanter som nevnt svært travle og med mye på agendaen i løpet av en dag. Jeg vurderte det derfor dit hen at å oppsøke dem på deres hjemmebane ville senke terskelen for å stille opp, samtidig som det ga mer tid til selve samtalen. De positive sidene ved kontorintervjuet var derfor åpenbare. I tillegg både oppfattet og opplevde jeg informantene som svært profesjonelle i intervjusituasjonen, og de få tilfeller med avbrytelser som inntraff, satte ikke intervjuet ut av spill.

Ett intervju ble gjennomført over telefon fordi informanten ble rekruttert sent i prosessen og var bosatt utenbys. Berøvet muligheten for å ta opp samtalen på bånd, ble jeg nødt til å notere flittigere og lytte mer konsentrert etter de mest sentrale poengene. I etterkant gikk jeg gjennom intervjunotatene og supplerte med poenger etter hukommelsen. Dette ble naturlig nok av nevnte grunner det korteste og mest poengterte intervjuet.

Hva slags intervju?

Styrken i et kvalitativt opplegg er etter min mening dets fleksibilitet. Jeg ønsket derfor en åpen intervjuform som kunne gi både informanten og meg selv et relativt fritt handlingsrom i intervjusituasjonen. Vurderingen hvilte også på en antakelse om at jeg på denne måten ville kunne komme over temaer og spørsmålsstillinger som jeg selv ikke hadde vært forutseende nok til å ha med i en intervjuguide.

Jeg innledet alltid intervjuet med en muntlig presentasjon av prosjektet, samt de temaer jeg ønsket å ta opp i løpet av samtalen. Som en del av denne innledningen ba jeg om samtykke for å ta intervjuet opp på bånd og garanterte for informantens anonymitet.

Underveis noterte jeg ned spørsmål eller poenger som jeg ønsket å gå videre på, men som jeg ikke ønsket å avbryte informanten med. Sånn sett var notering et godt verktøy i selve intervjusituasjonen, og sikret en god oppfølging av de temaene som ble tatt opp. Å

notere var også en god måte å løse opp intensiteten i intervjusituasjonen på, og fungerte som en beleilig distraksjon når jeg ønsket å feste blikket på noe annet enn informanten (Widerberg 2001). Notatene var også nyttig da jeg etter intervjuet skrev en kortfattet oppsummering av mine hovedinntrykk og opplevelser.

Intervjuene varte mellom en og tre timer. De varierte også i innhold da informanten ble gitt spillerom til selv å ta opp temaer som de mente var relevant. Dette gjorde at samtalene stort sett fløt godt, og at de bar preg av å være en dialog mer enn et intervju. Jeg var avslappet men fokusert, og konsentrerte meg om å lytte til det som ble sagt.

Hvor viktig intervjuguiden var som styringsverktøy, varierte med intervjuet. Enkelte ganger valgte jeg nærmest å se helt bort fra intervjuguiden og la samtalen følge sine egne impulsive avstikkere. Andre ganger, da jeg var ute etter mer spesifikk informasjon, tok jeg en strammere regi. Det vanligste var en kombinasjon i løpet av et og samme intervju. Uansett intervjustil, var jeg bevisst på at jeg aldri skulle gå fra intervjusituasjonen med spørsmål brennende inne.

Fordelene med et slikt åpent intervjuopplegg var mange. Blant annet ble tematikk eller synspunkter, som jeg i utgangspunktet vurderte som mindre viktig, ved nærmere bearbeiding av materialet tvert om til sentrale poenger. Siden et åpent intervjuopplegg er en strategi på lik linje med mer strukturerte intervjuer, mener Silverman det også er viktig å problematisere eventuelle ankepunkter. Blant annet hevder han at få spørsmål og lange pauser kan føre til at informanter føler et press på å snakke eller blir usikker på egne innspills relevans i forhold til temaet (Silverman 2001: 92-94). I tilnærmingen til disse spørsmålene stolte jeg på, og så fordelene i at mine informanter var voksne og resurssterke mennesker med god kjennskap til hvordan forskning gjøres. I denne studien var det snarere dette, med andre ord mine informanters posisjon kontra min egen, som kunne blitt et metodologisk relevant spørsmål.

Min rolle og informantene

Jeg var en ung, kvinnelig student mens informantene mine satt i viktige posisjoner og de fleste hadde lang fartstid innen forskning. Både før og etter intervjuet, stilte jeg meg spørsmål om hvordan dette påvirket intervjurelasjonen. Først og fremst gjorde dette

¹⁷ Se også Widerberg (2001): 94,95

intervjuene faglig utfordrende. Temaet var i seg selv komplisert, i tillegg til at informantene til tider brukte et avansert språk. Istedenfor å gjøre meg usikker, følte jeg at rollen som student i en læreprosess ga meg konsesjon til å be om forklaringer eller konkretisering når det var noe jeg ikke forstod godt nok. Jeg opplevde også å bli møtt med stor forståelse og velvilje fra informantene. De husket kanskje selv hvordan det var å være student ute på sine første informantintervjuer, eller de hadde studenter i samme situasjon. Videre var de kjent med premissene for intervjusamtalen, og jeg opplevde at samtlige informanter var åpne og svarte uten å belære. Dette gjorde meg tryggere og modigere, og materialet både rikere og mer omfattende.

3.8 Behandling av intervjumaterialet

Oppsummering etterpå

Mitt første informantintervju var også det lengste og mest omfattende. På vei hjem hadde jeg én klar tanke i hodet - nemlig at samtalen hadde gjort noe med de grunnleggende spørsmålsstillingene i prosjektet mitt, jeg klarte bare ikke å sette fingeren på hvordan.

For å rydde opp valgte jeg derfor å skrive ned noen refleksjoner rundt selve intervjusituasjonen i et forsøk på å konkretisere, så langt det var mulig, hvilke følelser som hadde meldt seg, eventuelle uklarheter og spørsmål, samt gode ideer til arbeidet videre. Dette var en svært positiv opplevelse, da jeg fikk strukturert tankene samtidig som jeg øynet nye innfallsvinkler. Jeg valgte derfor å gjøre dette etter hvert intervju. I ettertid føler jeg meg sikker på at dette også gjorde meg til en bedre intervjuer, fordi det tvang frem en bevissthet omkring intervjusituasjonen og refleksjoner rundt min egen rolle.

Transkripsjon eller sammendrag?

Sammendraget gir et helhetsbilde og ens egen tolkning av intervjusituasjonen. Fordelen med sammendraget er at det kan lages og brukes umiddelbart. Komplette transkripsjoner er på sin side langt mer tidkrevende. På den andre siden gir transkripsjon muligheten til å bli kjent med seg selv som intervjuer (Widerberg 2001: 101-103).

Jeg valgte komplette transkripsjoner og vurderte det som avgjørende for å beholde et åpent fokus. Transkripsjoner gir mulighet til å gå tilbake og lese samtalen flere ganger,

noe som gjør det mindre sannsynlig at informantens fortellinger blir overkjørt av forskerens tolkninger. Ved å transkribere ble jeg også godt kjent med mitt eget materiale, hvordan dialogen fløt og hvilke roller vi respektivt inntok (og fikk tildelt). Dette var erfaringer som jeg synes var verdifulle for den videre prosessen.

Lyddopptak av samtalen, intervjutranskripsjoner og annet sensitivt materiale ble kodet og oppbevart etter gjeldende forskningsetiske retningslinjer.¹⁸

3.9 Analyse

Å analysere er å lage tekst av virkeligheten. Målet kan derfor ikke være å gi en fullstendig, speilet gjengivelse av virkeligheten, men derimot å løfte frem noen karakteristika ved for eksempel et hendelsesforløp, som i dette tilfellet, slik det fremkommer av datamaterialet.¹⁹ *Hvordan* man velger å presentere virkeligheten, bør gjøres ut fra en vurdering av type data, og tekstens intenderte målgruppe(r) (Widerberg 2001: 116-119). Mitt materiale bestod hovedsakelig av intervjuer, men også oppsummeringene og diverse offentlige dokumenter var viktige kilder. Etter gjennomlesning, vurderte jeg en tematisk analyse som den best egnede tilnærmingen.

Analyse underveis

I eksplorerende, kvalitative undersøkelser gjøres stadig valg og vurderinger. Både Album (1996) og Widerberg (2001) mener derfor at analyse er noe som gjøres underveis og gjennom hele undersøkelsesforløpet. Analyse, forstått som fortolkningsprosesser, er derfor en kontinuerlig og fortløpende prosess som starter allerede i prosjektets innledende faser (Widerberg 2001: 116). Jeg analyserte altså underveis på flere måter. Ved utforming av intervjuguide gjorde jeg noen intuitive tanker omkring hvilke temaer som var sentrale. Ved å skrive en oppsummering av intervjusituasjonen og ved å transkribere, ble dette

¹⁸ Se blant annet: *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*: B:14 og B:16, URL:<http://www.etikk.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/06> og *Forskrift om behandling av personopplysninger*: kap.2, URL:<http://www.lovdato.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf-20001215-1265.html>

¹⁹ Se også Parsons begrep om analytisk realisme, fremstilt i Andersen og Kaspersen (red.), *Klassisk og moderne samfunnsteori* (1996): 236.

konkretisert ytterligere som ideer jeg ønsket å forfølge. Etter hvert falt noen temaer fra og andre kom til. Dette skapte grunnlag for stadige revideringer av intervjuguiden.

Det hadde med andre ord vært en forutgående, kontinuerlig prosessering av materialet, som ga et godt utgangspunkt for videre, mer intensiv bearbeiding og analyse.

Valg av temaer

Etter endt transkribering hadde jeg 107 sider med tekst. Utfordringen ble å finne en måte å lese og sortere materialet, som ga meg oversikt og mulighet for å gjøre et kvalifisert valg av temaer. Den første sorteringen av intervjutranskripsjonene bar derfor preg av detektivarbeid. Jeg skrev ned min opprinnelige problemstilling på et A4-ark som jeg hengte opp på veggen foran meg. Samtidig la jeg vekt på i så stor grad som mulig å stille meg åpen og frigjort fra mine innledende sonderinger og være lydhør overfor eventuelle nye innspill og vinklinger.

Jeg nærleste hver intervjuutskrift og noterte ukritisk ned på en egen post-it lapp ethvert interessant spor. På samme post-it lapp noterte jeg hvilket intervju og hvor i intervjuet jeg hadde funnet det aktuelle utdraget: intervju 1, side 12 ble til I1-12. Hver lapp ble også merket med en farge, tilsvarende fargen på overstrykningspennen som markerte utdraget i intervjuutskriften. På den måten skulle det være lett å finne tilbake til sitater i intervjuutskriftene i skriveprosessen.

Til slutt hadde jeg 42 post-it lapper klistret ut over bordplaten. Jeg grupperte lappene ved å helt konkret flytte på dem og forsøke ut ulike konstellasjoner, for å se hvilke som passet sammen og som kunne utgjøre et overordnet tema og kanskje et kapittel. Jeg forsøkte flere ulike grupperinger, før jeg landet på fem temaer som føltes riktig og virket fruktbare, og som jeg derfor ønsket å jobbe videre med. Dette analysearbeidet ga andre resultater enn det jeg innledningsvis hadde forutsett. For det første var det flere og andre temaer enn forventet, og konstellasjonene så annerledes ut.

En slik post-it-lapp metode var en artig og fruktbar tilnærming i en idémyldringsfase. Men behovet for en enklere oversikt meldte seg når jeg skulle begynne å jobbe mer intensivt med de ulike temaene. Jeg besluttet derfor å føre hver lapp sortert under tema inn i et Excel-ark. I skjemaet hadde jeg også en egen kolonne med sitatkode og farge som fortalte hvor jeg kunne finne igjen utdraget. Denne oversikten gjorde materialet mitt håndgripelig og veien videre langt mer lystbetont. Dette skjemaet ble flittig brukt gjennom hele analysearbeidet og i skriveprosessen. Noen temaer ble omdisponert og noen

ble valgt bort, men i all hovedsak ble de tre analysekapitlene strukturert med utgangspunkt i dette analyseskjemaet.

Skriveprosessen

Skrivingen av oppgaven har løpt som en rød tråd igjennom hele undersøkelsesopplegget. Jeg fikk på denne måten utnyttet tiden godt, samtidig som det viste seg å være en god metode for å trekke i gang tenkningen rundt stoffet. Jeg opplevde med andre ord skriveprosessen som en fruktbar og kreativ prosess hvor igjennom temaene tok form og ble tydeligere artikulert.

3.10 Forskningsetiske avveininger

All vitenskapelig virksomhet er underlagt forskningsetiske normer og verdier. Forskningsetikk definerer og regulerer forskningens rolle i samfunnet som sannhetssøkende virksomhet, og handler om vitenskapens forpliktelser overfor samfunnet generelt og forskerfellesskapet spesielt, om redelighet, etterrettelighet og etterprøvbarehet. Like viktig er ansvaret for de institusjoner, grupper eller personer som utforskes, om hensynet til personvern samt respekt og ydmykhet i møtet med et felt (Forskningsetiske retningslinjer 2006: 7,8). Implisitt har jeg stedvis i dette kapitlet allerede omtalt etiske avveininger. Jeg har blant annet skrevet at jeg ba informantene om deres samtykke til lydopptak og sitering, og videre at jeg oppbevarte dette etter gjeldende forskningsetiske retningslinjer. Forskningsetikk omhandler med andre ord hele forskningsforløpet, og etiske hensyn bør derfor vurderes i alle ledd av forskningen (Widerberg 2001: 165,166).

Forskningsetiske argumenter har veid tungt i utformingen av denne oppgaven, som rettesnor og til hjelp i vanskelige avveininger. I prosjektets innledende faser ble oppgaven meldt inn til NSD, Personvernombudet for forskning. Da dette er en nærgående studie av et lite prosjekt, ble den mest aktuelle forskningsetiske problemstillingen hensynet til informantenes anonymitet.

Anonymisering

Selv om dette er et gjennomslagsprosjekt, er det som omtales lite sensitivt i den forstand at det ikke er av privat eller personlig karakter. Tvert om uttaler informantene seg i sine profesjonelle roller. Noen informanter mente av den grunn at det var uproblematisk å bli

sitert med fullt navn. Andre uttrykte mer skepsis. Jeg valgte derfor å tilby konfidensialitet først og fremst for at informantene skulle føle seg frie til å gi sine usensurerte meninger om de institusjoner og strukturer de selv var en del og om sine kollegaer. I fremstillingen unnlater jeg derfor å omtale personer med navn eller tittel, og jeg har isteden gitt hver informant et nummer. En del sitater eller uttalelser presenteres uten henvisning til informant, enten fordi identiteten kan fremgå av konteksten, eller ut fra en vurdering om at informantnummeret er lite relevant i forhold til det som ble sagt.

Tilbakeføring og sitering

Samtlige empirikapitler ble sendt til informantene for sitatsjekk før endelig ferdigstilling. Siden jeg følte meg trygg på mine egne tolkninger, ble dette en udelt positiv erfaring. På denne måten ble enkelte misforståelser klaret opp, samtidig som det var spennende å høre deres reaksjoner. Tilbakeføring ble derfor en viktig kilde til kunnskap og læring i oppgaveprosessen.

Noe av det jeg fikk reaksjoner på var bruken av sitater. Sitatene er hentet direkte fra intervjutranskripsjonene, og i oppgavens første utkast lot jeg uttalelsene stå uredigert. Flere informanter opplevde derfor å bli presentert til dels famlende. Av hensyn til dette og til det faktum at det *er* stor forskjell på muntlig og skriftlig form, valgte jeg derfor å tilpasse sitatene en skriftlig fremstilling ved å redigere bort unødvendige småord og stikksetninger. Jeg var samtidig svært bevisst på at uttalelsen skulle være nærmest mulig den opprinnelige for å ikke miste mening. En fullstendig omskriving til skriftlig form var derfor uaktuelt.

3.11 Presentasjon av informantene

Informant 1: Forsker tilknyttet programstyret og var derfor med på å skrive programnotatet.

Informant 2: Ansatt i programsekretariatet.

Informant 3: Forsker tilknyttet formidlingsutvalget.

Informant 4: Ansatt i programsekretariatet.

Informant 5: Forsker som deltok på Solstrand-seminar, med betydelig erfaring fra kulturpolitikkforskningsfeltet.

Informant 6: Forsker som deltok på Solstrand-seminar og representerer en allmenn kulturforskning uten et, i utgangspunktet, spesifikt kulturpolitisk fokus.

Informant 7: Ansatt i departementet som deltok på Solstrand-seminarene som observatør.

Informant 8: Forsker som deltok på Solstrand-seminarene med mye erfaring fra forskningsformidling inn mot kulturpolitiske myndigheter.

Informant 9: Representant tilknyttet programstyret og var derfor med på å skrive programnotatet.

DEL 1

KULTURDIALOG SOM FORSKNINGSFORMIDLING

4) Kulturdialog og formidling

En kan si at kulturforskningen er en spesielt raffinert og institusjonalisert del av en kulturell debatt i samfunnet, så hvis man ikke deltar i den, så er den meningsløs (Informant 3).

4.1 Kulturdialog: Arven fra KULT og behovet for et samlende perspektiv

Kimen til Program for kulturstudiers formidlingsforståelse og -virksomhet ble som nevnt i kapittel 1, sådd i programforløperen KULT. Informant 3 hevdet at KULTs formidlingsstrategi skilte seg ut fra andre forskningsprogrammer ved å være både nyskapende og omfattende, bred og smal på samme tid. KULT satset både på de store, allmennrettede tiltakene og de mer eksperimentelle uttrykksformene: fra avisannonser, film og fotokonkurranser til mer tradisjonelle former som publikasjoner, konferanser og intervjuer. KULTs omfattende formidlingsvirksomhet og det faktum at programmet ble betraktet som så vellykket, har fått informant 2 til å hevde at Program for kulturstudier led under et "KULT-kompleks eller inspirasjon, alt etter hvordan man ser det". I tillegg til at Program for kulturstudier videreførte og utviklet mange av ideene som ble skapt i KULT, hadde programmet derfor også et behov for å markere seg som noe nytt.

Flere informanter har påpekt at arbeidet med å forfatte programnotatet i perioder var problemfylt. Det var uenighet knyttet til institusjonelle interesser der man ville unngå skjevfordeling av midler mellom universitetene. Programstyrets tverrfaglig sammensetning stilte også krav til faglig syntetisering og samordning. Dette ble trukket frem som en viktig bakgrunn for at kulturdiallog ble befestet som det førende formidlingsbegrepet: "Som følge av disse konfliktene så fikk de også bearbeidet (...) og tenkt seg sammen på en del ting, og en av de tingene som forente alle sammen i dette, var begrepet om kulturdiallog" (Informant 2). Programstyret hadde med andre ord et behov for et formidlingsbegrep som både representerte noe nytt og som samtlige av programstyrets representanter kunne slutte seg til, og fant dette i begrepet om kulturdiallog.

4.2 Programmets forståelse av kulturdiallog

Begrepet ”kulturdiallog” har sin opprinnelse fra antropologi som en betegnelse på et metodisk grep, hvor datamaterialet og fortolkningene sirkulerer mellom informant og forsker.²⁰ Informant 9 forstod begrepet som en erkjennelse av at sann objektiv kunnskap aldri kan erverves, og slik sett innebærer begrepet en problematisering av forskerens posisjon kontra det studerte.

I Program for kulturstudier ble kulturdiallogbegrepet opprinnelig brukt i en utredning som gikk forutfor selve programmet. Informant 3 mener begrepet i utredningen knyttes til en idé om å etablere kulturforskningens ”utrykningstjeneste”. Tanken var at programmet, gjennom et effektivt nettverk av kulturforskere, raskt kunne mobilisere aktuelle forskerstemmer i relevante offentlige debatter. Programstyret adopterte begrepet, men ikke i denne opprinnelig tenkte betydningen. Kulturdiallog ble isteden betegnelsen på en særegen relasjon mellom forskningen og samfunnsliv, og ble definert som ”forståing, utveksling av erfaring og gjensidig læring mellom de kommuniserande partane” (Programnotat). Kulturdiallog er med andre ord en kontinuerlig kommunikasjon mellom forskningen og forskningens målgrupper der begge parter opplever et gjensidig utbytte: ”Formidling kan vere eit verktøy og ein strategi i sjølve kunnskapsproduksjonen, noko som inneber ein refleksjon over forholdet mellom forskar, ålmenta og ulike brukargrupper gjennom heile forskingsprosessen” (Programnotat). Programnotatet hevder videre at å åpne formidlingsprosessen på denne måten vil generere nye refleksjoner, stimulere til nytenkning og derigjennom bidra til en høyere forskningskvalitet. Søren Kjørup, leder for programmets formidlingsutvalg, hevder i artikkelen ”Formidling og kulturdiallog” (upublisert)²¹ at dette var en av hovedårsakene til å bruke kulturdiallog fremfor andre formidlingsbegrep. Sett på denne måten representerte kulturdiallog et forsøk på å styre unna en forståelse som forfekter forskningsformidling som enveiskommunikasjon av forskningens resultater i popularisert form.

Begrepet om kulturdiallog var en erkjennelse av at kulturforskning frembringes og modnes i dialog med sitt eget forskningsfelt. Dette gir ifølge Kjørup kulturdiallogen to viktige betydninger. For det første kan begrepet vise til det faktiske møtet mellom forsker

²⁰ Se blant annet: Kevin Dwyer (1982): *Moroccan dialogues: anthropology in question* og Dennis Tedlock (1983): *The spoken word and the work of interpretation*.

²¹ Artikkelen er ikke publisert, men ble tilsendt undertegnede av forfatteren selv.

og informant. I dialogen vil forskeren kunne informere og informanten bli medforsker. Denne forståelsen ligger etter min vurdering nær begrepets opprinnelige betydning. Men kulturdialog kan også forstås som en ”kulturforskningens aksjonsforskning” (Kjørup, upublisert), der forskeren fører kontinuerlig dialog med feltet gjennom hele forskningsprosessen: fra prosjektets innledende faser og problemutvikling til resultatene foreligger og tilbakeføres til feltet. Formidling er med andre ord noe som bør finne sted gjennom hele forskningsforløpet. Kjørup hevder endog at det ikke nødvendigvis er de konkrete funn som lettest lar seg formidle – til det er de oftest for komplekse. Derimot kan forskningens grunnidé eller filosofiske poeng både være formidlingsvennlig og formidlingsverdig. Begrepet om kulturdialog innebærer dermed at formidlingsprosessen kan og bør starte i det øyeblikk forskningen kommer i gang, kanskje til og med før.

En ikke-essensialistisk kulturforståelse og formidling

Programmet hadde en ambisjon om å problematisere det essensialistiske kulturbegrepet; en forståelse som forfekter kultur som lukkede, avgrensede systemer som kan gripes gjennom studiet av deres objektive manifestasjoner. Program for kulturstudier ønsket i motsetning til dette å rette søkelyset mot en mer dynamisk og relasjonell tilnærming, der kultur blir forstått som åpne prosesser og i stadig endring: ”Med ei slik kulturforståing vil forskinga fokusere på kulturgrenser, ikkje forstått som demarkasjonslinjer mellom monolittiske delkulturar, men som situasjonar der kulturelle førestellingar blir endra i møte med andre kulturelle førestellingar” (Programnotat).

Et ikke-essensialistisk kultursyn får innvirkning på forskningens tilnærminger til kulturfeltet. Programstyret søkte å stimulere til en anti-essensialistisk og konstruksjonistisk kulturforskning der kulturelle verdier ikke tas for gitt, men ”stadig skapes, omskapes og gjenskapes” (Hodne og Sæbøe 2003:10). Innsikten fikk også ringvirkninger for programmets forståelse av formidlingsoppgaven. Kulturdialogbegrepet forfekter en ikke-essensialistisk kulturforståelse ved å insistere på at forskningsformidling må forstås som åpne og dialogiske prosesser.

Grunnforskning med anvendelsespotensial

Allerede før programmet kom i gang, i desember 1997, ble det holdt et formidlingsseminar for programstyret og administrasjonen. Foredragsholdere var Trond-Viggo Torgersen,

Hans Geelmuyden og Astrid De Vibe fra Gyldendal. Informant 2 mente det var påfallende at ingen av de inviterte selv var forskere, men snarere eksperter på en form for instrumentell formidling. Informanten hevdet videre at denne nytteorienteringen preget hele den forskningsstrategiske tenkningen bak programmet.

Programmet hadde en ambisjon om å produsere forskning som fikk konsekvenser og betydning i en konkret forstand, utover dens egenverdi. Forskningen skulle med andre ord også være nyttig. I tråd med begrepet om kulturdiallog genereres nytte via formidlingsaktivitet rettet mot ulike brukergrupper, som skolen, den politiske forvaltning og kunstnere, da det er i disse miljøene relevante spørsmål reises, informantene befinner seg, og forskningen har størst relevans. Kulturdiallogbegrepet var med andre ord også uttrykk for en forståelse av at også grunnforskning kan ha et anvendelsespotensial, og være relevant for grupper utenfor akademia.

4.3 Programmets organisering av formidlingsaktiviteten

Informant 3 fortalte at programmet opprinnelig ønsket å legge hele oppfølgingsarbeidet med formidlingsaktiviteten til programstyret. Til å hjelpe seg ble det ansatt en formidlingskoordinator i full stilling, som hadde i oppgave å formidle innspill og forskning mellom målgruppene og programmet. Formidlingskoordinatoren, programkoordinatoren, en sekretær og en sivilarbeider utgjorde programmets sekretariat som ble lokalisert i Bergen og fikk navnet Senter for kulturforskning.²² Senteret skulle fungere som en møteplass mellom forskningen og samfunnet samt stimulere til tverrfaglighet.

I 2000 besluttet programstyret å intensivere formidlingsarbeidet og konstituerte likevel et eget formidlingsutvalg. Formidlingsutvalget skulle ha en bred og slagkraftig sammensetning. Lederen, Søren Kjørup, ble hentet fra programstyret og foruten lederen var utvalget sammensatt av en forskerrepresentant fra programmet samt to eksterne.²³ Formidlingskoordinatoren fungerte som sekretær for utvalget. De eksterne representantene

²² Ifølge informant 2 var ikke Senter for kulturstudier et senter i ordets rette forstand, men fungerte snarere som et programsekretariat. Navnevalget var et resultat av et ønske om å etablere et forskningssenter. Dette ble dog aldri realisert, og i den videre fremstillingen vil jeg derfor omtale senteret som sekretariatet.

²³ Formidlingsutvalgets sammensetning: Søren Kjørup, forskerrepresentant Erik Fossåskaret samt Marta Norheim/Janne Kjeldberg og Turid Birkeland/Tove Veierød (Hodne og Sæbøe 2003: 15).

ble ansett som spesielt viktige for utvalgets evne til annerledestenkning, og man så seg om etter engasjerte samfunnsmennesker med bred formidlingsbakgrunn. Kjennskap til det politiske liv eller til medie verden mer generelt ble også sett på som viktige kvaliteter.

Formidlingsutvalget fikk i mandat å ”stimulere og inspirere formidlingsaktiviteten i Program for kulturstudier – også i forhold til utvikling og utnyttelse av kunnskapsbasen for kulturdialog og kulturdialogprosesser i det norske samfunn” (Referat fra programstyremøte 16/2 2000). De skulle være ”en tenkegruppe for formidling” (Referat fra programstyremøte 16/2 2000) og arbeide strategisk mot at de mål som programnotatet skisserer ble nådd. Utvalget hadde også ansvaret for programmets faste formidlingstiltak, skriftserien ”Kulturstudier”, seminarrekken ”Kulturforståelser” samt ymse konferanser. Til sist behandlet formidlingsutvalget søknader om økonomisk støtte til gjennomføring av formidlingstiltak. Slike søknader kunne enten komme fra prosjekter tilknyttet programmet eller fra eksterne formidlingsinstitusjoner som for eksempel produksjonsselskaper. Formidlingsutvalget hadde bevilgningsfullmakt på vegne av programstyret inntil et gitt beløp. Tiltak med søknadssummer over dette ble forbehandlet og lagt frem av formidlingsutvalget i programstyret, som fattet endelig vedtak.

Formidlingsutvalget møttes tre til fire ganger i halvåret, og mener selv at de på denne måten var forholdsvis tett på prosjektene. Møtene behandlet stort sett presserende saker som søknader eller oppfølgingstiltak, i tillegg til planlegging og forberedelse av enkelte mer langsiktige prosjekter, blant annet det som var tenkt som programmets avslutning.

4.4 Ikke-realisererte vyer og kritiske røster

Ikke-essensialistisk formidling

Søren Kjørup hevder at det er vesensforskjell mellom det å foredra om viktigheten av den ikke-essensialistiske kulturforståelse og å finne en ikke-essensialistisk formidlingsform: ”En anti-essensialistisk formidlende form må vel være en form der tager sigte på direkte at vise det konstruerte i vore kulturelle opfattelser, fx ved at vise at et og det samme bliver højst forskellige ting hvis det ses inden for forskellige rammer” (Kjørup, upublisert).

Formidlingsutvalgets fremste forsøk på en ikke-essensialistisk formidlingsform var forberedelsen av en utstilling i Bergen i anledning programmets avslutning. Konseptet var

kort fortalt at publikum beveget seg blant utstilte objekter og fikk dem forklart ved hjelp av blant annet lyddusjer. Man kunne oppsøke den samme gjenstanden inntil tre ganger, og for hver gang få en alternativ forklaring. På denne måten fikk objektet ulike betydninger avhengig av den konkrete konteksten det ble presentert i.

Da budsjettetrammen oversteg utvalgets bevilgningsmyndighet, måtte det vedtas i programstyret, og til formidlingsutvalgets skuffelse ble resultatet av søknadsbehandlingen negativt. En informant hevdet at avslaget kan begrunnes med uenighet knyttet til hvordan formidling *gjøres*. Informanten mente at programstyret til tross for vidløftige ambisjoner, når det kom til stykket, ønsket en direkte resultatformidling med utgangspunkt i de konkrete prosjektene. Formidlingsutvalget ville på sin side utforske og gjøre bruk av en mer eksperimentell formidlingsform.

Kulturdiallog – ramling med tomme tønner?

Begrepet ”kulturdiallog” ble, som nevnt, hentet fra en antropologisk tradisjon der det betegner et metodisk prinsipp. Kulturdiallog, forstått i den betydningen som jeg har skissert ovenfor, har derimot ingen etablert praksis.

Informant 2 stilte spørsmål ved hvor viktig kulturdiallogbegrepet egentlig var for de enkelte forskerne tilknyttet programmet, og om de forholdt seg til begrepet som førende formidlingsprinsipp. Informanten hevdet i forlengelsen av dette at det er sannsynlig at begrepets substansielle betydning først kom i etterkant. Med dette mente han at begrepet antakeligvis hadde liten betydning for utformingen av de konkrete formidlingsprosjektene, men at de konkrete prosjektene derimot ga inspirasjon, innspill og en praktisk forståelse av begrepet. En annen informant gikk lenger i sin kritikk av programmets implementering av kulturdiallogbegrepet. Hun mente at potensialet i begrepet, ikke ble godt nok utnyttet verken av programstyret eller formidlingsutvalget. Informanten kritiserte en formidlingspraksis som ble for opptatt av fordeling av midler, og som ikke evnet eller hadde tilstrekkelig kompetanse til å utarbeide og utforske en dialogfremmende praksis. Helt konkret mente hun at dette ga seg utslag i at dialoger ble initiert forholdsvis langt ute i forskningsprosessene, og at det ikke ble etablert god nok kontakt med viktige kultur- og samfunnsinstitusjoner. Etter hennes syn fordret kulturdiallog som formidlingsstrategi en helt annen organisasjonsform i form av et institutt. Et forskningsinstitutt ville, i motsetning til programforskningens flyktige karakter, vært et etablert samlingspunkt for

kulturforskere, som kunne bygge varige nettverk til ulike institusjoner som Språkrådet, museer og Norsk kulturråd.

4.5 Det formidlede: Hva kom ut?

Målet med formidlingsarbeidet, slik det er formulert i programmets egnevaluering fra 2000, var at forskningens innsikter skulle gi ”et bedre kunnskapsgrunnlag for politikere, myndigheter og allmennheten om kulturelle prosesser og sammenhenger i dagens samfunns- og kulturliv” (Egenevaluering: 35). Programmet hadde en uttalt ambisjon om å satse på et utall plattformer av medier, fra tv og radio med svært stor kontaktflate til det mer eksperimentelle og smale. Satt på spissen hevdet informant 3 at en dansegruppe også kunne være en viktig og interessant formidlingskanal, så vel som svært brede medium som Norgesglasset på P1.

Publikasjoner var en hovedsatsning overfor målgruppen forskere. Fra programmets side ble det lagt spesielt vekt på skriftserien ”Kulturstudier”, og til sammen ble det utgitt 40 bøker i samarbeid med Høyskoleforlaget. Hensikten var todelt. For det første skulle skriftserien sikre en bred formidling av programmets virksomhet, for derigjennom å gi kunnskap om feltet og inspirasjon til videre forskning. I tillegg var det lavere terskel for publisering i skriftserien kontra andre typer forlagsavtaler, noe som også var tenkt som stimulans til nytenkning og tverrfaglighet. For det andre var skriftserien egnet for å dokumentere og arkivere den omfangsrike forskningsaktiviteten under programperioden. Foruten skriftserien, er boka ”Kulturforskning” verdt å nevne spesielt. Utgivelsen representerer programmets eget forsøk på å oppsummere og syntetisere fem år med kulturstudier, og presenterer prosjektenes resultater så vel som refleksjoner over forskningens perspektiver.

Det ble arrangert 60 konferanser og seminarer (Hodne og Sæbøe 2003: 13). Konferansene var temaorientert og tverrfaglige og åpne for forskere også utenfor programmet, både som foredragsholdere og som deltakere. Noen konferanser ble arrangert som et apropos til aktuelle debatter, som for eksempel ”Symbolsk makt” i forbindelse med maktutredningens konklusjoner. Andre konferanser ble brukt for å stimulere til nettverksbygging og aktivitet på utvalgte felt. Blant annet sto Program for kulturstudier bak den første internasjonale konferansen om kulturpolitikk, som senere er blitt arrangert både i Wellington og Montreal. Jeg vil også trekke frem programmets avslutningskonferanse helt spesielt. Arrangementet varte i tre dager i Grieghallen i Bergen,

og bestod av en rekke seminarer og aktiviteter og rettet seg mot samtlige målgrupper for programmet: forskere, brukermiljøer og allmennheten.

Nærmere presentasjon av enkelte formidlingsprosjekt

Å gi en fullstendig oversikt over alt som ble gjort av formidling på Program for kulturstudier, vil sprengne rammene for denne oppgaven. Jeg vil derfor i det følgende nøye meg med å gi et inntrykk av det formidlede, med hovedfokus på de prosjekter som jeg vil karakterisere som kulturdialogiske. Vurderingen er gjort ut fra programmets egen presentasjon av prosjektene i egnevalueringen, samt informantenes fremstillinger.

Journaliststipender. Ved siden av forskerne egne initiativ, søkte programmet sentralt å stimulere til forskningsformidling gjennom ulike virkemiddel. Et av disse var utlysning av journaliststipendier. Ideen var inspirert fra KULT og innebar å frikjøpe en journalist fra sin ordinære arbeidsplass, for å isteden utplassere vedkommende i et forskningsmiljø. Dette skulle sikre nærhet til forskningen og formidling gjennom hele forskningsprosessen. Journaliststipendene resulterte også i flere radioprogrammer og avisartikler.

TV-serien "Kulturell uorden". Jostein Gripsrud var primus motor for programserien Kulturell uorden, og sto selv for idé og produksjon av serien. Serien hadde, som forskningsprosjektet med samme navn, en målsetning om å diskutere skillene mellom høy og lav kultur, mellom vesten og resten, samt mellom kunsten og estetikken i og utenfor kunstinstitusjonen. De seks programmene ble sendt på NRK to ganger, til svært god mottakelse av både kritikere og publikum. Manus ble arbeidet frem parallelt med forskningsforløpet, og i tett dialog med regissør og andre konsulenter. Prosjektets målsetning var å presentere kulturforskning på en faglig forsvarlig, bredt engasjerende og dialogfremmende måte, med utgangspunkt i en overbevisning om at en slik formidlingsprosess, gjennom grundig research og gjennomtenkte spørsmålsstillinger, kan tilføre kulturforskningen tiltrengt tydelighet og presisjon.

Samarbeidet med Utsmykkingsfondet for offentlige bygg. Bakgrunnen for initiativet var en tanke om at våre omgivelser, kulturelle koder og forståelsesrammer er utgangspunktet for både det kunstneren og forskeren gjør. Helt konkret ble flere forskere fra programmet engasjert som fagkonsulenter og som sittende medlemmer av utsmykkingsutvalget for fire

byggeprosjekter i Norge. Ideen var at forskerne kunne bidra med en annen type spørsmålsstilling som kunstnerne på sin side kunne ta med seg videre i sitt arbeid. I etterkant ble det arrangert en konferanse der erfaringene fra samarbeidet ble drøftet, og på bakgrunn av dette ble boka "I fellesskapets rom" (2003) utgitt i skriftserien.

Slang.no. I forbindelse med sitt doktorgradsprosjekt om slang og ungdommers bruk av ordet "liksom", etablerte Kristine Hasund et nettbasert undervisningsopplegg kalt slang.no. Ideen var at forskningen skulle føres tilbake til informanten ved hjelp av en nettportal som ble brukt i norskundervisningen på ungdomstrinnet og i videregående skole. I nettportalen løste elevene oppgaver blant annet ved å skrive inn slangord under fire forskjellige kategorier. Dette ble så brukt av forskeren til ytterligere studier. Foruten et interaktivt undervisningsopplegg på et tema som er aktuelt for ungdom, bidro denne portalen også til å generere mer kunnskapsproduksjon på feltet.

Grunnlagsdata for kulturmeldingen. I forbindelse med den forestående Kulturmeldingen i 2003, henvendte Kultur- og kirkedepartementet seg til Program for kulturstudier med en etterlysning av forskningsbidrag omhandlende generelle utviklingstrekk innen kultursektoren. Henvendelsen endte i et samarbeid der Program for kulturstudier systematiserte og presenterte pågående og eksisterende forskning under tre hovedtemaområder "Kulturelle kontekster", "Individ, identitet og kulturelle erfaringer" og "Kulturell produksjon, distribusjon og konsum". Samarbeidet ble organisert som tre workshops, med ti forskerrepresentanter som igjen ga grunnlaget for tre utgivelser i skriftserien Kulturstudier. Dette samarbeidsprosjektet vil bli behørig behandlet senere i oppgaven, da det er dette prosjektet jeg har blinket ut for nærmere studier.

4.6 Avslutning: Kulturdiallog som forskningsformidling?

Forståelsen av forskningsformidlingsbegrepet, slik det fremstilles innledningsvis, har endret seg betydelig siste tjue år og fra den gangen KULT var virksomt. Spesielt påfallende er hvordan det dialogiske aspektet vinner innpass og etableres fra "Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling" til "En ny formidlingspolitikk". Begrepet om kulturdiallog føyer seg med andre ord inn i større diskusjoner om forskningsformidling. Min påstand er at det mest nyskapende ved kulturdiallog derfor ikke først og fremst er overgangen fra en monologisk til en dialogisk kommunikasjonsmodell, men å signalisere

dette ved et terminologiskifte. Et slikt terminologiskifte kan også ses som en forlengelse av overgangen fra ”popularisering” til ”forskningsformidling”.

Søren Kjørup karakteriserte kulturdialog som en betegnelse på kulturforskningens aksjonsforskning. På sett og vis er dette riktig, da begrepet forutsetter at forskningen starter og slutter i det aktuelle feltet, og hele veien utvikles i dialog med informanter og aktører. Min påstand er likevel at begrepet borer dypere enn dette. Informant 9 hevdet at kulturdialog er en institusjonalisering av et vitenskapssyn som forutsetter en problematisering av forholdet mellom forskeren og det studerte – det er en proklamasjon om at objektiv kunnskap er umulig. Begrepet kulturdialog er dermed en anerkjennelse av at all kunnskap i siste instans er meningsproduksjon og at mening skapes gjennom dialog. Slik den ikke-essensialistiske kulturforståelsen søker å begrepsfeste kultur som noe prosessuelt, blir kulturdialog et tilsvarende begrep som anerkjenner *kulturforskning* som en prosessuell aktivitet. Dette medfører at formidlingsvirksomheten ikke bare er en viktig del av, men uatskillelig fra kunnskapsproduksjonen. Forskningsformidling blir i så henseende ikke kun viktig fordi det er demokratisk gode eller viktig for vår selvforståelse. Forskningsformidling, dialog og deltakelse blir en forutsetning for kunnskap.

Dette er ambisiøst, og det er mye for et enkelt begrep å gi løfter om. Det var også delte meninger knyttet til hvor vellykket implementeringen av begrepet var. Men samtlige informanter sluttet opp om at det var en prisverdig og viktig begynnelse - derfor er det også et begrep som er verdt oppmerksomhet. Begreper formes av praksis, og gis betydning gjennom handlinger. De påfølgende kapitler har nettopp til hensikt å undersøke en kulturdialogisk praksis, dets resultater og forutsetninger.

5) Presentasjon av rammene, aktørene og forløpet

Det hadde den fordel at det var noe av det nærmeste vi kom det som blir forstått som innholdet i det mye omtalte kulturdialogbegrepet (Informant 3).

5.1 En ny kulturmelding

Da budsjettproposisjonen for 2000 ble lagt frem, ba Stortingets Familie-, kultur- og administrasjonskomité regjeringen om å begynne arbeidet med å fremskaffe de nødvendige grunnlagsdokumenter for å skrive en ny kulturmelding. Det var da gått seks år siden den forrige kulturmeldingen ble stortingsbehandlet, og tiden var inne til å både evaluere og se fremover: ”Flertallet er opptatt av at tusenårsskiftet gir oss en anledning til å vurdere vår nåværende kulturpolitikk samtidig som det gir oss muligheten til å utforme en kulturpolitikk for et samfunn i forandring” (sitert i: St.meld.nr.48 (2002-2003):19). Kultur- og kirkedepartementet bestilte i anledningen en rekke rapporter og undersøkelser for blant annet scenekunst-, musikk- og litteraturfeltet som utredningsenheten i Norsk Kulturråd i stor grad sto for. Men foruten denne feltspesifikke bestillingsforskningen, henvendte avdelingsdirektør i kulturavdelingen, Stein Sægrov, seg også til koordinator for Program for kulturstudier, Svein Bjørkås. Henvendelsen var en etterlysning av aktuell grunnforskning som kunne belyse utvalgte temaer knyttet til kulturmeldingens beskrivelser av generelle utviklingstrekk i samfunns- og kulturliv. Initiativet førte til at departementet og programmet innledet et systematisk samarbeid.

Dette kapittelet er viet en kortfattet kontekstualisering av samarbeidet - en introduksjon av bakgrunnen, de involverte aktørene og forløpet. For å forstå hvorfor veien gikk fra departementet til nettopp Program for kulturstudier, er det nødvendig med en avstikker innom det norske forskningssystemet. Rune Slagstads (2000) analyser fremstilt innledningsvis, viste de tradisjonsrike koblingene mellom forskning og politikkutvikling. Men, de to sektorene er også knyttet sammen i kraft av at politikk også er *forskningspolitikk*.

5.2 Det norske forskningssystemet: fra departement til programforskning

Det norske forskningssystemet fremstilles av Kunnskapsdepartementet som en modell bestående av tre nivåer (Det norske forskningssystemet, 2005).²⁴ Øverst er de politiske myndigheter, bestående av Stortinget, regjeringen samt departementene. Her utpekes overordnede satsningsfelt og bevilgningspolitikken utarbeides. De enkelte departementer har også et særskilt ansvar for at det gjøres høykvalitetsforskningen innen sine spesifikke fagfelt.²⁵ Under det politiske nivået er det strategiske, der Norges forskningsråd er den største og viktigste aktøren som forvalter over 30 % av de offentlige forskningsmidlene. Det utøvende nivå består av forskningsinstitusjoner, universiteter og høyskoler – nettopp alle de som til enhver tid har i oppgave å realisere politiske vyer og strategiske ambisjoner, og som utgjør Norges samlede forskerkompetanse.

I 1993 ble Norges den gang fem forskningsråd slått sammen til et fellesorgan, Norges forskningsråd.²⁶ Et mål med reformen ”var å skape et sterkt organ på forskningsstrategisk nivå for å styrke koordinering i norsk forskning og forskningspolitikk og bidra til at grunnforskning og anvendt forskning ble sett i sammenheng” (St.meld. nr.39 (1998-1999): kap.7.3). Den nye organiseringen skulle også inspirere og bidra til nye koblinger mellom sektorer og fag, samt fungere som regjeringens og de enkelte departementenes rådgivningsorgan i forskningsspørsmål. Forskningsrådet fikk i sin nye form tre styringsnivå, med et hovedstyre, seks områdestyrer og til slutt et utøvende nivå bestående av programstyrer og komiteer som utarbeidet strategier, vanligvis i form av programnotat (St.meld. nr. 39 (1998-1999): kap.7.3). Forskningsrådet har de siste tiårene også endret sin tildelingspolitikk av forskningsmidler, og som hovedregel gis det ikke

²⁴ Fremstillingen er funnet på Kunnskapsdepartementets hjemmeside URL:

<http://odin.dep.no/kd/norsk/tema/forskning/p30003706/bn.html>

²⁵ Dette sektorprinsippet vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 7, omhandlende strukturelle forutsetninger.

²⁶ I 2003 gjennomgikk Norges forskningsråd en total omorganisering. Denne fremstillingen beskriver forskningsrådet slik det var organisert i perioden 1993 til 2003, da Program for kulturstudier var operativt. Fremstillingen er primært gjort på bakgrunn av offentlige dokumenter publisert av Stortinget. Norges forskningsråds organisasjon og funksjon er dog både diskutert og kritisert. Debattene rundt omorganiseringen i 1993 og 2003 samt kritikk av forskningsrådets rådgivende funksjon tas blant annet opp av Hans Skoie (2005): i *Norsk forskningspolitikk i etterkrigstiden*. Jeg vil ikke komme nærmere inn på disse diskusjonene i denne fremstillingen.

lenger penger til enkeltprosjekter utenom programvirksomhet (Widerberg og Jordheim-Larsen 2005: 5).

Økonomiske og politiske rammer utgjør utgangspunktet for forskningsrådets utlysning av forskningsprogrammer. Programmene er temaorientert og peker ut satsningsområder og prioriteringer innen en sektor. Hensikten er å utvikle forskerkompetanse og opparbeide et fagmiljø innen det spesifikke feltet. Som oftest varer et program mellom fem og syv år, men det er ikke uvanlig at de både har en forløper og en etterfølger. Programmene drives av et programstyre nedsatt av forskningsrådet. Hovedvekten av dets medlemmer er forskere, lederen inkludert (Widerberg og Jordheim-Larsen 2006: 5,6). I tillegg er det svært vanlig med en representant fra departementet og fra aktuelle brukermiljø. Program for kulturstudiers styre besto av ni medlemmer, hvorav én representerte Kultur- og kirkedepartementet og én et potensielt brukermiljø; fylkeskommunen i Nordland (Hodne og Sæbøe 2003: 15). Å henvende seg til nettopp Program for kulturstudier, var derfor ifølge min departementsinformant et naturlig valg, i kraft av at de allerede var involvert på finansieringssiden og hadde en representant i programstyret. Dette var således en forskning de både hadde kjennskap til og interesser i.

5.3 Et vendepunkt

Andre informanter hevdet at departementets interesse for kulturforskningen ikke var noen selvfølge, men snarere et resultat av et kulturpolitisk vendepunkt på begynnelsen av nittitallet. Johan Tønnesson omtaler en dreining som førte med seg en øket politisk interesse for kulturforskningen. Helt konkret ble dette utløst av at den mektige ekspedisjonssjefen i kulturdepartementet Johs. Aanderaa på en landsomfattende kulturkonferanse, initiert av forskerne selv, etterlyste en mer kulturpolitisk relevant forskning.²⁷ Informant 5 beskrev også et vendepunkt, som et resultat av at både kulturpolitiske myndigheter og forskerne selv, presset på for at kulturpolitikkforskningen skulle etableres som et slagkraftig felt. Dette utløste forskningsmidler som gjorde det mulig å bygge opp et forskernettverk og en årlig konferanse. Parallelt med dette, og med utgangspunkt i disse forskernettverkene, ble utredningsenheten i Norsk kulturråd opprettet

²⁷ Diskusjoner i veiledningstime med Johan Tønnesson: 06.04.2006

som en sterkt forskerdrevet enhet. Det var fylkeskultursjef i Sogn og Fjordane, Lidvin Osland, i rollen som vikarierende direktør for Norsk kulturråd som drev dette igjennom, tidvis i opposisjon til departementet og statsråd Kleveland. Etter hvert ble motsetningene mindre og motforestillingene færre, og utredningsenheten er nå en etablert og viktig forskningsaktør på kulturfeltet.

5.4 Fra programforskning til departement? Motivasjoner for samarbeidet

Politikken gir altså forskningspolitiske føringer. Like fullt fremheves viktigheten av en fri og uavhengig forskning som evner å gi samfunns- og kulturanalyser som politikken selv verken har kompetanse eller mulighet til å gjøre. Med tanke på samfunnets og kulturens raske endringstakt, grunnet internasjonalisering, innvandring og teknologiske fremskritt, hevder Bjørkås at det blir desto viktigere å få frem aktuell forskning basert på tematisk bredde og tverrfaglige innsikter (Bjørkås 2000: 3.avsnitt). Forskningen sitter med andre ord på viktige innsikter som bør reflekteres i politikkutformingen. Dette er en argumentasjon Kultur- og kirkedepartementet slutter seg til. En viktig motivasjon for å henvende seg til Program for kulturstudier var ifølge min informant nettopp et ønske om å ha egnede verktøy til å gripe og forstå de raske endringene i samfunnet generelt og kultursektoren spesielt. I arbeidet med kulturmeldingens del 1, omhandlende de generelle utviklingstrekk, ønsket departementet derfor å henvende seg bredt og åpne opp for det perspektivmangfoldet som grunnforskningen representerer, for derigjennom å kunne formulere gode situasjonsbeskrivelser. En viktig drivkraft var med andre ord et behov for grunnforskningens innsikter til å utvikle en treffsikker kulturpolitikk.

Program for kulturstudier hadde også sine grunner for å innlede et slikt samarbeidsprosjekt. Informant 3 hevdet at noe av målet med Program for kulturstudiers bruk av kulturdialogbegrepet, var å overkomme tradisjonelle hindringer for forskningsformidling. Svein Bjørkås påpeker blant annet i innledningen til artikkelsamlingene ”Kulturpolitikk og forskningsformidling”, at en for generell formidlingsstrategi med mål om å treffe bredt, i sin konsekvens kan føre til at den ikke oppleves som relevant av noen. Program for kulturstudier ville løse dette ved å identifisere særskilte kunnskapsbehov og kanalisere forskningen inn mot aktuelle brukergrupper ved hjelp av en målrettet formidlingsaktivitet (Bjørkås 2002: 9,10). Dette samarbeidet ga med andre ord muligheter til å utforske en kulturdialogisk praksis, der spørsmålsstillinger,

sonderinger og tolkninger ble formidlet mellom forskningen og de kulturpolitiske myndigheter.

Å være aktuell, i betydningen å delta i kulturelevante debatter, var også et av programvirksomhetens målsetninger. Dette samarbeidet var således en god anledning til ikke bare å delta, men sågar også *definere* kulturdebatten i Norge. Videre falt forespørselen fra departementet sammen med et av programmets satsningsfelt, kulturpolitikkforskning, som det så langt i programperioden hadde vært lite aktivitet. Prosjektet ble derfor sett som en anledning til å lokalisere forskerkompetansen, bygge nettverk og utvikle kulturpolitikkforskningsfeltet.

Som et personlig motiv for å bidra trakk informant 6 frem viktigheten av at forskningen i større grad deltar i debattene for å demme opp mot de stereotypiske fremstillingene som media ofte formidler – særlig i innvandrings og integreringsspørsmålet. Ideelt sett kan forskningen gi nyanserende innspill og derigjennom, ifølge informanten, være et nødvendig korrektiv da politikken ofte er sensitiv overfor tykkmalte overskrifter. Videre hevdet han at forskningsbasert kunnskap er et gode for å balansere diskusjoner som tar utgangspunkt i politiske og da nødvendigvis normative standpunkter.

5.5 Kulturdiallog i praksis – en beskrivelse av forløpet

Prosjektets utgangspunkt var altså et ønske om å gjøre den allmenne kulturforskningen relevant for politikkkutformingen på feltet, noe som samsvarte godt med programmets forståelse av kulturdiallogbegrepet. Samarbeidet og gjennomføringen av det, kan derfor sies å være et forsøk på å skape et egnet forum til dette formålet. Flere informanter påpekte også viktigheten av tilrettelegging, med andre ord hvordan formidlingen gjøres, for at en kobling mellom grunnforskning og politikkkutforming skal lykkes.

Prosjektet ble finansiert som et spleiselag, der Kultur- og kirke departementet sto for gjennomføringen av konferansen, og programmet for utgivelsen av artikkelsamlingene

Tre workshops

Helt konkret besto samarbeidet i at Program for kulturstudier arrangerte tre workshops der totalt tretti forskere med ulik fagdisiplinær bakgrunn presenterte sine analyser.

Programkoordinator Svein Bjørkås sto for utarbeidelse av opplegg og tematikk for

seminarene med utgangspunkt i departementets henvendelse og uttrykte behov.

Seminarene ble avholdt på Solstrand konferansesenter høsten 2000 og resultatet, tretti artikler, ble overlevert Kultur- og kirkedepartementet kort tid etter.

De deltagende forskerne ble valgt ut og invitert i kraft av sin ekspertrolle på et spesifikt og særlig relevant forskningsområde for seminarenes tematikk. Det var intet krav om at forskningen skulle være finansiert av programmet eller at forskerne på annen måte var tilknyttet programvirksomheten. Programmet hadde med andre ord i denne sammenheng først og fremst en rolle som et samlingspunkt for kulturell relevant forskning. Dette prosjektet inkluderte derfor forskere som ikke tidligere hadde ytret seg i en kulturpolitisk kontekst, men som like fullt ble ansett for å sitte på relevante innsikter for politikkutformingen på feltet. En informant påpekte også at samtlige forskerrepresentanter var kjent for å være gode formidlere, noe som derfor kan ha vært en kvalifiserende faktor ved valg av deltakere.

Til sammen tok samlingene altså opp en bred vifte med temaer og problemstillinger. Ett seminar tok opp sentrale utviklingstendenser for kunstens, kulturlivets og kulturpolitikkenes rammevilkår. Spørsmålet om konsekvenser av individualiseringsprosesser ble drøftet på et annet seminar og kulturøkonomi, opphavsrett, kunst- og kulturformidling på det tredje. Programmet hadde ingen målsetning om å forene forskerne under et samlet perspektiv - snarere var noe av hensikten å vise frem mangfoldet (Bjørkås 2002: 13,14). En av mine informanter hevdet likevel at det på disse seminarene anes en perspektivdreining fra tradisjonelle sosiologiske tilnærminger, til å innbefatte det han karakteriserte som "culture-studies orienterte analyser".

Forskerne fikk i forkant av seminaret i oppgave å forberede et innlegg over et bestemt tema med utgangspunkt i både egen og andres forskning på området. Innleggende ble holdt som foredrag, men det ble åpnet for kommentarer og innspill etterpå. Foruten tilbakemelding på de enkelte bidragene, oppsto det også overordnede diskusjoner på tvers av enkeltbidragene. Disse handlet i stor grad om perspektivering og kontekstualisering av forskningen.

Hvert seminar hadde ti forskerrepresentanter, i tillegg til Kultur- og kirkedepartementets to tilhørere. At seminarene var lukket og hadde få deltakere ble av en informant nevnt som en forutsetning for å få en slik dialog til å bli konstruktiv, da hun mente det førte til en mer åpen debatt.

Seminaret var fra programmets side ment, tenkt og gjennomført som en forskningens tale til forskningen. Blant grunnene til dette hevdet informant 2 at den beste

forskningsformidlingen skjer på forskernes egne premisser, og at man på denne måten unngikk at seminaret endte som en festtale for forvaltningen. Kultur- og kirkedepartementet stilte derfor først og fremst som interesserte tilhørere, og blandet seg lite i de pågående diskusjonene.

Tre artikkelsamlinger

Etter seminarene fikk forskerne nok en oppgave av programmet; denne gangen å bearbeide innlegget sitt, eventuelt innlemme innspill og diskusjoner fra samlingene, og ikke minst forsøke å skissere noen kulturpolitiske konsekvenser av forskningens innsikter. Disse artiklene ble samlet og overlevert til Kultur- og kirkedepartementet og senere publisert i tre bind som en del av programmets egen skriftserie under titlene ”Kulturelle kontekster”, ”Individ, identitet og kulturell erfaring” og ”Kulturproduksjon, distribusjon og konsum”.

Både departementet og Program for kulturforskning så seg tjent med at tekstene ble gjort offentlig tilgjengelige. Programmet så dette som en mulighet til å gjøre forskningen mer allment kjent, mens departementet så viktigheten av å gjøre grunnlagsmaterialet for kulturmeldingen tilgjengelig for de gruppene som omtales (Bjørkås 2002: 13).

Fra prat til politikk?

Etter overlevering ble en av mine forskerinformanter ansatt av programmet for å skrive en synopsis av de tre artikkelsamlingene. Synopsisen ble skrevet som et rent sammendrag med to unntak, der forfatteren valgte å gå i en polemikk enkeltbidrag. Dette gjaldt individualiseringshypotesen og avinstitusjonaliseringsprinsippet²⁸ der han mente forskerne i begge tilfeller gikk for langt i sine konklusjoner.

Ifølge departementets informant var denne synopsisen svært viktig for deres mulighet til å håndtere stoffmengden. De tre bøkene ble til sammen 715 sider, og en slik sammenfatning gjorde bearbeidingsprosessen mindre tidkrevende og langt mer håndterbar. Departementsinformanten vedgikk også at meldingen ville blitt noe annerledes og arbeidet mer utfordrende uten denne synopsisen.

Artiklene og synopsisen ble i all hovedsak brukt for å forfatte den delen som omhandlet utviklingstrekk innen kultursektoren spesielt, og i samfunnet generelt. Selv om

²⁸ Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 6.

denne ble ført i pennen på et rimelig tidlig tidspunkt i skriveprosessen, ble den ifølge departementsinformanten i liten grad trukket inn i de øvrige delene av kulturmeldingen. Dette hevder flere av mine informanter har ført til en kulturmelding med en tydelig forskerstemme i den første delen, som nærmest forstummer i de mer forvaltningsorienterte kapitlene.²⁹

5.6 Avslutning: En ny kobling mellom forskning og politikk?

Både kulturpolitikken og kulturforskningen representerer på hver sin måte en helt spesiell tale om kulturen. De står på samme tid midt oppi og utenfor det de forsøker å henholdsvis beskrive eller gripe med virkemidler. Likevel har et bredt samarbeid mellom politikktutvikling og grunnforskningen på feltet vært sjeldent i Norge. Dette kan forklares nettopp med de to sektorenes svært forskjellige formål og fremgangsmåter.

For det første kan forskning som er svært bredt anlagt erfares som lite relevant i politiske beslutningsprosesser som har behov for mer konkrete svar. Videre har ikke politikken alltid tid til å vente på det omstendelige forskningsforløpet, da beslutninger ofte må treffes rimelig raskt. En konflikt mellom langsiktighet og kortsiktighet, det brede og det spesifiserte vanskeliggjør med andre ord en kompromissfri dialog. Løsningen på disse utfordringene har derfor gjerne vært en form for oppdragsforskning, der departementene eller den øvrige forvaltning etterspør, og forskningen produserer svar. Selv om det gjøres mye god, etterrettelig og seriøs forskning på bestilling, har dette også sine klare ulemper. Særlig gjør dette seg gjeldene i kraft av at perspektivmangfoldet som grunnforskningen representerer går tapt (Bjørkås 2002: 9-13). Administrerende direktør i Norges forskningsråd, Arvid Hallén, trekker i et intervju med tidsskriftet ”Stat og styring” også frem faren for at oppdragskoblingen mellom politikk og forskning kan resultere i en minste motstandsvei - en kortsiktig forskning som gir lett omsettelige svar (Stat og styring 4/2005: 17). Foruten perspektivfattige analyser, kan altså for tette bånd føre til at koblingen perverteres. En av mine informanter trekker dette frem først og fremst som en svakhet ved den politiske *forskningsstrategi* – eller mangelen på sådan: ”Men noe av svakheten til kulturdepartementet i forhold til forskning er jo at de ikke har (...) [en] forskningspolitisk strategi. De vil bare at noen skal gjøre en billig utredning her og der” (Informant 5).

²⁹ Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 6, omhandlende ”Kulturpolitikk fram mot 2014”.

Spørsmålet blir således om det er mulig å organisere koblingen mellom politikk og forskning på en annen måte, der en opprettholder den nære kontakten, men unngår de ovennevnte fallgruver. Og kanskje mer relevant er spørsmålet om dette konkrete samarbeidet, mellom Kultur og kirkedepartementet og Program for kulturstudier, kan tjene som et eksempel på et slikt alternativ. Ifølge mine informanter, klarte man for det første å opprettholde en fornuftig distanse mellom forskningen og formidlingen på den ene siden og bruken av den på den andre. Prosjektet var departementsinitiert, men forskningsdrevet. Min påstand er at prosjektet således representerer en mellomting mellom den helt frie forskningen og oppdragsforskningen, der bestillingen var en *tilrettelagt formidling*: ”Det er det som gjør dette litt unikt egentlig (...) Man har en grunnforskning med en veldig indirekte relevans på den ene siden og politikken på den andre siden, og så klarer man å koble det med en målrettet formidlingsaktivitet” (Informant 7). Samarbeidet mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier representerer dermed et svar på programmets egen utfordring om hvorvidt det er mulig å gjøre en allmenn human- og samfunnsvitenskapelig kulturforskningen av kulturpolitisk betydning.

6) Presentasjon av resultatet: "Kulturpolitikk fram mot 2014"

Det man har gjort her, er at man har lagt vekt på den andre siden, altså forståelsesformer. Og jeg er helt sikker på at disse kunnskapsformidlingsprosessene som gikk forut for meldingen har vært med å både gjøre det (...) mulig og bidro til at det ble sånn (Informant 2).

Dette samarbeidet tjener med andre ord som et eksempel på at det er mulig å regissere en konstruktiv dialog mellom grunnforskning og det politiske beslutningsapparatet. I denne sammenheng vil det derfor være svært relevant å stille spørsmål om hva slags tekst dette til dels utradisjonelle møtet resulterte i. I dette kapitlet vil jeg derfor kortfattet redegjøre for kulturdialogens resultat: Stortingsmelding nummer 48: "Kulturpolitikk fram mot 2014".

6.1 Hva er en kulturmelding?

Stortingsmeldinger brukes når regjeringen ønsker å redegjøre for synspunkter på et spesifikt politisk område. Det er ikke knyttet konkrete lovforslag til stortingsmeldingene, men de danner gjerne utgangspunkt for videre behandling i de respektive komiteer og påfølgende diskusjoner i Stortinget. Sånn sett er Stortingsmeldingene ofte grunnlaget for senere stortingsproposisjoner (Publikasjoner fra Kultur- og kirkedepartementet 2005).³⁰ En kulturmelding er en stortingsmelding som gir en omfattende tilstandsrapport og analyse av kulturfeltet i tillegg til å omtale flere subfelt spesielt. Videre skisserer den prioriteringer, satsninger og gir forslag til politiske virkemidler og tiltak i et lengre tidsperspektiv, vanligvis cirka ti år (St.meld.nr. 48 (2002- 2003): 19).

³⁰ Fremstillingen er funnet på Kultur- og kirkedepartementets hjemmeside:
URL:<http://odin.dep.no/kkd/norsk/dok/regpubl/bn.html>

Kulturmeldingens historie i Norge

Den første kulturmeldingen ble lagt frem av regjeringen Korvald i 1973³¹ og året etter fulgte regjeringen Bratteli opp med en tilleggsmelding³². Ideene som lanseres skulle komme til å gå under betegnelsen ”den nye kulturpolitikken”, og blir førende for de neste tre tiårenes kulturpolitikk.

Den nye kulturpolitikken ble definert som en del av den generelle samfunns- og miljøpolitikken (Vestheim 1995: 179,180). Kultur ble med andre ord sett på som et sosialpolitisk virkemiddel for å øke trivsel og deltakelse i lokalmiljøet, samt gi tilhørighet og identitet. Kulturmeldingenes sterkeste signal på dette er det utvidete kulturbegrep. Kultur skulle ikke lenger kun vurderes ut fra dens produktkvalitet, men også ut i fra en egenkvalitet og aktivitetskvalitet. Med det utvidete kulturbegrepet blir dermed også frivillige organisasjoner og amatørvirksomhet berettiget offentlig støtte (Mangset 1992: 142).

Den nye kulturpolitikken ble omdiskutert. Fare for byråkratisering samt bruken av kultur som sosial terapi var sentrale motforestillinger. Videre var enkelte skeptisk til oppvurderingen av amatørkulturen og spesielt til at idrett heretter ble definert som en del av kulturpolitikken (Mangset 1992: 142,143). En mer grunnleggende innvending er dog ifølge en av mine informanter det utvidete kulturbegreps kulturrelativt innslag.

Til tross for at varianter av disse innvendingene går igjen i de kulturpolitiske diskusjonene også kommende år, skulle det med syttiåras kulturmeldinger feste seg en tverrpolitisk enighet om hovedlinjene i norsk kulturpolitikk (Mangset 1992: 141). Informant 5 hevder at dette også er et typisk trekk ved den kulturpolitiske debatt i dag og ”at det hersker en godhetsdiskurs innenfor kulturfeltet, (...) en slags klam enighet”, der Fremskrittspartiet er den eneste reelle utfordrer.

Selv om hovedlinjene blir holdt fast gjennom åtti- og nittitallet, ser en om ikke kursendringer, så i alle fall *kursdreininger* i de påfølgende kulturmeldinger. Disse dreiningene kan i stor grad leses som et uttrykk for tidstypiske strømninger.

Kulturmeldingene fra 1981³³ og -83³⁴ gjenspeiler en kommersiell vridning og øket

³¹ St.meld.nr.8 (1973-1974) *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*

³² St.meld.nr.52 (1973-1974) *Ny kulturpolitikk*

³³ St.meld.nr.23 (1981-1982) *Kulturpolitikk for 1980-åra*

³⁴ St.meld.nr.27 (1983-1984) *Nye oppgaver i kulturpolitikken*

markedsorientert tenkning. Felles for de to er en drøfting av stagnasjon i den kulturøkonomiske *vekst* og dermed et fokus på kulturens lønnsomhet. Dette blir spesielt eksplisitt i Lars Roar Langslets kulturmelding fra 1983 som diskuterer institusjonenes mulighet til å delfinansiere egen drift, gjennom reklame og sponning. Parallelt med dette gjennomgår hele forvaltningssystemet en omfattende omorganisering og desentralisering, som gjør kommunene og fylkeskommunene til viktige og sterke kulturpolitiske aktører (Mangset 1992: 146–148).

”Kultur i tiden”³⁵, fremmet av statsråd Åse Kleveland i 1992 kan leses som en reaksjon på dette politiske frislippet. Meldingen uttrykker uro med hensyn til internasjonalisering og globalisering. For å sikre en balanse mellom det internasjonale og nasjonale, tas det derfor til orde for en sterkere kulturpolitisk styring som skulle verne det norske fra kulturelle påvirkninger fra for eksempel utenlandske medier. Av konkrete virkemidler blir det foreslått å opprette knutepunktinstitusjoner som opererte på tvers av forvaltningsnivå, med spesielt ansvar for å spre nasjonalkultur ut til distriktene (Vestheim 1995: 215 -219). Meldingen var også ifølge en av mine informanter særpreget av en tydelig og omfattende kvalitetsdiskusjon.

Forskningen har vært sentral i alle kulturmeldingene, men først og fremst som oppdragstaker. ”Kulturpolitikk fram mot 2014” føyer seg sånn sett inn i en lang tradisjon, men skiller seg samtidig ut ved å også bruke *grunnforskning*. Innledningsvis stilte jeg spørsmål om hva slags tekst dette utradisjonelle møtet resulterte i. De svar som gis her, tar utgangspunkt i mine informanternes uttalelser.

6.2 ”Kulturpolitikk fram mot 2014”

Kulturmeldingen ”Kulturpolitikk fram mot 2014”, består av tre deler. Del 1 beskriver utviklingstrekk i samfunnet generelt og kultursektoren spesielt de siste tjue til tretti årene. Del 2 går nærmere inn på den faktiske virkemiddelbruken og forsøker å se dette i forhold til kulturpolitiske føringer i andre land. Til sist, i del 3, skisseres de kulturpolitiske satsninger, prioriteringer og tiltak innen utvalgte subfelt som scenekunst, billedkunst, språk etc. Til grunn for disse to siste delene, ligger i all hovedsak bestillingsforskning. Denne fremstillingen vil derfor konsentrere seg om den første.

³⁵ St.meld.nr.37 (1991-1992) *Kultur i Tiden*

En moderne tekst

Samtlige informanter hevdet at denne meldingen artikulere en ny kulturforståelse. I Kleveland's "Kultur i tiden", beskrives en kulturpolitikk som skal verne det norske mot innflytelse fra internasjonaliseringstendenser og globalisering. "Kulturpolitikk fram mot 2014" tar derimot til orde for en langt mer internasjonal og mangfoldsorientert politikk, grunnet i en erkjennelse av at kulturelle prosesser er komplekse. Det som i realiteten får innpass er med andre ord den ikke-essensialistisk kulturforståelse slik denne er beskrevet av Program for kulturstudier: "Man ser restene av den gamle verden, den gamle borgerlige kulturforståelsen, og den mer (...) essensialistiske tilnærmingen til ytringene og det norske (...) Så dette er et moderne skrift, og bakgrunnen er nettopp perspektivene til disse forskerne" (Informant 2).

Kulturmeldingen er ikke bare moderne, hevdet en informant. Teksten diskuterer også det han karakteriserte som senmoderne problemstillinger og som i liten grad var present i den forrige kulturmeldingen. Dette gjelder spesielt drøftingene av kultur- og kunstfeltets avgrensinger mot andre samfunnsområder og estetiske uttrykk samt individualiseringshypotesen.

En middelklassediskurs

Kulturmeldingens sentrale diskusjoner er knyttet til ideer om kulturelt og etnisk mangfold, individualiseringsprosesser og globalisering. Disse diskusjonene har sin klare referanse til Program for kulturstudiers forskning. Samtidig er det knyttet uenighet til hvordan disse perspektivene skal forstås, og i hvilken grad de beskriver en faktisk utvikling eller kun er uttrykk for en utopisk visjon. Spesielt gjelder dette individualiseringshypotesen.

Perspektivene er tuftet i en overbevisning om at man i større grad enn tidligere kan velge hvordan man vil leve livet sitt, uavhengig av tradisjonelle sosiologiske størrelser som kjønn, klasse og etnisitet. Debatten i kjølvannet er knyttet til hvorvidt dette er en begrenset problemstilling angjeldende middelklassen eller endatil den akademiske middelklasse.

Som en av mine informanter uttrykte det: "Det er bare tull å si til en jente fra arbeiderklassen at når du våkner i morgen tidlig, så kan du bestemme deg for om du vil være foretningskvinne eller punker eller prostituert. (...) det er virkelig en

akademikerfantasi". Selv om individualiseringshypotesen her settes på spissen, levnes liten tvil om at perspektivet er omdiskutert, også blant forskerne selv.

Flere informanter påpekte i tråd med dette at kulturmeldingens mangfoldsdiskusjoner nettopp uttrykker middelklassens verdigrunnlag "der alt er fint bare det er godt". En informant hevdet sågar at det er den voksende middelklassens preferanser som har gjort disse perspektivene til gyldige forståelsesformer, og ikke det multietniske samfunn. Det som preger middelklassen er nettopp ulike og til dels svært forskjellige livserfaringer som uttrykkes gjennom dertil varierte og sammensatte kulturelle preferanser. Deres interesser er derfor først og fremst knyttet til muligheten for varierte ytringsformer.

Gode beskrivelser, lite politikk

For at et politisk dokument skal kunne regnes som slagkraftig må det også få en realpolitisk betydning. Kulturmeldingens mest sentrale innvending var dens mangel på politikk. Departementet bruker forskningen på en faglig forsvarlig måte, og kulturmeldingen gir gode samfunnsbeskrivelser og -analyser men meldingen blir først og fremst konstaterende fremfor konstruktiv. "Det finnes ingen kulturpolitiske valg" hevder informant 5, og poengterer videre at det nye i meldingen derfor først og fremst ligger i talen om kulturen, i stil og i språk - med andre ord på et retorisk nivå. Dette kan ifølge informantene delvis forklares med at kulturpolitikken historisk sett vært svært forvaltningsstyrt. I tillegg er bevilgningene bundet opp i storprosjekter som opera og nasjonalmuseum. Til sammen fører dette til at politikerne får lite handlingsrom til å trekke opp noen politiske føringer og formulere konkrete tiltak. Resultatet blir en kulturpolitisk korrekt diskurs, uten særlig politisk overbevisning.

En skjult maktutøvelse

Hvis syttitallets kulturel relativisme kan forstås som et protestuttrykk mot kvalitetshierarkiene, anklager informant 5 denne kulturmeldingen for en postmoderne variant; idealet om mangfoldskvalitet og om kulturell pluralisme skjuler en reell maktutøvelse.

Ingen kulturpolitikk kan i prinsippet være verdinøytral. Det gjøres med andre ord politiske vurderinger og valg på grunnlag av *noe*, uten at dette er tydelig formulert og uttrykt i kulturmeldingen. Dette har ifølge informant 5 ført til en inkonsistens i norsk

kulturpolitikk mellom tale og handling. Institusjonenes innflytelse og tendensene til maktkonsentrasjon i norsk kulturliv er åpenbar, samtidig som det i kulturmeldingen snakkes om det i prinsippet motsatte; om avinstitusjonalisering og mangfold. Kulturmeldingen reflekterer således en kulturpolitisk diskurs som tåkelegger de politiske realitetene.

6.3 Stortingets behandling av "Kulturpolitikk fram mot 2014"

Familie-, kultur- og administrasjonskomiteens innstilling er både mer omfattende og nyansert enn det jeg har mulighet til å fremstille her. Jeg nøyer meg derfor med å løfte frem det som er av størst relevans i forhold til forrige avsnitts diskusjoner.

I innstillingen heter det at komiteen "slutter seg til meldingens prinsipielle utgangspunkt om at kultur har en verdi i seg selv" (Inst.S.nr.155 (2003-2004): 33). Ut over dette har de ulike partiene til dels divergerende synspunkter på hva som er og bør være kulturpolitikkenes anliggende.

Representantene fra Høyre og Kristelig Folkeparti vektlegger kunstens egenverdi og på produktkvalitet i alle ledd. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremhever i tillegg kulturens sosiale sider, som et viktig element i samfunnsbyggingen, som en del av vår identitet og følelse av tilhørighet. Fremskrittspartiet tar på sin side til orde for breddekulturen og kritiserer det som kan tolkes som elitistiske tendenser i kulturpolitikken.

Komiteens opposisjonsrepresentanter etterlyser alle klarere visjoner og politisk vilje. Representantene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti savner tydeligere løfter om en kultursatsning med kraftig intensivering i overføringene til sektoren. Fremskrittspartiet hevder derimot at flere kulturaktiviteter bør finansieres via egen inntjening eller samarbeid med næringslivet, og ber departementet om å stille klarere krav til kulturaktørene i form av budsjettkompetanse og resultater.

Komiteen erkjenner meldingens betraktninger og analyser med hensyn til globalisering og individualisering, og konstaterer at kulturfeltet som følge av flere gjennomgripende samfunnsendringer står overfor nye utfordringer. Det er derimot større uenighet knyttet til hvordan disse utfordringene burde håndteres, spesielt spørsmålene om internasjonalisering, globalisering og det flerkulturelle Norge. Medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti tar til orde for det internasjonale mangfold og viktigheten av å opprettholde en nasjonal kulturell arena. De fremhever betydningen av en bred kulturell

produksjon i kombinasjon med sterke internasjonale nettverk. Medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti uttrykker overraskelse over at meldingen ikke i større grad speiler det flerkulturelle Norge. Medlemmene påpeker viktigheten av at også minoritetskulturene gjennom konkrete tiltak synliggjøres og gis muligheter for utfoldelse. Fremskrittpartiet er kritisk både til en utenrikskulturell satsing og til prioriteringen av minoritetskulturer. Tvert om hevder medlemmene at kulturpolitikken først og fremst bør ivareta norske tradisjoner og verne den nasjonalkulturelle arv mot utvanning.

I sin tilråkning legger komiteen frem seks punkter omhandlende konkrete forslag til prioriteringer samt ønsker om videre utredningsarbeid. Komiteens innstilling ble behandlet og vedtatt i Stortinget 1.april 2004.

6.4 Avslutning: kulturmeldingen – en tom tale i tiden?

”Kulturpolitikk fram mot 2014” formulerer en ny kulturforståelse, og gir med dette sin tilslutning til et nytt kulturpolitisk paradigme. ”Det ville vært bemerkelsesverdig om den ikke hadde gjort det” svarer departementsinformanten på spørsmål om hvorfor den ikke-essensialistiske kulturforståelsen fikk gjennomslag i denne kulturmeldingen. Selv om dette altså er en nokså radikal omformulering av de ideer som norsk kulturpolitikk er tuftet på, fremstilles det som en moderasjon, som en naturlig og nødvendig tilpasning. Til tross for dette fikk meldingens beskrivelser og analyser få konsekvenser for den praktiske politikken. Den tydeligste kritikken mot kulturmeldingen er i det hele tatt at den er lite tiltaksrettet. Innebærer dette at den ikke-essensialistiske kulturforståelsen og ideene om kulturelt mangfold, internasjonalisering og individualisering er en kulturpolitisk korrekt diskurs uten betydning?

Med en konstruksjonistisk tilnærming er det mulig å hevde at diskurser er betydningsfulle, siden hvordan vi tenker og taler om fenomener former våre handlinger. I den tidligere omtalte boka ”Kulturforskning” hevder Børtnes m.fl. at en konstruksjonistisk forståelse gir større etisk handlingsrom og dermed gjør forandring mulig:

Når noe står fram som menneskelig konstruert, stiger også håpet om at det kan skje en ombygging ved menneskelig innsats. Istedenfor å sørge over tapet av absolutte premisser, og spørre fortvilet hvor vi nå skal hente våre normer fra, kan vi kanskje se at også normativiteten har flere kilder (Børtnes m.fl. 2003: 300).

Tatt i betraktning at politikken beskrives som et felt underlagt særdeles trege mekanismer, kan en diskursiv vending *på sikt* derfor vise seg å bli svært viktig. En av mine informanter hevdet at han stadig møtte disse perspektivene igjen, og det i uventede sammenhenger. Denne vårens kulturpolitikkdebatt er også et ekko av det samme, når statsråd Trond Giske hevder: ”For meg handler kulturens integrerende effekt om å skape felles arenaer hvor folk kan møtes på tvers av etniske og religiøse kategorier. Ikke slik at folk skal bli like hverandre, men at mangfoldet skal bli mer sammensatt” (Aftenposten 19.4.2006). Han blir av sine motstandere beskyldt for å fremme en velmenende, men ufarlig og naiv kulturpolitikk. Giske er også forbausende taus når det kommer til å skissere konkrete politiske tiltak. Men talen har etter mitt skjønn, sjelden vært tydeligere. Uttalelsen må forstås som et normativt innspill i en debatt der det andre ytterpunktet, representert ved Fremskrittspartiet, formulerer en defensiv kulturpolitikk tuftet nettopp i en essensialistisk kulturforståelse.³⁶

En kulturpolitikk som bygger på den ikke-essensialistiske forståelsen er en inkluderende kulturpolitikk, da det gir rom for alternative uttryksmåter. Diskursen er derfor et gode i seg selv i kraft av at idealene gir nye muligheter til mobilitet, individualisme og hybridiserte uttryksformer. En slik tale kan dermed hjelpe *den enkelte* til å legitimere utradisjonelle valg og derigjennom gi handlingsrom og frihet til å i større grad velge sitt eget liv. I et *nasjonalt perspektiv* kan det ikke-essensialistiske kulturbegrepet bidra til nytenkning innen integrasjonspolitikken og globalisering, og være en spydspiss som baner vei for det felles tredje: et rom der ulike kulturer møtes i dialog og forandring.

³⁶ I Fremskrittspartiets merknader til kulturmeldingen heter det: ”Disse medlemmer er ikke enig i kulturministerens tanker om at våre nye landsmenns kultur også må integreres i vår egen kultur, fordi den norske kulturen har de norske tradisjoner i seg, og det kan være farlig å kludre med våre kulturelle tradisjoner” (Inst.S.nr.155 (2003-2004) Kulturpolitikk fram mot 2014: kap. 2.1).

DEL 2

STRUKTURELLE, KULTURELLE OG INDIVIDUELLE FORUTSETNINGER

7) Strukturelle forutsetninger

Så hvis man kan lage noen sånne små systemer som er preget av en viss entusiasme og kreativitet, ubundethet med penger, så kan det komme sinnssykt mye ut av det (Informant 2).

I kapitlene 4 og 5 har jeg henholdsvis redegjort for programmets forståelse av kulturdialogbegrepet samt det som kan karakteriseres som en kulturdialogisk praksis. I de påfølgende kapitler skal jeg si noe om hvilke faktorer som spilte inn og gjorde et slikt kulturdialogisk og tverrsektorielt samarbeidsprosjekt mulig. Materialet ga grunnlag for å organisere analysen etter viktige strukturelle, kulturelle og individuelle forutsetninger.

Da slike faktorer sjelden opptrer atskilt og som oftest i samspill med andre faktorer, har det noen steder vært problematisk å vurdere hvorvidt noe burde kategoriseres under struktur, kultur eller aktør. Det jeg derimot mener å oppnå ved likevel å bruke en slik inndeling, er å løfte frem noen aspekter som særpreget dette formidlingsprosjektet.

I dette kapittelet fremstiller det jeg har karakterisert som strukturelle forutsetninger. Her forstår jeg ”strukturer” som de rammebetingelser samarbeidet var underlagt i form av organisasjonenes oppbygning og innretning. Kapittelet undersøker strukturelle forbindelser mellom forskning og politikk både i betydningen sektorprinsippet og samarbeidsmodell, men tar også opp spørsmålet i forhold til språk. I fremstillingen drøfter jeg også fordelene med en nær kobling kontra den nødvendige armlengdes avstand.

7.1 Sektorprinsippet, frie forskningsmiljøer og en kunnskapsorientert forvaltning

Det norske forskningssystemet ble i kapittel 5 fremstilt som en modell med tre nivåer der det øverste består av Stortinget, regjeringen samt departementene. Storting og regjering gir gjennom sin forskningspolitikk, formulert i forskningsmeldinger samt andre dokumenter og konkretisert via bevilgninger, de overordnede rammebetingelser og føringer for forskningsvirksomheten i Norge. Departementene har på sin side et særskilt ansvar for forskningen innen sine respektive sektorer (Skoie 2005: 61-75, St.meld. nr.39 1998-1999). Sektororganiseringen tildeler med andre ord Kultur- og kirkedepartementet et overordnet ansvar for Norges kulturforskningskompetanse. Dette innebærer eksistensen av frie

forskningsmiljøer som foruten å møte departementets eget kunnskapsbehov, også skal, ”sikre forskning om og for hele kultursektoren” (Informant 7).

Departementenes sektoransvar kan derfor forstås som en strukturell forutsetning fordi det skal sikre offentlig finansierte men autonome forskningsmiljøer. Frie grunnforskningsmiljøer blir av flere informanter løftet frem som et viktig premiss for å innlede en slik bred dialog mellom forskningen og de politiske beslutningsmyndigheter. Departementsinformanten var den som uttrykte dette tydeligst: ”En forutsetning for å kunne gjennomføre det, det er jo at det finnes kompetente forskningsmiljøer, at det er tilrettelagt slik at det kan drives kontinuerlig grunnforskning som er relevant for kultursektoren”. Kompetente grunnforskningsmiljøer er muligens en innlysende, men like fullt en grunnleggende forutsetning. Departementet måtte i utgangspunktet ha et sted å henvende sine behov for kulturanalyse i arbeidet med kulturmeldingens generelle beskrivelser. Men departementinformantens uttalelse kan også tolkes som uttrykk for en politisk bevissthet knyttet til at frie forskningsmiljøer har en udiskutabel egenverdi som også er av kulturpolitisk betydning. Uten frie og slagkraftige grunnforskningsmiljøer ville vår nasjonale og kulturelle selvforståelse basert i at vi lever i et demokrati, vært vesentlig annerledes. Sektoransvaret kan dermed ses som en konkretisering og et strukturelt uttrykk for denne politiske bevissthet.

Den politiske bevissthet knyttet til verdien av autonome grunnforskningsmiljøer, forvaltes også av de politiske aktørene. Kulturpolitikken blir av mine informanter beskrevet som et byråkratstyrt felt. ”Norske kulturmeldinger har vært sosialdemokratiske i en eller annen betydning og forvaltningsdrevne i form”, hevdet informant 5. I dette konkrete samarbeidsprosjektet var det direktøren for kulturavdelingen i departementet som tok initiativet og det var han og ikke statsråden som, ifølge en informant, regisserte skrivingen av kulturmeldingen i departementet. Dette samarbeidsprosjektet kan derfor best beskrives som et samarbeid mellom det kulturpolitiske *byråkrati* og grunnforskning. Når jeg i denne oppgaven omtaler en kobling mellom *politikk* og forskning impliserer det med andre ord forvaltningsapparatet, eller mer presist byråkratene rundt statsråden i departementet.³⁷ Like grunnleggende som kompetente grunnforskningsmiljøer, er derfor en

³⁷ I tråd med dette er det også byråkratene rundt statsråden jeg sikter til når jeg i denne oppgaven snakker om ”forvaltningen”. For mer utførlig om departementets oppbygning og forholdet mellom forvaltningen og den politiske ledelse, se blant annet Nina Sandberg (2005) *Stats- og kommunalkunnskap*.

kunnskapsorientert forvaltning. Med dette mener jeg at byråkratene viste interesse for forskningsbasert kunnskap og ønsket å bruke forskningsinnspill i det politiske arbeidet med kulturmeldingen. En kunnskapsorientert forvaltning er også en forutsetning for den nødvendige distanse mellom forskning og politikk samt en kompetent bruk av forskning. Dette vil jeg vende tilbake til i diskusjonen knyttet til nærhet og distanse.

7.2 Programmetts strategiske posisjon

Samarbeidet mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier ble initiert som et utslag av departementets behov og interesse for forskningsbasert kunnskap da kulturmeldingens beskrivelser skulle skrives. Oppgaven krevde en allmenn tilnærming og grunnforskningens perspektivmangfold. Når det er sagt, finnes det flere grunnforskingsmiljøer i Norge, og universitetene står i en særstilling. Et betimelig spørsmål er derfor hvorfor departementets valg av dialogpartner falt på akkurat Program for kulturstudier. Ett svar kan, som nevnt i kapittel 5, finnes i Norges forskningsråds strategiske rolle som bindeledd mellom det politiske og utøvende nivå. Program for kulturstudier hadde en tilknytning til departementet i kraft av en representant i programstyret, noe som skapte både interesse for og kjennskap til forskningen. Et annet og supplerende svar kan knyttes til programforskningens organisering og karakter kontra et universitets.

Informant 1 uttrykte frustrasjon over trege universitetsstrukturer som kneblet enkeltindividers initiativ til å tenke nytt og annerledes:

Det fins et så stort potensial og stor vilje til å tenke nytt, bare en får muligheten til det. Så det er det som er så synd med disse strukturene, for de låser initiativ. Det blir først åpnet for det når du får midler til frikjøp, til noen seminarer, til å trykke tingene dine, til å få dette til (Informant 1).

Han oppfordret derfor universitetene til å i større grad se til forskningsrådet, og hvordan de gjennom programvirksomheten etter hans syn *stimulerte* til nytenkning fremfor å temme det. Program for kulturstudier ble av mine informanter beskrevet som i en mellomposisjon - delvis styrt av overordnede politiske føringer via satsinger og økonomiske rammer, men ellers bestående av fri forskning. Programmet var med andre ord praktisk innrettet grunnforskning med formål om å aktualisere og debattere forskningen ut over akademias egne rekker. Målsetningene ble formulert av programstyret i et programnotat som ble forvaltet av programsekretariat. Programsekretariatet fungerte som et bindeledd mellom

forskningsverden, relevante brukergrupper og allmennheten, og hadde formidling som en av sine primære oppgaver.

Denne organisasjonsmodellen ga ifølge informant 2 mulighet til å tenke utradisjonelt, til å tre ut av strukturene og til dels forrykke dem, noe som inspirerte til formidlingsmuligheter som ellers ikke ville blitt oppdaget og realisert:

Det er mange fordeler med litt store universitetsinstitutter med relativt klar innretning og med store muligheter for å drive med grunnlagsforskning og fordypning (...). Alt det er jeg veldig for. Samtidig så er jeg veldig for at forskningen skal være for noen andre enn forskningen selv. Da er det sånn at for å få beveget de store strukturene, så må man ha noen anarkistiske kiler i systemet som ikke er så regelbundet (Informant 2).

Modellen skapte fleksibilitet i et system som vanligvis karakteriseres som tungroddede høyskole- og universitetsstrukturer. Man oppnådde en smidighet og dermed en mulighet til å være lydhør overfor de behovene som programmet enten så selv, eller som ble meldt inn til sekretariatet. Siden programmet var innrettet for å gjøre omfattende formidlingsaktivitet, med dialog med de kulturpolitiske myndigheter som en av sine grunnleggende målsetninger, hadde departementet et egnet sted å henvende sine behov, og mer spesifikt en konkret en person, som i sin tur hadde mulighet til å mobilisere et betydelig forskernettverk.

7.3 Tverrfaglighet og perspektivmangfold

Forskningsrådets programvirksomhet skal, som nevnt i kapittel 5, stimulere til nye koblinger mellom sektorer og fag. Programmene er organisert under tema og svært mange av dem er tverrfaglige, slik som Program for kulturstudier.

I programnotatet hevdes det at kulturdiallog burde implisere et tverrfaglig element. Det tverrfaglige elementet i dette formidlingsprosjektet, var ifølge informant 2 først og fremst knyttet til fortolkningsprosessene. De deltagende forskere ble invitert i kraft av sin ekspertrolle, men de enkelte forskerbidragene ble drøftet i et allment, tverrfaglig kulturforskningsmiljø. På denne måten ble hvert seminar tema diskutert med utgangspunkt i en rekke forståelsesformer:

Da får vi en kjede som er 1) forskerne fortolker den forskningen de selv og andre gjør på sitt felt. 2) Tilhørerne, altså de andre forskerne, fortolker budskapet igjennom sine egne faglige perspektiver. Dette vender tilbake i en slags sløyfe til

den første og så har man mulighet til å sende det ut i en prosess der det igjen blir fortolket. (...) Sånn at i dette prosjektet er det helt åpenbart at vi søkte speisalister og forsøkte å få de igjennom en prosess som førte til at det tverrfaglige elementet så å si fikk besmittet ekspertisen (Informant 2).

Informanten karakteriserte prosessen ”som en sokratisk tenkt dialog” med en forhåpning om at en slik refleksiv prosess kunne skape disiplinære perspektivforskyvninger.

Denne forståelsen av tverrfaglig dialog, reiser spørsmål om grensdragningen mellom forskning, formidling og fortolkning; når slutter forskningen og når er det bare fortolkning? Grensene vil være uklare så lenge det, som her, er snakk om en kontinuerlig kunnskapsdanning. Tverrfaglig formidling forstått som kontinuerlig kunnskapsdanning gjennom formidlingsprosesser, ligger nær forståelsen av kulturdialogbegrepet slik det ble fremstilt i kapittel 4. Kulturdialog blir nettopp beskrevet som prosesser hvor igjennom forskning og formidling tilfører hverandre noe.

Fordelene med et tverrfaglig perspektiv

Prosjektet gjorde bruk av forskere fra kulturpolitikkfeltet, men inkluderte også representanter fra ungdomsforskning, språkforskning, kunsthistorie, medievitenskap etc., det vil si forskere med mer generelle humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver. En slik bred, tverrfaglig tilnærming ga for det første forskerne selv en mulighet til å aktualisere forskning og rykke nærmere en politisk virkelighet:

Her fikk forskerne en mulighet til å ytre seg i kulturpolitiske termer som det ellers ikke er så mange som spør om. I hvert fall ikke innen den tradisjonelle humanistiske forskningen som har hatt en tendens til å ha en ufrivillig betryggende stor distanse til for eksempel kulturforvaltningen og det kulturpolitiske miljø (Informant 2).

På den andre siden fikk departementet en bred plattform og et nyansert utsynspunkt som ifølge departementsinformanten var helt nødvendig når de skulle formulere sine analyser. Kalleberg (2000) hevder at sammensatte problemer krever en tverrfaglig tilnærming. På spørsmål om hvorfor programmet anså tverrfaglighet som så viktig, svarte informant 3 at ”virkeligheten ikke er inndelt i fag”. Ulike perspektiver og faglige tilnærminger er med andre ord en forutsetning for å gripe og gi treffende beskrivelser av en sammensatt og flertydig virkelighet. Informant 2 utdyper:

Hvis man skal spille sammen med en annen part som er grunnleggende kompleks, så kan ikke forskningen forholde seg til den i altfor entydige termer. Derfor er tverrfaglighet etter min oppfatning (...) nødvendig for at vi skal få en relevant kontakt mellom forskningen og verden, og for at forskningen om den sosiale og kulturelle verden skal være meningsfylt (...) for andre enn forskningen selv (Informant 2).

Virkeligheten kan best beskrives som et sosialt og kulturelt kaos, og av den grunn er det problematisk å beskrive den med altfor utvetydige begreper. En informant påpekte i tråd med dette at desto nærmere den alminnelige samtalen eller en form for anvendelse forskningen kommer, jo viktigere blir tverrfaglighet, perspektivmangfold og en nyansert dialog.

7.4 Samarbeidsmodellen

I forbindelse med skrivingen av Kulturmeldingens del 3, oppnevnte Norsk kulturråd et utvalg som fikk i oppgave å skrive et kapittel om forholdet mellom kulturpolitikk og forskning. Gruppens representanter var likestilt med hensyn til forslags-, tale- og beslutningsrett, og bestod av forskere, aktører fra kulturlivet og departementet. Da det viste seg at departementet ikke kunne slutte seg til rapportens konklusjoner, ble situasjonen til slutt så tilspisset at departementet forsøkte å stanse rapporten fra offentliggjøring.

Jeg trekker ikke frem eksempelet for å dvele ved offentlighetslovens eller ytringsfrihetens omfang eller begrensinger, men i et forsøk på å belyse hvorfor samarbeidet med Program for kulturstudier i motsetning til det nevnte eksempel, ble det en informant karakteriserte som ”en god historie”. Informanten som selv var involvert i ovennevnte episode, hevdet at en viktig forskjell lå i organiseringen. I samarbeidet med Program for kulturstudier hadde departementsrepresentantene observatørstatus. Departementet og forskeren gikk dermed inn i samarbeidet med to i utgangspunktet svært forskjellige roller. Forskeren fikk først og fremst en rådgivende funksjon, og departementet sto på sin side fritt til å velge hvordan forskningen skulle brukes etterpå. I det mer problematiske tilfellet var departementsrepresentanten derimot et ordinært medlem av utredningsgruppen som forpliktet vedkommende i større grad til gruppens konklusjoner. Rapporten ble som følge av konflikten forkastet som grunnlag for kulturmeldingen. Begge historiene, både den ”gode” og den ”mindre gode” kan tjene som eksempel på at et samarbeid mellom forskning og politikk må organiseres og administreres på en måte som tar høyde for dialogpartenes ulike interesser og investeringer i prosjektet.

7.5 Nærmere om nærhet

Ovennevnte eksempel er også en illustrasjon på at koblingene kan bli for tette. Flere informanter trakk dette frem som potensielt problematisk. En nær forbindelse mellom forskning og politikk er med andre ord et gode så lenge den forvaltes med en fornuftig distanse:

Det kan jo til dels også være en hemsko at både forskningsmiljøet og aktørmiljøet er veldig lite. Så det er et faremoment der i forhold til forskningens autonomi og det at man skal ha en kritisk forskning. Så det er absolutt noen dilemmaer knyttet til nærheten, samtidig som det er (...) en forutsetning for dialogen og for at forskningen skal bli politisk relevant (Informant 7).

Problemstillingen er som informanten også antyder, spesielt relevant i Norge og på kulturfeltet der det i utgangspunktet er relativt korte avstander mellom de utøvende og forvaltende institusjoner. En av informantene kan tjene som eksempel; med en bakgrunn som forsker har han hatt sentrale stillinger i Program for kulturstudier og Norsk Kulturråd, men må nå defineres som kulturaktør i egenskap av sin stilling som direktør i en stor norsk kulturinstitusjon. Koblingene på kulturfeltet er med andre ord også tette i den forstand at en person kan inneha ulike posisjoner og roller på tvers av sektorene.

Nærhet mellom fotfolk, berørte parter og politiske myndigheter har mange fordeler som et demokratisk samfunn holder høyt. Når strukturene er tilrettelagt for åpen kommunikasjon, vil det demokratiske kretsløp som Habermas beskriver³⁸, få bedre gjennomstrømming og kraft til å pumpe helt ut i samfunnets fingerspisser. Samtidig kan strukturene altså bli for trange og klamme. Nærhet mellom politiske beslutningsmyndigheter og forskningen er med andre ord et tveegget sverd, som fordrer at partene klarer å skjelne mellom forskningsinnspill på den ene siden og politiske vurderinger på den andre.

Jeg avsluttet kapittel 5 med en kort drøftning av denne problematikken, og konkluderte med at en allianse mellom politikk og grunnforskning er mindre utsatt for perversjon enn den rene oppdragsforskningen. Her vil jeg forsøke å nyansere denne påstanden. Med litt konspiratorisk fantasi er det ikke vanskelig å forestille seg at koblingene også i denne typen samarbeidsprosjekt, kunne blitt klamme. Da ingen

³⁸ Se blant annet Jürgen Habermas (1999): *Kraften i de bedre argumenter*

informanter mente dette var en reell problemstilling, er det verdt å stille spørsmål om hvorfor. En informant forklarte dette blant annet med innspillet karakter, da departementet først og fremst var ute etter kunnskap fremfor konklusjoner. Foruten en forventning om en kulturpolitisk relevans, ble det med andre ord ikke stilt noen substansielle krav til forskningen fra departementet. Kravet om tydelighet kom snarere fra programmet selv, i form av at sekretariatet ba forskerne formulere noen kulturpolitiske konsekvenser av forskningen.

Åpenhet i form av kunnskapstørst utelukker derimot ikke en ublu bearbeiding av forskningen med formål om å for eksempel legitimere eventuelle kontroversielle politiske beslutninger. En fornuftig distanse mellom politikikutvikling og forskning fordrer med andre ord også en forskningskompetent forvaltning som kan behandle materialet på en faglig forsvarlig måte. På den andre siden må forskeren selv evne å tilrettelegge og formidle.

Nødvendigheten av å treffe raske beslutninger i politiske saker kan være en grunn til at forskere leverer dårlige arbeider, eller departementet behandler det fremkomne på en slett måte. I dette tilfellet hadde man derimot tid nok til å gjennomføre den omfattende dialogen som et slikt samarbeid krevde. Departementsinformanten hevdet derfor at en helt nødvendig forutsetning var tid. Uten, ville dette prosjektet aldri ha blitt gjennomført på den måten det her ble gjort, uansett hvor mye de involverte aktørene hadde ønsket det.

En armlengdes avstand mellom forskning og politikk forutsetter med andre ord åpenhet, kompetanse og tid. Kan dialogens tema også ha vært av betydning for hvorvidt koblingen opplevdes som klam eller konstruktiv? En informant påpekte at den tette koblingen først blir et problem dersom partene har svært ulike virkelighetsoppfatninger eller om temaet er politisk kontroversielt, slik som en så av eksempelet i avsnittet over: ”Hvis det er veldig kontroversielle ting (...) sier du da noe som departementet ikke vil ta inn over seg eller som er pinlig for dem, er det utvilsomt problematisk” (Informant 6). Man kan derfor stille spørsmål om utfallet av dette samarbeidet ville blitt et annet, dersom det hadde fremkommet reelle motsetninger mellom forskningens konklusjoner og departementets interesser. Det er derfor grunnlag for å hevde at behovet for en fornuftig distanse vil kunne variere med dialogens tema.

7.6 Traduttore traditore?³⁹

En informant kunne fortelle at Trygve Bratteli i sin tid som statsminister konsekvent ikke leste dokumenter som var mer enn en side langt. På slike premisser blir forskningsformidling en utfordring. Anekdoten, sann eller usann, er like fullt et eksempel på at kulturforskning og kulturpolitikken til tross for nære bånd, er to ulike felt som opererer med forskjellig språk. Satt på spissen krever politikken kortfattede og konklusjonsorienterte forskningsrapporter, mens det den allmenne kulturforskningen produserer ofte er både lengre, vagere og bredere. Jeg forstår med andre ord språk som strukturer som både muliggjør og til tider vanskeliggjør samhandling. Spørsmålet blir om de to sektorene kan overkomme språklige hindre for en fruktbar dialog gjennom formidling.

Formidlingen kan gjøre forskningen bedre, hevdet en informant, fordi forskeren må gjennomgå og granske sine egne forståelser og begreper når de skal presenteres for et uvant publikum. Ved hjelp av spørsmålet stilt av den som står utenfor academia kan forskningsspråket med andre ord rykkes ut av sin egen innforståthet. Dette vil bidra positivt til forskningen og skape skarpere, mer gjennomtenkte analyser, hevdet min informant:

Ja, fordi du må stille spørsmål som kommer utenfra academia. Du må forsøke å forestille deg hvordan publikum utenfor academia vil reagere og det fører til andre problemer og spørsmålsstillinger, og krav om en større håndfasthet i konklusjonene. På en måte må du bryte ut av den akademiske doxa for å bruke [et] Bourdieuaktig begrep (Informant 8).

På motsatt side, mente informanten, kan formidleren bli en "forræder" dersom sentrale poenger og viktige nyanser mistes i en populariseringshensikt. Spørsmålet blir således hvordan dette konkrete samarbeidet i så måte kan karakteriseres.

Jeg har allerede omtalt samarbeidet som "en god historie" etter sitat fra en informant. At det ble karakterisert som en god historie bunner i at begge parter anså forsøket som vellykket. Dette innebærer at eventuelle språklige hindre ble overvunnet. En forklaring på dette kan i tråd med Slagstads (2000) fremstilling være at forskning og politikk historisk har stått nær hverandre og vært gjenstand for gjensidig innflytelse.

³⁹ Oversetteren (her formidleren) er en forræder

Kontakt og samhandling over tid kan dermed ha ført til økt forståelse for hverandres ytringsform. Slagstad hevder endog at de to sektorene i perioder har vært infiltrert i så stor grad at ideologiene har hentet sin legitimitet i vitenskapen og omvendt. Om ikke båndene er like tette i dag er forvaltningsapparatet i alle fall høyt utdannet, forskningsorientert og forskningskompetent, noe som burde føre til høyere toleranseterskel for forskningens uttrykksmåter. I tråd med dette er kanskje ikke den virkelige utfordringen for begge sektorer å kommunisere med hverandre, men snarere ut til en bredere allmennhet?

På den andre siden kommer en ikke unna at politikerstemmen høres og ter seg annerledes enn forskerstemmen. Dette kan forklares med at de to taler er rettet til forskjellige tilhørere og har ulike formål. En forskningsrapport er i alminnelighet først og fremst skrevet for et forskerfellesskap, mens politikeren på sin side har et bredere og mer sammensatt publikum. En tilrettelagt forskningsformidling i politiske beslutningsprosesser må derfor tilpasse språk og stil. Forskeren som sammenfattet forskerbidragene hevdet også at han i skriveprosessen med overlegg forsøkte å bearbeide stoffet nettopp med tanke på språk: "Jeg prøvde å legge meg på et mest mulig forvaltningsnært språk. Og det er (...) et striktere akademisk språk, der man er veldig forsiktig med kraftuttrykkene og bare små enfaser blir til store bokstaver oversatt til vanlig menneskespråk". Informanten hevder at forvaltningsspråket og forskerspråket ligger tett opptil hverandre, og at man ved å renske vekk potensielle kontroverser vil komme enda nærmere. Uttalelsen antyder også at diskusjonen bør skille mellom et forvaltningsspråk og politikerspråk. Kulturmeldingen ble kritisert for svak politisk vilje, noe som tidligere i oppgaven ble forklart med at meldingsarbeidet var svært byråkratstyrt. Det kan derfor reises spørsmål om hvorvidt den egentlige utfordringen har blitt omgått. Dette har blitt en god historie om et samarbeid mellom forvaltningen og forskning. Historien om departementets bearbeiding av forskningen til et *politikerspråk* har derimot ikke blitt fortalt.

7.7 Oppsummering

De nære forbindelsene mellom forskningen og forvaltning i Norge, er et godt utgangspunkt for forskningsformidlingsaktivitet inn mot politiske beslutningsprosesser. Dette gjenspeiles helt konkret i sektorprinsippet som skal sikre finansieringen av frie og uavhengige kulturforskningsmiljøer, og i mer overført betydning i diskusjonen over forskningsspråk versus forvaltningsspråk. På den andre siden er en armlengdes avstand mellom de to sektorene nødvendig for at nærheten ikke går på kompromiss med dialogpartenes

integritet. En grunnleggende forutsetning var derfor en forskningskompetent og forskningsorientert forvaltning. Andre viktige elementer var organiseringen av samarbeidet, tid, kompetanse og dialogens tema.

Analysen viser at programmets strategiske posisjon med en fot innen forvaltningen og med resten av kroppen i de frie forskningsmiljøene, ga spesielt gode forutsetninger for å initiere og gjennomføre dette formidlingsprosjektet. Modellen ga den nødvendige fleksibilitet i ellers nokså stive strukturer, og ble et formidlende ledd mellom forskningsverden, relevante brukergrupper og allmennheten. Programmets karakter, tverrfaglige profil og perspektivmangfold ble også trukket frem som viktige premisser. Dette ga de allmenne kultur- og humanvitenskapelig miljøer mulighet til å se sin egen forskning i en kulturpolitisk sammenheng, og departementet et godt utsynspunkt for å beskrive komplekse sosiale og kulturelle prosesser.

8) Kulturelle faktorer

Dette prosjektet her, som kunne vært et sånt område som lukket seg - det var ikke én av de jeg spurte som sa nei fordi de ikke ville.[det var] en veldig positiv velvilje i retning av å bidra, delta og påvirke politiske prosesser (Informant).

I forrige kapittel konkluderte jeg med at noen sentrale og nødvendige strukturer legger til rette for forskningsformidlingsaktivitet inn mot politiske beslutningsprosesser. Materialet ga derimot ikke grunnlag for å hevde at disse var tilstrekkelige forutsetninger. I det følgende vil jeg trekke frem noen elementer knyttet til samarbeidsklima og holdninger og drøfte dette som uttrykk for det jeg har valgt å karakterisere som kulturelle faktorer. De kulturelle faktorene kan best beskrives som noen grunnleggende verdier som blir forvaltet av organisasjonene og de involverte aktørene og som virket som insitamenter for initiativet til og gjennomføringen av dette samarbeidsprosjektet. Fremstillingen er konsentrert rundt de grunnleggende forståelser av den aktiviteten de respektive sektorene er involvert i: forskningsformidling, forskningens rolle i samfunnet samt kulturpolitikken intensjoner og formål.

8.1 Forståelse av forskningsformidling

I kapittel 1 diskuterte jeg ulike syn på hvorfor forskningsformidling blir ansett som et udiskutabelt gode og en viktig samfunnsoppgave og jeg viste til argumenter knyttet til demokrati, nytte og legitimering. I kapittel 4, ga jeg en fremstilling av programmets forståelse av formidlingsoppgaven og kulturdialogbegrepet. Min påstand er at det i programmets forståelse av forskningsformidling lå sterke føringer for å innlede dette samarbeidsprosjektet.

Forskningsformidling som nytte

Program for kulturstudier hadde en ambisjon om å være et grunnforskningsprogram med et anvendelsespotensial. Programmet skulle fremstå som et eksempel på at kulturforskningen kan være nyttig i en konkret betydning utenfor akademias egne debatter. Dette ble ifølge informantene holdt svært høyt av programmet sentralt, og det ble gjenspeilet i en

omfattende, utadrettet formidlingsaktivitet. Informant 1 fortalte at programmet ved flere anledninger arbeidet mot ulike offentlige forvaltningsorganer i den hensikt å presentere forskeren som en medaktør, konsulent og en nyttig samtalepartner i prosesser omhandlende samfunns- og kulturutviklingen. Med et eget formidlingsutvalg og et programsekretariat hvis en av tre hovedoppgaver var formidling, ble det også satset betydelige ressurser på formidling:

Det var også (...) en interesse for og en fantastisk mulighet for å være med i en slags ekte samtale med de prosessene som foregikk ellers i systemet. Og det var lett å få til det, nettopp fordi dette programmet hadde penger og en slags instrumentell innretning som gjerne ville at disse tingene skulle skje (Informant 2).

En slik nytteorientering kombinert med en økonomisk satsing, ga programsekretariatet et tydelig mandat til å nettopp oppsøke og gjennomføre formidlingsprosjekter som for eksempel samarbeidet med Kultur- og kirkedepartementet.

Programmets trykk på at også grunnforskning kan ha en nytteverdi, stemmer dårlig overens med det inntrykket som gis gjennom debatter og avisinnlegg. Tvert om blir forskeren ofte fremstilt som innadvent og lite innstilt på å gå på kompromiss med egne forskningsinteresser.⁴⁰ En sentral informant i formidlingsutvalget, mente derfor at betegnelsen grunnforskningsprogram trenger en nyansering:⁴¹

Det er riktig at når det holdes festtale så var det et grunnforskningsprogram. Men det er et paradoks i det der (...) Kulturforskningen kikker over til den tekniske forskningen og den er anvendt og tjener penger (...) og det skal vi ikke – så vi lager grunnforskning. Samtidig vil vi jo gjerne delta i kulturdebatten. (...) Man kan holde to forskjellige festtaler til forskjellige personer.

Betegnelsen grunnforskningsprogram blir, ifølge informanten, brukt for å markere at programmet var forskerinitiert og forskerdrevet, uten kommersielle formål. Informantens forståelse av grunnforskning er derfor en forskning som deltar i samfunnsprosessene, men på forskningens premisser. Dermed blir Program for kulturstudier som

⁴⁰ Se blant annet Adresseavisen (28.1.2003): "Hva bremser forskningsformidling?", Adresseavisen (1.10.2003): "Ut med kunnskapen – forskere!", VG (2.10.2003): "Teknologenes fravær" Universitas (10.9.2002): "Farm i lyset", Universitas (6.11.2002): "- Sats på formidling"

⁴¹ Jeg har ikke grunnlag for å hevde at dette var et utbredt forståelse av "grunnforskningsprogram" blant forskerne på programmet.

grunnforskningsprogram et forsøk på å manøvrere og balansere flere behov; på den ene siden behovet for en allmenn og bred kulturforskning og på den andre behovet for å være en nyttig deltaker i viktige beslutningsprosesser og i det offentlige ordskiftet.

Flere informanter var derimot skeptiske til en formidlingspolitikk som lot forskningens instrumentelle nytteverdi gå på bekostning av andre viktige formål med forskningsaktiviteten: ”Jeg synes det er veldig viktig at forskeren også får være unyttig. Det er veldig vesentlig. At det kan bli [et] nyttepes (...) at det blir redusert, at du ikke kan forfølge viktige spor eller interessante retninger som forskningen kan ta, fordi det tilsynelatende ikke er nyttig” (Informant 6). Friheten til å forfølge de spor som fremstår som interessant, uavhengig av den potensielle nytteverdi er en av grunnforskningens forer. Et grunnforskningsprogram som derfor vektlegger nytte på bekostning av forskningens verdi i seg selv kan kritiseres for å drive en ensrettet forskningspolitikk. Informant 5 mente nyttejaget ikke var en problematikk som gjorde seg gjeldende i Program for kulturstudier, nettopp fordi det i all hovedsak var forskerdrevet. Derimot kunne diskusjonen blitt høyst relevant dersom programmet hadde strammere økonomiske rammer og et mandat definert av en institusjon, som for eksempel et departement, utenfor forskningen selv.

Forskningsformidling som grunnlag for demokrati og deltakelse

Programmets nytteorientering kan også tolkes som et uttrykk for mer generelle ønsker om å delta i samfunnsdebattene både som premissleverandør og som en røst blant andre, det være seg kulturaktører, politikere eller menigmann. Deltakelse i kulturdebattene var en hjørnestein i programmets forståelse av kulturdiallog, og til grunn lå en overbevisning om at kulturforskning defineres og genereres gjennom kontinuerlig dialog med feltet.

Informant 3 hevdet sågar at kulturforskningen vil bli meningsløs og miste legitimitet om den ikke formidles bredt og til relevante brukermiljøer. Den demokratiske begrunnelsen for forskningsformidling fremstilt innledningsvis, hevder at forskeren er forpliktet til å delta i det offentlige ordskiftet, og endog at det er en forutsetning for et vitalt demokrati. En informant mente i tråd med dette at forskningens innspill og deltakelse i kultur- og samfunnsdebattene derfor er av like stor nytteverdi som når forskeren er medaktør i politiske beslutningsprosesser:

Samtidig så er det kvalitet å kunne gjøre forskning som betyr noe for noen annen enn forskerne. Sånn sett synes jeg det er viktig, og ikke nødvendigvis at departementet har allverdens bruk for det i sine kulturmeldinger, men at man skriver på en sånn måte at det kan gripe inn i den kulturpolitiske debatten og at man kan skrive god norsk. Det er det flere av oss som legger vekt på, og det er en kvalitet. Og det er noe helt tradisjonelt habermasiansk at forskningen skal bidra til en opplyst offentlig kulturdebatt (Informant 5).

Deltakelse i det offentlige ordsiftet er med andre ord et demokratisk ideal og dermed samfunnstjenelig i seg selv.

Samarbeidet mellom Kulturdepartementet og Program for kulturstudier var med andre ord tuftet på en grunnleggende forståelse knyttet til verdien av en opplyst offentlighet. Men programmets aspirasjoner om aktiv deltakelse kan også forstås som en ambisjon om å løfte frem kultur som debatttema i seg selv. Fenomener som arbeidsledighet, sosial ulikhet og rus er synlig for de aller fleste. "Kultur" er derimot langt mindre håndgripelig. Kulturforskningen blir av denne grunn i større grad enn samfunnsforskningen, avhengig av å konstruere sitt eget forskningsobjekt - "kulturen". Sett på denne måten, blir deltakelse i kulturdebattene for feltet selv også av eksistensiell nødvendighet for å synliggjøre problemstillinger og dermed legitimere egen virksomhet.

I Program for kulturstudiers forståelse av forskningsformidling identifiseres med andre ord både en nytte dimensjon, en demokratidimensjon og en legitimeringsdimensjon.

8.2 Forståelse av forskningens rolle i samfunnet

I innledningen omtales forskningsformidling som et gode fordi forskningen sitter på kunnskap som allmennheten bør ha innsikt i av demokratiske, økonomiske og kulturelle grunner. Kulturforskningen skal blant annet være en refleksiv vitenskap som bidrar til vår selvforståelse som individer og som nasjon. Forskning tildeles med dette et særegent mandat og en viktig samfunnsrolle.

"I beste fall så har forskeren noe fornuftig å komme med, som politikerne virkelig bør bruke som et grunnlag for å ta politiske avgjørelser" hevdet informant 6, og mente med det at forskningen står i en særstilling i forhold til andre stemmer i samfunnet. Dette er en erkjennelse flere av mine informanter sluttet seg til, og som begrunnes med at forskeren innehar en ekspertise og sitter på innsikt som er ulik andre aktørers på feltet.

Slagstads (2000) fremstilling viste at forskning og politikkutforming helt siden universitets opprettelse i 1811 har vært infiltrerte prosesser. Min departementsinformant

mente på sin side at politikken i økende grad bruker forskning i sonderings- og beslutningsprosesser, og videre at koblingene mellom kulturforskningen og kulturpolitikken ikke alltid har vært så nær som det hun oppfatter at den er i dag. I tråd med dette hevdet hun at "Kulturpolitikk fram mot 2014" i større grad er forskningsbasert enn kulturmeldingen fra 1992. Dette synspunktet understøttes av det tidligere omtalte vendepunktet i forholdet mellom kulturforskningen og kulturpolitikken. På spørsmål om hvorfor, svarer hun:

For det første fordi det har skjedd en generell kunnskapsdreining i samfunnet. Og fordi man ser, når det gjelder kulturektoren spesielt, at utviklingen skjer veldig hurtig. Det er veldig komplekse og sammensatte prosesser som man er helt avhengig av å ha forskningsbasert kunnskap om, hvis man skal utvikle en treffsikker kulturpolitikk som tar opp i seg og hensyn til de fortløpende endringene som skjer (Informant 7).

I et samfunn i stadig endring blir etablerte sannheter forkastet raskere enn man klarer å erstatte dem. Den raske endringstakten spesielt med tanke på teknologi-, informasjon- og IT-utvikling, griper inn i livene våre og gjøre noe med både hvordan vi erfarer og organiserer hverdagen vår. Dette skaper et generelt kunnskapsbehov, for at vi bedre kan forstå hvordan forandringene påvirker eller endrer oss i møtet med dem.

Departementsinformanten uttalelser reflekterer også politikken mer spesifiserte kunnskapsbehov i et samfunn i endring. En treffende kulturpolitikk må utformes på bakgrunn av en sosial og kulturell virkelighet som borgeren kjenner seg igjen i. Dette forutsetter en omfattende kontakt med den delen av forskningssektoren som nettopp har som formål å beskrive og analysere våre sosiale og kulturelle omgivelser.

Norge karakteriseres som et kunnskapssamfunn. I kunnskapssamfunnet er det ikke lenger landbruk eller industri som anses for å være samfunnsutviklingens bærebjelke, men ulike typer av kunnskapsproduksjon. Parallelt skaffer et stadig bredere lag av befolkningen seg høyere utdanning. Kunnskapssamfunnets parole er "kunnskap er makt"⁴², og forskeren blir dermed satt i en unik posisjon som forvaltere av ettertraktet viten. Når kunnskap anses som en premissleverandør for vekst og utvikling, er det kanskje intet mer enn en selvfølge

⁴² Opprinnelig uttalt av Francis Bacon (1561-1626).

at politikken, Kultur- og kirkedepartementet inkludert, i økende grad henvender seg til forskerens innsikter og analyser.

Vitenskapens etos

Dette samarbeidsprosjektet må med andre ord også forstås som et resultat av en kunnskapsdreining i samfunnet som tilskriver forskningen en spesiell verdi og tildeler forskeren en tilsvarende rolle. Men den forskningsbaserte kunnskapens særskilte status må også tolkes som en anerkjennelse av vitenskapens metoder og arbeidsmåter. Vitenskapens etos legger vekt på etterrettelig og redelig sannhetssøken og et kritisk perspektiv øvet gjennom kollegakontroll.⁴³ Forskingen undersøker med andre ord kompliserte prosesser under helt andre forutsetninger enn både politikken selv eller andre aktører innen kulturfeltet har mulighet til. En informant eksemplifiserte dette med utgangspunkt i sitt eget fag, sosialantropologien. I feltarbeidet oppholder forskeren seg i et miljø over en lengre periode, noe som gir en unik mulighet til å møte deltakerne på deres egne premisser. Målet er intet mer enn forsøke å beskrive det en ser og hva som beveger det. Selv hevdet han at dette var helt nødvendig i hans eget prosjekt om ungdom og identitet:

Feltarbeidet tror jeg er veldig viktig særlig når det gjelder ungdom, for ungdom er nokså utilgjengelig. (...) Særlig når du har disse stereotypene fra mediene, så mener jeg det at det var et viktig metodisk grep å gjøre et slags feltarbeid i en ungdomsklubb.

Informanten hevdet videre at sosialantropologiens holistiske tilnærming til kultur også er et viktig innspill for politikkutformingen på feltet, fordi det søker å se kulturuttrykk i sammenheng med andre sosiale fenomener. Dette førte i hans egen studie til at populærmusikk ikke utelukkende kunne ses som en musikkform eller et tidsfordriv, men måtte forstås som et sosialt virkemiddel for å skape samhold og bygge kollektiver på tvers av kulturelle og etniske forskjeller. Forskingens særskilte status vis a vis politikkutforming kan med andre ord ikke forstås uavhengig av en oppfatning om at forskningen tilfører kunnskap frembragt under forhold som i seg selv setter den i en særstilling.

⁴³ Vitenskapens etos omtales blant annet av Ragnvald Kalleberg (2002) *Om vitenskapelig ydmykhet* og Johan L. Tønnesson (1998) *Vitenskapens stemmer. Vitenskapsbilder, dialogisme og forskernærver i fire historiefaglige tekster for allmennheten*

8.3 Forståelsen av kulturpolitikkenes rolle

Den kortfattede fremstillingen av kulturmeldingens historie i kapittel 6, viser at det i syttiåra artikuleres en kulturpolitikk med formål utover å vurdere hvilke kulturelle ytringsformer som har rett til offentlige kulturkroner. Til grunn lå det utvidete kulturbegrep som ga et klart signal om at kulturpolitikken skulle gjøre mer enn å fremme det profesjonelle kulturliv. Kulturpolitikken skulle kort sagt være et virkemiddel for skape samhørighet, identitet og et godt lokalmiljø, og den ble med det definert som en del av folks hverdagsliv. Flere av mine informanter slutter seg til en idé om at kulturpolitikk omhandler mer enn fordeling av pengestøtter:

Kulturpolitikk er jo mange ting. En ting er i snever forstand, at det handler om estetisk uttrykk (...). En annen er kulturpolitikk i en større forstand, hvis man tenker på at Norge er blitt et flerkulturelt land. Det handler om globalisering og et større perspektiv enn akkurat det smale fokuset på estetiske ting (Informant 6).

Dette er et perspektiv som også gjenspeiles i ”Kulturpolitikk fram mot 2014”. I meldingens del 1 gis det som en informant betegnet som ”den nye beskrivelsen”, og ideer om mangfold, individualisering og globalisering står som nevnt sentralt. Norsk kulturpolitikk reiser med andre ord noen grunnleggende samfunnsspørsmål, som har i seg kimen til diskusjoner om integrering, menneskeverd og demokrati – kort sagt om hva og for *hvem* kulturpolitikk skal være.

Når kulturpolitikk blir definert som noe mer enn en forvalter av offentlige kulturkroner, er det ikke lenger tilstrekkelig å henvende seg til kulturaktørene på feltet. Aktørene vil, ifølge informant 2, nødvendigvis være opptatt av hvordan penger fordeles mellom de ulike delsektorene og institusjonene. Dersom kulturpolitikken har som mål å si noe allment om hvordan kultur kan forstås, må den oppsøke kilder som er opptatt av disse problemstillingene. Kultur- og kirkedepartementets henvendelse til Program for kulturstudier, kan derfor også forstås som en konsekvens av at kulturpolitikken, i tillegg til å administrere kultur forstått som institusjoner og bevilgningsordninger, også tilskrives en rolle som forvalter av en spesifikk *kulturforståelse*.

Sammenfallende interesser og legitimering

I kapittel 7 konkluderte jeg med at den tette koblingene mellom forvaltningen og forskningen forble uproblematisk i dette samarbeidet, fordi det ikke fantes noe reelle

interessemotsetninger. Informant 2 mente dette samarbeidsprosjektet snarere var et tilfelle av sammenfallende interesser: ”Man produserer det allmenne stoffet og så får politikerne det mellom hendene, og så blir det et intensjons- og verdistoff som på en måte passer den regjeringen som har sittet nå”. Forskningens analyser og beskrivelser samsvarte med andre ord godt med den daværende regjeringens verdiorientering. De nære forbindelsene mellom kulturforskningen og kulturpolitikken gjenspeiles med andre ord ikke utelukkende i strukturelle koblinger eller kulturelle verdier. Kulturmeldingens beskrivelser ble formulert tett opp til forskningens beskrivelser. Dette kan tolkes som et uttrykk for nærhet også i mer ideologisk forstand. En medvirkende årsak til dette gjenfinnes nettopp i den kulturforståelse som forskningen presenterte. Her forelå det som informant 6 mente var en forskning som departementet ”rett og slett kunne like”. Det er endog mulig å hevde at departementet så seg tjent med å bruke programmets forskning på den måte og i den grad som ble gjort, for å gi politikken tyngde og troverdighet.

Dette argumentet er snublende nær ett som hevder at forskningen ble brukt for å legitimere politiske verdistandpunkt. En informant mente det opplagt lå noe i en slik tenkning: ”Det må jo ha ligget noen andre interesser bak her, for eksempel det at forskningen er med på å gi politikkens utgangspunkt en slags legitimitet ved at den er bidragsyter”. Det potensielt kinkige ved et slikt åpent og uforpliktende samarbeid er derfor at forskningen kan brukes i kontekster den ikke var intendert og tjene politiske formål som ikke var tiltenkt.

Da ingen informanter mente dette var problematisk, kan det tilskrives det jeg tidligere har omtalt som en kunnskapskompetent forvaltning. En annen tolkning kan se det som et utslag av at de to partenes tilnærminger og kultursyn sammenfalt i så stor grad at forvaltningen ikke så noen grunn til å fordreie. En alternativ forklaring er at hele problematikken ble omgått. Kulturmeldingens beskrivelser ble i liten grad trukket inn og brukt i de delene som formulerte den praktiske politikken. Informantene beskrev også det manglende samsvaret mellom departementets beskrivelser og departementets politikk som kulturmeldingens svakeste punkt. I tråd med dette ble ikke programmets forskning brukt til å legitimere en politikk, men utelukkende til å *presentere et kultursyn*.

8.4 Oppsummering

Da Arvid Hallén tiltrådte i stillingen som direktør for forskningsrådet i 2004, formulerte han i et intervju en kortfattet programerklæring. Han skulle ”gjøre forskningsrådet til en

enda tydeligere aktør i videreutviklingen av Norge som et kunnskapssamfunn.” (Forskning nr. 1 2005). I kapittel 5 beskrev jeg forskningsrådet som et strategisk bindeledd mellom departementene og den frie forskningen. Denne analysen viser at foruten strukturene knyttes de to sektorene sammen gjennom noen sammenfallende forståelser knyttet til programmets og departementets forståelser av henholdsvis forskningsformidlings, forskningens og kulturpolitikkenes samfunnsroller. Kunnskapssamfunnet som Hallén viser til, er nettopp en konstruksjon der disse er skrevet inn med usynlig blekk.

Jeg har valgt å karakterisere disse forståelsene som kulturelle faktorer. Det kan kanskje best beskrives som en gjensidig tiltrekning på bakgrunn av at begge parter innser en reell interesse av dialog og samhandling. Denne erkjennelsen kan på den ene siden ses som et uttrykk for forskningens ønske om å være nyttig og politikkenes behov for kunnskap i sonderings- og beslutningsprosesser på den andre.

I Program for kulturstudiers forståelse av forskningsformidling identifiserte jeg en nyttedimensjon, en demokratidimensjon og en legitimeringsdimensjon. Programmets instrumentelle innretning gir sammen med habermasianske ideer om demokrati og deltakelse klare føringer om omfattende forskningsformidlingsaktivitet. Departementets behov kan på sin side føres tilbake til en kunnskapsdreining i et samfunn i rask endring. Analysen viser også at behovet må forstås på bakgrunn av den rolle som departementet selv tilskriver kulturpolitikken, som et virkemiddel for å skape engasjement, identitet og samhørighet. Både departementet og programmet tilskriver på bakgrunn av dette forskningens perspektiver en særskilt posisjon i forhold til de politiske beslutningsmyndigheter. Dette legger i sin tur sterke føringer på begge parter om å innordne seg i en dialog, møtes med åpenhet samt ha forståelse for og delta i de to sektorenes respektive prosesser.

9) Individuelle forutsetninger

Jeg så at det lå noe sånt der. Det kom en fugl flyende forbi et sted og jeg snappet den opp (Informant)

Samarbeidet mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier må ses som et resultat av strukturelle rammebetingelser kombinert med kulturelle faktorer knyttet til dialogpartenes forståelse av formidling, forskning og kulturpolitikk. Men som det innledende sitatet antyder, var en avgjørende forutsetning at det også fantes enkeltaktører som *ønsket* en nærhet mellom de to sektorene og dernest *evnet* å omsette dette til konkret handling. Denne oppgaven må derfor også nødvendigvis bli en beretning om enkeltaktørers mulighet og vilje til å drive et slikt formidlingsprosjekt gjennom.

Det følgende kapittelet vil derfor redegjøre for og diskutere det jeg har valgt å kalle individuelle forutsetninger. Innledningsvis vil jeg helt konkret se på de mest sentrale aktørenes roller. Jeg retter et spesielt fokus på programkoordinatoren som i kraft av sin posisjon ble beskrevet som en nøkkelperson. I fremstillingen forstår jeg denne rollen som et resultat av nettverk, organiseringen av samarbeidet og de muligheter et lite forskningsfelt som kulturpolitikk ga. Dernest vil jeg mer generelt stille spørsmål om hvilke egenskaper som kjennetegnet aktøren. I lys av dette vil jeg drøfte forskerens rolle kontra politikerens, og mer konkret forskerens rolle i dette samarbeidsprosjektet.

9.1 Avdelingsdirektørens rolle

Jeg har tidligere beskrevet kulturpolitikkfeltet som byråkratstyrt og preget av en kunnskapsorientert og kunnskapskompetent forvaltning. Avdelingsdirektøren i kulturavdelingen, Stein Sægrov, blir i tråd med dette av mine informanter beskrevet som departementets mest sentrale aktør i dette samarbeidsprosjektet. Det var han som tok initiativ i form av en henvendelse til Program for kulturstudier, og han var svært sentral i meldingsarbeidet *etter* Solstrand-seminarene da forskningen ble bearbeidet og innarbeidet i kulturmeldingen. Informant 2 hevdet sågar at ”kompilatoren her heter egentlig Stein Sægrov”.

Byråkraten er ofte kjennetegnet ved en betydelig fagkompetanse som et resultat av høy utdanning og lang fartstid i et departement (Sandberg 2005: 80-84). Sægrovs stilling var plassert i skjæringspunktet mellom politikk og academia. En informant understreket at Sægrov var inneforstått med politikken, forvaltningen og forskningens ulike roller. Foruten å ha inneha kompetanse til å behandle forskningen på en faglig forsvarlig måte, hevdet informanten videre at dette var av avgjørende betydning for den fornuftige armlengdes avstand mellom forvaltningen og forskningen i organisering og gjennomføringen av dette samarbeidsprosjektet.

9.2 Programkoordinatorens posisjon

På spørsmål om hvorvidt dette samarbeidsprosjektet best kunne karakteriseres som forsker- eller departementsdrevet, svarte informant 5 at ”dette var programmet, det vil si at det var Svein, som gjerne ville gjøre dette her.” Programkoordinator Svein Bjørkås blir av flere informanter trukket frem som en primus motor for dette samarbeidets utforming, gjennomføring og resultat. Han ble beskrevet som en person som var godt plassert i programmet og med et mandat som ga frie tøyler – en frihet han også visste å benytte seg av. I denne fremstillingen blir Bjørkås’ posisjon ikke utelukkende forstått som et utslag av personlige egenskaper. Intervjumaterialet ga grunnlag for å føre Bjørkås’ stilling tilbake til noen rammebetingelser som både stimulerte til initiativ og ga tilstrekkelig handlingsrom.

Feltet

Liten interesse for kulturpolitikkforskningsfeltet ved universitetene, har ifølge informant 1 gitt særskilte muligheter for de mindre miljøene tilknyttet høyskolene. Blant annet har Høyskolen i Telemark vært en viktig pådriver for å bygge opp og utvikle et slagkraftig kulturpolitikkforskningsmiljø. Ifølge informant 5 var det forskerne herfra som presset på for at kulturpolitikk skulle bli et satsningsområde - først i KULT og senere i Program for kulturstudier. Det er kanskje derfor heller ingen overraskelse at man finner igjen flere aktører fra dette miljøet i Program for kulturstudier, blant dem Svein Bjørkås.

Kulturpolitikk er med andre ord et lite og relativt nytt forskningsfelt. Informant 5 hevdet dette har ført til at noen få, sentrale aktører har fått gode muligheter til å utforme og bevege feltets retning og prioriteringer. Han eksemplifiserte ved å sammenligne med at annet ungt felt, medieforskningen: ”Jeg snakket med NN om utviklingen av

medieforskningen, og han sa at ”jeg hadde aldri blitt professor så ung hvis det ikke var på et sånt felt”. Så der har det også vært rom for entreprenørskap.” I mindre forskningsmiljøer vil enkeltpersoner med andre ord både kunne få og ta mer plass enn i større og mer omfangsrike strukturer, der virksomheten består av mer eller mindre kanoniserte metoder og praksiser knyttet an til hvordan feltet skal gjøres. Programkoordinatoren hadde med andre ord en bakgrunn fra et forskningsfelt, der han selv var blitt en sentral aktør, og som ga mulighet for entreprenørskap og nytenkning. Dette kan ha preget hans tilnærming til oppgaven som programkoordinator og gitt særlige fordeler i gjennomføringen av dette samarbeidsprosjektet spesielt.

Modellen

Programmets organisering omtalt i kapittel 7, ga sekretariatet og programkoordinatoren et helt unikt spillerom til å både handle på de initiativene som kom inn til programmet utenfra og fra programstyret, men også til å selv foreslå aktuelle formidlingstiltak. Det ble endog oppfordret til det. Denne organiseringsmodellen stimulerte ikke bare, men var etter min vurdering *innrettet* for å stimulere til enkeltpersoners initiativ. ”Jeg opplevde at de ga meg en veldig stor tillit allerede fra begynnelsen (...) og at det bare handlet om å dunke på” uttalte en av de ansatte ved programsekretariatet. Sekretariatet ble av programstyret med andre ord gitt et romslig mandat basert på tillitt og dialog.

Senterets begrensede ressurser med hensyn til antallet ansatte ga mye innflytelse til de som var der. Dette gjorde også at det var få involvert i beslutningsprosessene, noe som fører til at systemet blir mer effektivt. Når veien er kort fra forslagene formuleres og til de gjennomføres, vil dette i seg selv kunne virke stimulerende og motiverende på de involverte aktørene. På den andre siden forutsetter organiseringsmodellen minimale spenninger mellom programstyret og programsekretariatet.

Nettverk

Programsekretariatet hadde tre hovedoppgaver, hvorav den ene som nevnt var formidling. En annen var nettverksbygging. I denne fremstillingen bruker jeg begrepet nettverk for både å beskrive en aktørferdighet og en egenskap ved strukturene. Det handler med andre ord om å på den ene siden besitte et stort nettverk i kraft av posisjonen, og på den andre om evnen til å bygge nettverk ved å knytte kontakter. Fremstillingen hviler på en

overbevisning om at enkeltpersoner gjøres handlekraftige nettopp i egenskap av sine forbindelser.

Sekretariatet, og kanskje spesielt Svein Bjørkås, var svært godt plassert i så henseende. Totalt var 150 forskere tilknyttet Program for kulturstudier, hvorav halvparten fikk forskningen direkte finansiert av programmet (Hodne og Sæbøe 2003: 13). Som leder for sekretariatet var Bjørkås med andre ord godt plantet i den generelle kulturforskningen, med utsikt til grunnforskningsmiljøer ved en rekke universiteter og høyskoler. Dette ga gode forutsetninger for å samle og mobilisere forskerkompetanse som kunne svare på departementets spørsmålsstillinger. Videre var Bjørkås sentral i oppbyggingen av det mer spesialiserte kulturpolitikkforskningsfeltet, og hadde således sterke bånd inn til den gruppen forskere som var eksperter på området og til det kulturpolitiske miljø innen departementet. Bjørkås var med andre ord en svært sterk leder i kraft av rollen som programkoordinator, men også i egenskap av sin forskerbiografi. Den sentrale posisjonen gjorde han i stand til å bevege seg mellom ulike miljøer, se hvem som ville ha nytte av å snakke med hvem, og han hadde makt og mulighet til å føre partene sammen i det som skulle vise seg å bli en meningsfull og fruktbar dialog.

Nært knyttet til diskusjonene om nettverk og nettverksbygging, viste intervjumaterialet at sosiabilitet og personlig kjemi var av avgjørende betydning:

[Svein Bjørkås] var her og bodde her i byen og jeg ble da etter hvert litt kjent med han. Det går på at det var en personlig sympati, vi likte jo hverandre, men det var også fordi vi tenkte (...) i slekt med hverandre. Pluss at han kunne ting som jeg ikke kan og omvendt kanskje. Så vi hadde gode grunner til å snakke med hverandre.

Slik forklarte informanten som skrev synopsisen av forskerbidragene sin vei inn i den rollen. Nettverk må derfor også forstås som et resultat av ferdigheter og fordrer gode menneskekunnskaper og evne til å holde dialog med ulike samtalepartnere. Uformell kontakt, gjerne over en øl på et kafébesøk ble trukket frem som viktige forutsetninger for at dette og flere andre formidlingsprosjekter ble initiert og realisert.

9.3 Hvem var aktøren?

Mitt inntrykk er at programstyret bestod av mennesker drevet av en lyst til å skape noe nytt og et annerledes program. Informant 2 mente dette var en opplagt målsetting, som jeg i kapittel 4 viste at blant annet resulterte i begrepet om kulturdiallog. Program for

kulturstudier søkte å være et aktuelt og nyskapende program, som både tiltrakk seg og etterspurte dynamiske, nytenkende forskere. Informant 1 mente også at dette programmet var bemerkelsesverdig med hensyn til *hvem* som deltok og hvilken bakgrunn de hadde:

Det var mitt inntrykk og styrets inntrykk at de store, antatt tunge, miljøene; de store språkfagene og de store kulturanalytiske miljøene, hadde dårlig representasjon på søkersida. Det var de nyere etablerte miljøene, også fra høyskolene, og yngre mennesker, spesielt kvinner, som viste størst evne til å tenke i disse utfordrende banene (Informant 1).

Sitatet antyder at programmet knyttet til seg en type forskere på bekostning av en annen. Flere informanters uttalelser antyder at forskerne på Program for kulturstudier representerte et generasjonsskifte innen academia, noe som ga seg utslag blant annet i holdningene til formidling: ”De fleste har vel hatt så mye erfaring med det fra før av at de færreste som jeg var i kontakt med, var på noen som helst måte skeptisk til (...) formidling”, hevdet informant 4. Dette stemmer dårlig overens med det populære bildet av forskeren som kvier seg for å snakke utover sine egne rekker i redsel for å bli misrepresentert. Mitt inntrykk er derfor at den tradisjonelle forestillingen om en dyp kløft mellom en mediesky petimeterforsker og en sensasjons- og overskriftshungrig journalist ikke gjorde seg gjeldende. Tvert om var det stor åpenhet overfor formidlingsoppgaven, og mange skulle også vise seg å være svært dyktige formidlere.

Mer spesifikt var erfaring med forskningsformidling inn mot politiske beslutningsmyndigheter også et betegnende trekk ved mine informanter. Flere hadde erfaring med oppdragsforskning, og noen hadde også hatt en rådgivningsrolle overfor kulturpolitiske myndigheter. Informanten som fikk i oppdrag å skrive synopsisen av forskerbidragene, er et godt eksempel. Hans vei inn i Program for kulturstudier kan beskrives som allsidig, med bakgrunn i et mangeårig engasjement for kulturpolitikkfeltet, kombinert med en faglig interesse for spørsmål omkring offentlighetens rolle i det moderne demokrati. Han har tidligere også gjort utredningsarbeid for en rekke viktige kulturinstitusjoner og mediebedrifter i tillegg til departementet. Informanten hadde med andre ord både en faglig spisskompetanse og praktisk erfaring.

En slik kombinasjon av fag og praksis gir forskeren bedre innsikt i og forståelse av hvordan politikken opererer, noe som nødvendigvis skaper større sannsynlighet for å treffe politikkenes behov. Bred faglig og praktisk kompetanse vil også gi forskerens synspunkter tyngde i møtet med andre argumenter i politiske beslutningsprosesser.

Engasjement og arbeidslyst

I diskusjoner med utgangspunkt i forutsetninger og faktorer kan man lett intellektualisere seg vekk fra det kanskje mest innlysende. Et påfallende karakteristika ved, og en viktig forutsetning for dette formidlingsprosjektet var engasjerte aktører som trivdes med arbeidet. Som en informant formulerte det: ”Vi jobbet mye, men det var jævla gøy også.” At noe er gøy, skaper arbeidslyst og engasjement. Dette formidlingsprosjektet var særpreget av engasjement, både for å drive frem forskningsfeltet og for å sette kulturpolitikk på dagsorden og rydde rom for refleksjon og debatt rundt spørsmålsstillinger som den allmenne offentlighet ellers vier lite oppmerksomhet. Aktører som tente på ideen og som var drevet av arbeidslyst og interesse for feltet, var med andre ord et betydningsfullt særpreg på og bidrag til dette samarbeidsprosjektet.

9.4 Sårbare og personavhengige organisasjoner

Så langt i denne fremstillingen har jeg diskutert enkeltaktørers mulighet til innflytelse og påvirkning som noe udelt positivt; programkoordinatorens frie stilling kombinert med sterke nettverk og engasjement, skapte en sårt tiltrengt fleksibilitet og evne til nytenkning i et ellers nokså stivt universitets- og høyskolessystem. På sitt beste kan enkeltaktører i en fristilt posisjon skape grobunn for entreprenørskap og forskningsvitalitet. På den andre siden kan slike små organisasjoner bli *for* personavhengige. ”Det var veldig mye Svein sånn som jeg opplevde det” hevdet en informant med henvisning til at dette samarbeidsprosjektet nettopp var svært avhengig av aktøren Svein Bjørkås.

At et system eller en organisasjonsmodell er personavhengig betyr at de er sårbare i flere henseende. Det blir sårbart fordi sentrale aktører må ha de rette personlige egenskapene. Små organisasjoner er i stor utstrekning preget av de som sitter i sentrale stillinger, av deres ferdigheter, lyster og interesser. Folk er forskjellige, og der noen er dyktigere på nettverksbygging, har andre sine styrker innen administrasjon. Dette vil nødvendigvis føre til at ulike oppgaver blir løst på svært forskjellige måter, og det vil gjenspeiles i organisasjonens prioriteringer. Det blir med andre ord desto mer avgjørende å ha rett person på rett plass. Informant 5 påpekte også at små organisasjoner er sårbare fordi de må tåle press fra flere hold, blant annet fra politikken. Den nødvendige, fornuftige distansen som jeg omtaler i kapittel 7, er derfor også avhengig av en sterk ledelse som klarer å stå i mot trykket utenfra uten å kompromisse med organisasjons kjerneverdier. Til

slutt blir en organisasjon som baserer seg på tillit avhengig av at aktørene forvalter det tildelte mandat på en måte som er tilliten verdig.

Det kan med andre ord være en fare for misbruk av makt når organisasjoner er svært personavhengig. Hvis enkeltaktører har for stor innflytelse, kan det ifølge en informant i sin ytterste konsekvens føre til utestengning på et felt:

Det er klart at det kan gi for stor makt til enkeltaktører. Vi som er i periferien risikerer jo alltid det å bli lukket ute fordi vi ikke møtes på Kunstnernes hus eller treffer folk tilfeldig på gata. (...) Så sånn sett vil handlingsrom for enkeltaktører alltid gi mulighet for maktkonsentrasjon og utelukkelse.

Ingen informanter ga uttrykk for at det i dette samarbeidsprosjektet ble for mye makt på få hender. Det var snarere anerkjent at Bjørkås i kraft av sin posisjon som programkoordinator holdt og trakk i så mange tråder. ”Det er bedre at det skjer noe enn at det ikke skjer noe” hevdet den samme informanten, med henvisning til Bjørkås’ sentrale stilling, og at myntens andre side, en svak ledelse, kan bety stagnasjon. Målet om å bevege feltet og sette kulturspørsmål på den polistiske så vel som den allmenne dagsorden krevde en sterk ledelse som evnet å skape mobilitet.

9.5 Roller

På et seminar i regi av Institutt for samfunnsforskning omhandlende forbindelsene mellom forskning og politikk, hevdet departementsråd i Helse- og omsorgsdepartementet Anne Karin Lande Hasle, at det var svært uheldig dersom forskere begynte å opptre i rollen som politikere. Med det mente hun at forskeren ikke burde uttale seg utover det vedkommende hadde ekspertkunnskap om, eller gå inn i diskusjoner der man ikke hadde dekning i egen forskning. Informant 6 var også opptatt av å skille de to rollene fra hverandre og mente at forskeren av den grunn må styre sin eventuelle trang til å legge for klare føringer på hvordan forskningsstoffet burde forstås av politikerne:

Man kan ikke legge føringer på hvordan man skal tolke dette. Det må jo være en viss åpenhet, det må være litt opp til politikerne (...) Det kunne gått an at politikerne ba forskerne komme med forslag til tiltak osv., men uff, det ville jeg vært mye mer skeptisk til (Informant 6).

Ubehaget informanten føler kan også tolkes som en generell vegring mot at forskeren tar klare normative standpunkt på bakgrunn av sin egen forskning. Jeg løfter frem

problemstillingen fordi forskeren i dette aktuelle samarbeidsprosjektet nettopp ble spurt om å gjøre noen kulturpolitiske vurderinger – de ble med andre ord gitt et mandat for en kort stund å tre inn i en rolle som kan minne om politikerens. Spørsmålet jeg stiller er hvorvidt dette ble, eller kunne blitt problematisk.

Informant 8 mente forskeren er i sin fulle rett til å uttale seg også ut over sitt helt spesifikke forskningsfelt og synse konsekvenser:

Forskere har like stor rett som andre til å mene noe om verden. En ting er at de holdningene man har virker inn på spørsmålsstillinger og prosedyrer, valg av metoder eller hva det kan være for noe i forskningssammenheng. Så lenge alt er eksplisittert så mye som mulig, så ser jeg det som ganske uproblematisk. (...) Det å trekke noen bestemte politiske konsekvenser er noe man kan be om, altså hva mener du at dette har for implikasjoner for ditt og datt. Så det er klart at han har lov til å spørre om det og da kan de mene noe (Informant 8).

Sitatet antyder at ingen forskning i utgangspunktet kan være holdnings- eller normfri. Enhver forsker som uttaler seg, uttaler seg samtidig fra et spesielt ståsted eller posisjon som nødvendigvis til å innvirke på hva vedkommende ser og hvordan dette ses. Kravet om at forskningen skal være fullstendig verdinøytral, er etter dette synet uansett et absurd krav. Og kanskje er dette synet mer problematisk enn det faktum at forskeren tar seg friheten til å uttale seg i et politisk retorisk språk? Forskeren bør kunne uttrykke sine meninger, så lenge det gjøres klart at det er nettopp det – en mening som kan møtes med motstridende synspunkter og argumenter. Ifølge informant 2, ville rolleproblematikken først gjort seg gjeldende med en annen tilnærming til samarbeidet:

Man kan jo tenke seg et alternativ her, og det var at man satte de forskerne til å skrive hver sin del av meldingen (...) Men det ville vært for dumt, og det ville være med å ødelegge en del av den økologien som ville være ønskelig å få til i et slikt system (Informant 2).

”Økologien” som informanten siktet til kan forstås som en balanse mellom fordelene ved en tett dialog mellom politikk og forskning, og samtidig viktigheten av klart atskilte mandat.

Grensene mellom hva som strengt tatt kan karakteriseres som forsker- og politikerrollen er med andre ord kanskje ikke så skarpe som først antatt. I noen sammenhenger kan det å redegjøre for praktiske og konkrete konsekvenser endog være helt i tråd med forskerens mandat, som når klimaforskeren hevder det er nødvendig å redusere verdens totale Co2 utslipp. Kulturforskningens utfordring består i at det er vanskeligere å

påvise slike direkte konsekvenser, noe som gjør at uttalelsene lettere kan avvises som normativ syensing.

Jeg vil i denne sammenheng hevde at det er hensiktsmessig å introdusere enda en rolle. I likhet med Kallebergs (2000) skille mellom forskerens to formidlingsroller fremstilt innledningsvis, fremhevet informant 8 Jean Paul Sartres skille mellom den intellektuelle og kunnskapsteknikeren. Den intellektuelle uttaler seg, i motsetning til kunnskapsteknikeren, også i saker som faller utenfor eget ekspertfelt. Til tross for at det kan være vanskelig å hevde en rolle som allmenn autoritet i dag, mente informant 8 at det like fullt er viktig å holde fast ved muligheten for å opptre som intellektuell:

For meg så er det å være intellektuell også en slags allmenn intellektuell nysgjerrighet og engasjement. Men jeg tror at en mer saksorientert praksis i offentligheten er det det er mest grunnlag for. For enhver professor som sier noe i offentligheten kan ikke bare flyte på sin autoritet lenger, den autoriteten står alltid på prøve. Hver gang noen åpner kjeften så må man ta stilling til om det er dumt eller klokt. Så det er helt andre autoritetsforhold, og den litterate offentligheten som Sartre forutsetter, den er på vei ut.

Rollen som intellektuell er med andre ord ikke en lenger en som presenterer ubestridte sannheter, men snarere en engasjert samfunnsdeltaker som formulerer allmenne synspunkter basert på en fagspesifikk bakgrunn. Dette er etter mitt skjønn et gode, da det gir rom for kritisk refleksjon nettopp omkring autoritetenes posisjon og en bevissthet om at alle, også forskere, uttaler seg fra et ståsted.

I dette samarbeidet opptrådte forskeren både som forsker, men også som intellektuell slik denne rollen er beskrevet over. Forskeren uttalte seg som nysgjerrige og interesserte deltakere i kulturdebatten, og departementet sto på sin side fritt og ubundet av forskerens synspunkter. Det var med andre ord en balanse mellom et generalitetsnivå på den ene siden og et presisjonsbehov på den andre som gjorde begge dialogpartene bekvem i situasjonen. I kapittel 8 slo jeg fast at forskningen tilskrives en særskilt posisjon i samfunnet, i kraft av forskningens metoder og idealer. Man kan derfor stille et spørsmål om hvorvidt det ikke er et større problem at forskerne *for sjelden* ytrer seg i politiske termer og påberoper seg en rolle som intellektuell. Etter mitt syn er den intellektuelles oppgave å på bakgrunn av bred kjennskap til kulturelle prosesser og samfunnsmessige forhold, uttale seg utover sitt (ofte) relativt snevre felt å søke og se større sammenhenger. Hvem kan påstå at dette ikke er et gode i et komplekst samfunn i rask endring?

9.6 Oppsummering

Analysen viser at dette samarbeidet var avhengig av sentrale aktører som hadde lyst og mulighet til å gjennomføre et slikt samarbeidsprosjekt, og som dernest også evnet å sette makt bak ordene. Til dels handlet det om ledelse og organisasjon og til dels om personlige egenskaper.

Programkoordinatorens sterke stilling må forstås som et resultat av nettverk, organisasjonsmodell og egen forskerbiografi. Han var godt plassert og med god utsikt til det som beveget seg innenfor så vel som utenfor programmet. Kombinert med en organisasjonsform, basert på et åpent mandat og en gjensidig tillit mellom programledelsen og programsekretariatet, ga dette programkoordinatoren et unikt spillerom til å initiere og gjennomføre prosjekter på vegne av programmet.

Et stort handlingsrom for enkeltaktører er dog ikke udelt positivt. Små organisasjoner som baserer seg på få, sentrale aktørers egenskaper, blir sårbare nettopp fordi de blir personavhengige. Det blir med andre ord desto mer viktig å ha rette personer, med rette egenskaper i rett stilling, da de i så stor grad vil prege organisasjonen.

Hvilke aktøregenskaper karakteriserte dette formidlingsprosjektet? Mest slående var mine informaners arbeidslyst og smittende engasjement. Det å ha det artig på arbeidsplassen kan derfor ses som et viktig stimuli på enkeltaktørers initiativ, velvillighet og handlekraft. Analysen viser videre at programmet knyttet til seg relativt unge forskere fra mer nyetablerte forskningsmiljøer. Samtlige av mine forskerinformanter hadde erfaring fra andre formidlingsprosjekter, og noen hadde også en bakgrunn fra formidling rettet mot politiske miljøer. Kunnskap om formidling og erfaring fra formidling, er viktige faktorer som kan ha bidratt til å gjøre formidlingen både mer treffsikkert, og gitt det formidlede mer tyngde.

10) Refleksjoner over teoretiske perspektiver og empiriske funn

for å gripe den sosiale verdens innerste logikk må en gå inn i det spesifikke i en empirisk virkelighet, som er historisk og geografisk situert (Bourdieu 1995: 30).

Analysen viser at forskning og politikk, eksemplifisert ved et samarbeid mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier, er knyttet sammen gjennom strukturelle, kulturelle og individuelle forbindelser. Tidligere i denne oppgaven har jeg skissert noen teoretiske posisjoner og perspektiver som er generert med utgangspunkt i annen empiri. I det følgende vil jeg diskutere hvordan disse teoretiske perspektiver og mitt empiriske materiale gjensidig kan belyse hverandre.⁴⁴ Fremstillingen vil være konsentrert rundt det jeg anser som analysens mest sentrale funn; nemlig spørsmål knyttet til nærhet mellom forskning og den politiske forvaltning, samt aktørens sentrale rolle.

10.1 En beskrivelse av koblingen mellom kulturforskningen og kulturpolitikk

Institusjoner i nettverk

Min analyse viser at det er en tett kobling mellom kulturforskning og kulturpolitikk i Norge, og at dette ga gode forutsetninger for en målrettet formidlingsvirksomhet inn til de politiske beslutningsmyndighetene. Programmets posisjon, med en fot innen politikken og med resten av kroppen i de frie forskningsmiljøene, var et premiss for initiativet til og gjennomføringen av dette samarbeidsprosjektet. Med Granovetters begreper viser analysen at forskning og forvaltning er knyttet sammen via nettverk, både gjennom sterke og svake bånd, i kraft av sektorprinsippet og organiseringen av programforskning. Bourdieu hevder at nettverk fordrer gjensidighet, stadige investering og en opplevelse av et utbytte av relasjonen. Relasjonen mellom kulturpolitikk og kulturforskning kan i tråd med dette

⁴⁴ For referanser til teoretiske perspektiver, se kapittel 2.

forstås som basert i utveksling av ulike former for kapital, der økonomisk kapital omformes via en overføringspolitikk til nasjonal kulturell kapital til bruk og gagn for fellesskapet. I dette konkrete samarbeidet, forstått som *kulturdiallog*, ble det også utvekslet informasjon, fra departementet i form av spørsmålsstillinger eller uttrykte behov og fra programmet i form av en tilrettelagt og målrettet forskningsformidling.

Kulturforskning og kulturpolitikk forstått som felt i det sosiale rom og lignende habitus

Anvender man feltbegrepet kan koblingene mellom de to sektorene forstås som nærhet i det sosiale rom. Både politikk og forskning er omfattende felt, og jeg mener det derfor er fornuftig å avgrense diskusjonen til det jeg vil karakterisere som to subfelt - *kulturforskningen* og *kulturpolitikken*.

Både kulturforskningen og kulturpolitikken definerer og forvalter verdier og det som kan karakteriseres som Norges nasjonale kulturelle kapital. Begge felt må derfor defineres en del av eliten og fordrer høy kapital, med særlig vekt på kulturell kapital. På kulturforskningsfeltet er for eksempel den institusjonaliserte formen for kulturell kapital en forutsetning for fullverdig deltakelse.

Aktører som er nær i det sosiale rom, vil utvikle en lignende habitus, relativt sett. Habitusbegrepet kan derfor forklare hvorfor aktøren med rimelig letthet kunne bevege seg mellom de to sektorene i ulike roller, og delta i en slik kulturdiallog uten større språklige eller kulturelle utfordringer. Tvert i mot viser min analyse at dette samarbeidet var tuftet i noen *felles* forståelser av henholdsvis forskningens, formidlingsoppgavens og kulturpolitikkenes betydning for og rolle i samfunnet. Disse kulturelle forutsetningene skapte gjensidig velvilje og grunnlag for et godt samarbeidsklima. Et naturlig oppfølgingsspørsmål blir hvordan man kan forklare en slik sammenfallende verdiorientering.

Jamført med Granovetters teorier vil verdier og interesser flyte fritt mellom organisasjonene via nettverkene. På lengre sikt vil dette føre til at de utvikler lignende bedriftskulturer. Bearden mente dette var en forutsetning for å kunne samordne bedrifter for å fremme fellesinteresser. "Bedriftene" kan her forstås som henholdsvis Program for kulturstudier og Kultur- og kirke departementet, og den felles interessen var å formulere gode og treffende samfunnsanalyser og -beskrivelser.

Betyr dette at et slikt sammenfallende syn utlukkende kan forstås som et resultat av at sektorene over tid har utviklet felles normer eller verdier? Dersom man legger til grunn at forskning og den politiske forvaltning ligger nær hverandre i det sosiale rom og at aktørene besitter lignende habitus, innebærer dette at disse forståelsene også er en integrert del av aktørens tenkemåte og dennes orientering i verden. Forstått på denne måten virket de kulturelle forutsetningene førende på aktøren og genererte ønskelige handlemåter.

Granovetter legger med andre ord vekt på *utveksling* av kulturelle symboler og verdier, mens Bourdieu viser hvordan dette *internaliseres* og blir en del av aktørene. Bourdieu fullfører dermed Granovetters *resonnement*, og han tilfører det nettverksteorien mangler - nemlig en forståelse av at aktørene *sosialiseres* inn i kulturelle forståelser som via aktørens habitus blir selvfølgeliggjort og dermed genererer handlinger som bekrefter de samme forståelsenes verdi.

Kunnskapssamfunnets behov og rollen som intellektuell

Slagstad (2000) hevder at forskning og politikk helt siden universitetets opprettelse og dannelsen av nasjonalstaten Norge har hatt nære forbindelser, i kraft av institusjon, ideologi og ledende aktører. Da tradisjon ofte også skaper presedens, er det mulig å se dette konkrete samarbeidet som et resultat av nettopp det. Men min analyse viser også at koblingen mellom *kulturforskning* og den *kulturpolitiske* forvaltning, på langt nær har vært så tett som Slagstads fremstilling skulle tilsi. Tvert om hevder informantene mine at dette er en ny dreining, som førte med seg en øket interesse for og fokus på kulturpolitisk relevante forskningsinnspill.

De empiriske forskjellene kan til dels forstås som et utslag av at Slagstads fremstilling har et betydelig større tidsperspektiv. Mitt korte, gjør slike dreininger mer synlig, og muligens viktigere, enn de relativt sett er. På den andre siden vurderer jeg denne observasjonen som en så avgjørende forutsetning for dette konkrete samarbeidsprosjektet at det er verdt å diskutere nærmere. Min vurdering er derfor at de to feltenes (tiltakende) nærhet kan begrunnes i kunnskapssamfunnets fremvekst og et dertil økende behov for, og forventning om bruk av forskning i politiske beslutningsprosesser. Bourdieu snakker om den intellektuelles samfunnsplikt og etterlyser deres engasjement og deltakelse i viktige samfunnsdiskusjoner. Kalleberg (2000) er en av dem som i Norge diskuterer forskerens rolle som intellektuell, deltaker og premissleverandør i samfunnsdebatten. Han hevder videre at selv om forskningsformidlingsaktivitet har andre formål enn opplysning og

oppdragelse i dag, betyr ikke det at oppgaven er blitt mindre viktig. Nettopp fordi vi lever i et differensiert, fragmentert og høyt utdannet samfunn, trenger vi mer enn noen gang forskningens analyser og innsikter.

Kunnskapssamfunnet fordrer med andre ord kunnskap som er mindre spesialisert og som gir mer overgripende analyser og forståelser av kulturens komplekse prosesser. Dette bruker både Kalleberg og Program for kulturstudier som et argument for tverrfaglig forskning. Jeg mener at denne diagnosen også forutsetter en forskerrolle som nettopp evner å se de store sammenhengende og som tør å formulere mer overgripende analyser. Min påstand er derfor at kunnskapssamfunnet også roper på forskeren i rollen som intellektuell.

Den nødvendige distansen

Bourdieu hevdet viktigheten av å sikre det intellektuelle felts autonomi, og at de intellektuelles taushet kan forklares som et utslag av press fra blant annet politikken. Min analyse er ikke i overenskomst med dette. Tvert om mener jeg at departementet utviste forståelse for forskningens selvstendige rolle og hadde en bevissthet omkring verdien av frie forskningsmiljøer. På den andre siden viste forskerne vilje og lyst til å ytre seg i en politisk kontekst. Dette antyder at Bourdieus empiriske analyser har en historisk og sosial kontekst, som ikke nødvendigvis lar seg oversette til norske forhold.

Det ligger særskilte utfordringer i et prosjekt som setter seg fore å samordne en dialog mellom to i utgangspunktet så forskjellige aktører, med hensyn til tidsaspekt og virksomhetsformål, som grunnforskning og den politiske forvaltning. Men også på grunn av dette ble de involverte tvunget til å tenke nytt. Utfordringen var å finne en samarbeidsform der ingen av dialogpartene følte seg presset til å kompromisse på bekostning av egen integritet. Analysen av dette samarbeidet viser at en dialog tuftet i respekt for de to sektorenes ulike roller, vil skape en opplevelse av gjensidig utbytte fremfor et ønske om monopolisering. Strukturene og aktørene var med andre ord innrettet på en måte som ivaretok nærheten, men samtidig opprettholdt den nødvendige distanse.

10.2 Diskusjoner knyttet til aktørens spesielle stilling

Aktøren og feltet

Min analyse viser at dette samarbeidet var et produkt av tilrettelagte strukturer, en organisasjonskultur som ga sterke insitamenter for samhandling samt engasjerte og motiverte aktører. Min påstand er at struktur og kultur var nødvendige men ikke tilstrekkelige forutsetninger, og at et sentralt funn er aktørens avgjørende rolle. Bourdieu viser hvordan strukturer, forstått som et sett av relative posisjoner i det sosiale rom, gir aktøren handlingsrom alt etter hvilken posisjon vedkommende innehar. Bourdieu hevder dermed at aktøren i stor grad er et produkt av strukturene, at de utøver objektiv makt over individet og videre at aktører kan bedre sin egen posisjon gjennom forsøk på å forandre feltstrukturene. Min analyse viser på sin side hvordan aktørene ønsket å bevege feltstrukturene, men uten å samtidig ville endre feltets grunnleggende prinsipper. Ingen av mine informanter tok til orde for å legge ned universitets- eller høyskolesystemet slik det ble praktisert i dag, men snakket snarere om nødvendigheten av anarkistiske kiler *innen* systemet, som et korrektiv og supplement. Enkeltaktører viste med andre ord en oppsiktsvekkende evne til å skape og utnytte et handlingsrom innen ellers nokså stive strukturer.

Aktørens posisjon som et resultat av konkrete situasjoner og nettverk

Granovetter hevder at aktørers handlinger ikke kan vurderes løsrevet fra de konkrete sosiale relasjoner som vedkommende er situert i. I tråd med dette kan man ikke forstå programkoordinatorens posisjon uten å samtidig ta høyde for den konkrete situasjonens særskilte kvaliteter. Forholdet mellom sekretariatet og programledelsen var basert i et åpent mandat og gjensidig tillit. Videre var programkoordinatoren godt plassert, med utsikt til det som beveget seg innenfor så vel som utenfor programmet. Programkoordinatoren kan med andre ord karakteriseres som en aktør med høy samlet sosial kapital. Hans myndighet og gjennomslagskraft må derfor ses i sammenheng med at han var situert i sosiale relasjoner med brobyggende egenskaper, som ga bred kontaktflate til andre forskerfelleskaper. Videre ga koordinatorens egen forskerbiografi særlige fordeler for dette konkrete samarbeidet. Kontakter herigjennom knyttet programmet tett både til

kulturpolitikkforskningsfeltet og til den kulturpolitiske forvaltning. Programkoordinatorens posisjon kan med andre ord ses som et resultat av egenskaper ved den konkrete situasjonen.

Personlige egenskaper?

Min analyse viser at små, nettverksbaserte organisasjoner er sårbare fordi de avhenger av enkeltaktørers personlige egenskaper og interesser. Det blir med andre ord desto mer viktig å ha rette personer, med rette egenskaper i rett stilling, fordi de i så stor grad preger systemet.

Granovetter hevder viktigheten av å forstå aktørers handlinger som situert i konkrete relasjoner, men han problematiserer ikke hvilke *egenskaper* som fremmer nettverk og samhandling i tverrsektorielle dialoger. Kapitalbegrepet er derimot egnet for å gi en forståelse av hva som gjorde forskeraktøren til en attråverdig samtalepartner for den politiske forvaltning og omvendt. Forvaltningens aktører ble beskrevet som både kunnskapsorientert og kunnskapskompetent, med andre ord som i besittelse av høy kulturell kapital. Dette ga seg utslag i en politisk interesse for forskningen, en samarbeidsform som bar preg av den nødvendige distanse og i siste instans at forskningen ble behandlet på en faglig forsvarlig måte. På den andre siden hadde samtlige forskerinformanter erfaring fra annen forskningsformidlingsaktivitet, og noen hadde også en bakgrunn fra formidling rettet mot politiske miljøer. Kunnskap om og erfaring fra formidling, kan derfor forstås som spesifikke former for kapital, som i dette samarbeidsprosjektet ga særlige fordeler, da det både gjorde formidlingen mer treffsikker og ga det formidlede tyngde.

Videre viser min analyse viktigheten av personlig kjemi og uformell kontakt. Min påstand er derfor at aktørenes følelser for hverandre, må regnes som en del av den Granovetters konkrete situasjon. En opplevelse av personlig kjemi kan med Bourdieus begreper ses som et resultat av at aktører med lignende habitus tiltrekkes av og har en særskilt sympati for hverandre. Habitus genererer like aktører med hensyn til tankesett og handlemåte, men også når det gjelder preferanser. Det er i tråd med dette Bourdieu utleder sitt klassebegrep. Noe av det mest slående ved mine informanter - deres arbeidslyst, sosiabilitet og smittende engasjement, tilskrives som oftest personlige egenskaper. Jamført med Granovetter teoretiske perspektiv, bør dette snarere forstås som kvaliteter ved den konkrete situasjonen og noe som derfor vil kunne variere. Ifølge Bourdieu fremmes

personlige egenskaper gjennom investeringsarbeid i form av sosialisering. Hvordan aktøren sosialiseres reflekterer vedkommendes posisjon i det sosiale rom. Personlige egenskaper kan i tråd med dette tolkes som uttrykk for en bestemt habitus og klassetilhørighet. Det mest personlige og karakteristiske ved et individ, kan dermed også tolkes som et uttrykk for noe dypt sosialt.

De bløte punkter

Min analyse viser at et stort handlingsrom for enkeltaktører ikke er udelt positivt. Nettverkene har sin svakhet nettopp i at de ikke er stabile strukturer, men flyktige og uten en eksistens i seg selv. En liten organisasjon kan også føre til at enkeltaktører bruker sin posisjon for å utelukkende fremme egne interesser eller ekskludere motstridende syn.

Da ingen av mine informanter hevdet at aktørens store spillerom ble en reell problematikk, er det interessant å stille spørsmål om hvorfor. En forklaring kan lokaliseres i nettverkets logikk. Nettverk er basert på gjensidighet og balanse mellom aktørene og avhenger av tillit. Tillit er ifølge Granovetter en egenskap ved de konkrete relasjonene og forvaltes ut fra et ønske om fremtidig samhandling. Dersom den stilltiende kontrakten som slike nettverk forutsetter brytes, vil det også med all sannsynlighet smuldre hen. Likeens vil et nettverk basert i en institusjonalisert form for sosial kapital, der enkeltaktører representerer gruppen i offentlige sammenhenger, miste legitimitet dersom lederen går utover sitt tildelte mandat. En supplerende forklaring kan lokaliseres i begrepet om habitus og felt. Bourdieu viser hvordan habitus og felt strukturerer aktøren til å handle i overenskomst med gruppens interesser. Så lenge aktøren deltar i et felt, anerkjenner vedkommende dets logikk og vil handle i tråd med disse. Å bryte med de kulturelle kodekser innebærer derfor å selv risikere eksklusjon fra feltets belønninger. Selv om strukturene, nettverket og posisjonen i feltet, gir enkeltaktørene handlingsrom, er dette med andre ord ikke ensbetydende med et *ubegrenset* handlingsrom.

10.3 Norge er et lite land i verden

Av foregående diskusjoner vil jeg slutte at Granovetters og Bourdieus teorier fungerer som gode analytiske verktøy på mine data. Like fullt er det steder der min empiri divergerer med de synspunkter teoriene forfekter. Bourdieu hevder blant annet at feltet vil preges og drives frem av kamper mellom aktørene, der slaget står om posisjoner og definisjonsmakt.

Min analyse viser tvert imot at den kulturpolitiske debatt i Norge har vært preget og preges av konsensus.⁴⁵ Analysen viser også at grunnoppfatningene knyttet til kulturpolitikken, forskningens og forskningsformidlingsoppgavens samfunnsbetydning har bred tilslutning på tvers av sektorene. Selv om Granovetters og Bourdieus analyser på mange områder altså treffer godt, fremstår det likevel som problematisk å hevde at de har en allmenngyldig relevans. Både Bourdieu og Granovetter utvikler sine teorier på grunnlag av empiri hentet fra forhold som skiller seg skarpt fra de norske - henholdsvis Frankrike og USA. Teoriene er med andre ord utviklet under spesifikke historiske og sosiale forhold, som er retningsgivende for de spørsmålene som stilles og dermed også på de svarene som gis. Teorienes treffsikkerhet vil derfor variere med konteksten.

Norge er et lite land i verden er en velbrukt beskrivelse formulert av Lars Korvald den gang han var statsminister på begynnelsen av syttitallet. Sitatet sikter til at Norge derfor må forholde seg til innflytelse og påvirkninger fra resten av verden, enten de er ønskelig eller ei. Men dette faktum har etter mitt syn også gitt en særegen mulighet til å utvikle et styresett og en samfunnsform basert i en norsk realitet. I årene etter annen verdenskrig utviklet Norge seg til å bli et sosialdemokratisk velferdssamfunn etter den nordiske modellen, og utjevningsspolitikk har vært et førende prinsipp (Esping-Andersen 1999). Forskning viser videre at velferdssamfunnet har hatt en overveldende stor oppslutning fra det brede laget av befolkningen (Kjølørød 2003). Den sosialdemokratiske velferdsstaten fremmer en kulturpolitikk som skal virke samlende og inkluderende og reflektere et sosialt og kulturelt mangfold. Sett på denne måten er kulturpolitikken også et sosialt virkemiddel som fordrer åpenhet kombinert med politisk kontroll og målrettet stimulering av ulike kulturelle uttrykk. Etter mitt syn gjennomsyrrer velferdsstatens logikk kulturfeltet og preger tenkningen rundt hva kultur er og hvordan kulturpolitikk bør gjøres. Den norske kulturpolitikken bør derfor, etter min vurdering, forstås som en del av et overordnet velferdspolitisk prosjekt.

I forlengelsen av disse diskusjonene stiller jeg spørsmål om slike særnorske forhold kan gi utfyllende forklaring både på den tette koblingen mellom forskning og politikk og aktørens sentrale rolle. Norge er et lite land og et likhetsorientert land. I konsekvens vil jeg hevde at det sosiale rom i Norge kan forstås som en krympet utgave av det Bourdieu beskriver med utgangspunkt i det franske samfunnet. I et lite land vil det være kortere

⁴⁵ Unntaket er Fremskrittspartiet som inntil nylig har vært et marginalt parti i den politiske debatten.

avstander mellom sektorer, og de vil i tråd med dette i større grad overlappe hverandre. Aktørene vil som følge av de forkortede avstandene utvikle likere habitus, og skillene mellom aktørenes tanke- og handlesett, vil generelt sett være mindre skarpe enn Bourdieus beskrivelser. Dette kan forklare hvorfor noen kulturelle verdier og forståelser kan få en så bred oppslutning. Videre; i et krympet sosialt rom, der både feltene og aktørene står nærmere hverandre, vil aktørene i større utstrekning kunne inneha dobbeltroller og bevege seg mellom felt i ulike posisjoner. Et lite land med betydelig mindre forhold vil med andre ord gi aktøren fortrinn med hensyn til å få og skape handlingsrom.

11) Avsluttende kommentarer

Jeg har i denne oppgaven undersøkt en spesifikk formidlingspraksis, institusjonalisert i begrepet om kulturdiallog og eksemplifisert ved et samarbeidsprosjekt mellom Kultur- og kirkedepartementet og Program for kulturstudier. Undersøkelsen har gjort bruk av empiri og teori for å belyse, forklare og gi økt forståelse av forholdet mellom forskning, formidling og politikk og et svar på problemstillingens hovedspørsmål: Kulturdiallog som forskningsformidling - et resultat av strukturelle betingelser, kulturelle forutsetninger eller spesifikke aktørers handlekraft? Undersøkelsen viser at strukturelle, kulturelle og individuelle faktorer i dette samarbeidsprosjektet virket sammen og dannet en nær forbindelse mellom den kulturpolitiske forvaltning og kulturforskningen. Analysen viser hvordan strukturer skapte rammer, kulturelle faktorer ga insentiver for samhandling og at aktøren på bakgrunn av dette ble en sentral, engasjert og handlekraftig pådriver og gjennomfører.

Denne oppgaven kunne også vært en avhandling om kulturpolitikk, forskningspolitikk eller om kulturpolitikkforskning. Studien impliserer med andre ord en rekke felt og reiser flere problemstillinger enn jeg har hatt mulighet til å undersøke. I det følgende vil jeg derfor skissere noen av de spørsmålene som oppgaven rører ved, og som eventuelt kan tas opp i andre vitenskapelig sammenhenger.

11.1 En historisk studie av koblingene mellom kulturpolitikk og kulturforskning

Slagstads analyser (2000) slik disse er formulert i innledningskapittelet, viser hvordan politikk og akademia historisk har ses som til dels infiltrerte prosesser og felt. Da dette er en nåtidig nærstudie av en kobling mellom kulturforskning og kulturpolitikk, mener jeg det kunne vært interessant og relevant å stille spørsmål om hvordan dette konkrete samarbeidet føyer seg inn i en større historisk kontekst knyttet til fremveksten og organiseringen av kulturpolitikkforskningsfeltet.

11.2 Nærmere om vilkår for en dialogisk formidlingspraksis i et sammenlignende perspektiv

Til tross for bred oppslutning om verdien av forskningsformidling, etterlyses det stadig, og institusjonene kritiseres for å ikke ta formidlingsoppgaven alvorlig nok. I ”En ny formidlingspolitikk” påpekes at ”det forspilles mange sjanser til å eksponere faglig interessante og samfunnsmessig relevante faglige og tverrfaglige brytninger utad” (En ny formidlingspolitikk 1999: kap.3.3). Min analyse viser på den andre siden at Program for kulturstudier evnet å gå inn i sentrale, samtidige debatter. Et betimelig spørsmål kan derfor være hvorvidt mindre institusjonalisert, og mer fleksibel tverrfaglig forskningsvirksomhet, er bedre egnet for den aktiviteten ”En ny formidlingspolitikk” etterlyser. Å nærme seg dette spørsmålet krever en systematisk sammenligning av muligheter og forutsetninger for dialogisk forskningsformidling innen henholdsvis forskningsprogrammer og universitets- og høyskolesektoren.

11.3 Kulturpolitikk versus kunstpolitikk

I kapittel 10 stilte jeg spørsmål om hvorvidt koblingene mellom kulturpolitikken og kulturforskningen slik jeg har identifisert den her, også kan være et utslag av særnorske forhold, som det faktum at vi lever i et lite, sosialdemokratisk velferdssamfunn. Det er etter mitt syn opplagt at kulturpolitikken i Norge føyer seg inn i et større velferdspolitisk prosjekt. De kulturpolitiske visjoner uttrykker en demokratisk, anti-elitistisk mangfoldspolitikk med hensikt å reflektere og stimulere et variert, sosialt og kulturelt felleskap.

Kultur- og debattsidene i avisene har denne våren vært preget av en forfriskende diskusjon om nettopp kulturpolitikk. Statsråd Trond Giske har blitt kritisert for å føre en velmenende, men naiv og dypt sosialdemokratisk politikk. ”Utglidningen av begrepet ”kulturpolitikk” idylliserer forholdet mellom staten og den skapende kunst” het det i et av innleggende (Aftenposten 19.4.2006). Debatten dreier seg om hva og for hvem kulturpolitikken skal være. Det er en kamp om kapital, om hvilke verdier som skal gi uttelling på feltet, og om vi skal etterstrebe en bred og vidtspennende *kulturpolitikk* eller en smalere *kunstpolitikk*.

Denne oppgaven har tatt utgangspunkt i og undersøkt et spesifikt kulturpolitisk syn, og vist hvordan den henter sine analyser, og i siste instans også nødvendigvis legitimitet,

gjennom et systematisk og omfattende samarbeid med den allmenne kulturforskningen. Jeg har derimot ikke hatt til hensikt å diskutere eller ta stilling til den instrumentelle kulturpolitikken. Derimot kunne en problematisering av forholdet mellom politikk og kunst vært, som debattene også viser, et høyst aktuelt tema for andre vitenskapelig undersøkelser.

Litteraturhenvisninger:

Album, Dag (1996) *Nære fremmede*. Oslo: Tano Aschehoug

Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen (red.) (1996) *Klassisk og moderne samfunnsteori*. København: Hans Reitzels Forlag

Bjørkås, Svein (2000) "Kulturpolitikk og forskning i ny dialog". I: *Kulturkontakten* nr. 8, URL: <http://www.kum.dk/sw914.asp> [lesedato 23.08.2005]

Bjørkås, Svein (2002) "Kulturpolitikk og forskningsformidling". I: *Kulturelle kontekster. Kulturpolitikk og forskning, bind I* Svein Bjørkås (red.) Kristiansand: Høyskoleforlaget

Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press

Bourdieu, Pierre (1986) "The Forms of Capital". I: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. John G. Richardson (red.) New York: Greenwood Press

Bourdieu, Pierre (1988) *Homo Academicus*. Cambridge: Polity Press

Bourdieu, Pierre (1990) *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press

Bourdieu, Pierre og Loïc J.D. Wacquant (1991) *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for Samfunnsanalyse*. Oslo: Det Norske Samlaget

Bourdieu, Pierre (1992) *Texter om de intellektuella*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag symposium

Bourdieu, Pierre (1995) *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax

Børtnes, Jostein, S. Gerrard, P.Repstad, I. Seip, A. Vaa (2003) ”Perspektiver på fem års kulturforskning”, I: Bjarne Hodne og Randi Sæbøe (red.) *Kulturforskning* Oslo: Universitetsforlaget

Dokk Holm, Erling (2000) *Da forskningen forlot parnasset – fortellingen om formidlingen fra KULT*. Oslo: Pax

Dwyer, Kevin (1982) *Moroccan dialogues: anthropology in question*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press

Esping-Andersen, Gøsta (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press

Granovetter, Mark (1973) “The Strength of Weak Ties”. I: *The American Journal of Sociology*, Vol.78, nr.6, s: 1360-1380

Granovetter, Mark (1983) ”The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited” I : *Sociological Theory*, vol I. Randall Collins (red.) California: Jossey-Bass Inc., Publishers

Granovetter, Mark (1992) “Economic Action and Social Structure: The problem of embeddedness”. I: *The Sociology of Economic Life*. Mark Granovetter og Richard Swedberg (red.) Boulder, Col.: Westview Press

Guneriussen, Willy (1999) *Aktør, handling og struktur. Grunnlagsproblemer i Samfunnsvitenskapene*. Aurskog: Tano Aschehoug

Habermas, Jürgen (1997) *Borgerlig offentlighet*. Oslo: Gyldendal

Habermas, Jürgen (1999) *Kraften i de bedre argumenter*. Gjøvik: Ad Notam Gyldendal.

Hodne, Bjarne og Randi Sæbøe (2003) ”Forord”. I: *Kulturforskning*. Bjarne Hodne og Randi Sæbøe (red.) Oslo: Universitetsforlaget

Kalleberg, Ragnvald (2000) "Universities: Complex Bundle Institutions and the Projects of Enlightenment". I: R. Kalleberg, F. Engelstad, G. Brochmann, A. Leira og L. Mjøset (red.) *Comparative Perspectives on Universities*. Stamford, Connecticut: JAI PRESS INC.

Kalleberg, Ragnvald (2002) "Om vitenskapelig ydmykhet" Offentliggjort i rapport fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag og humaniora, rapport nr. 2

Kalleberg, Ragnvald (2004) "Forskningsformidling, knippeinstitusjoner og norsk som fagspråk". I Simonsen, Finn D: *Engelsk – elites nye latin eller uunværlig redskap for fri kunnskapsutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Karlsen, Cecilie (1992) *Forskningsformidling – Et spørsmål om prioritering?*
Hovedfagsoppgave ved Institutt for sosiologi. Universitetet i Oslo.

Kjølsrød, Lise (2003) "En tjenesteintens velferdsstat". I: Ivar Frønes og Lise Kjølsrød (red.) *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag

Kjørup, Søren "Formidling og kulturdialog". (upublisert)

Mangset, Per (1992) *Kulturliv og forvaltning. Innføring i kulturpolitikk*.
Universitetsforlaget: Oslo

Meltvik, Dagny Alida: *Tverrviterne*. Masteravhandling ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo. Publiseres september 2006

Rudeng, Erik (red.) (1999) *Kunnskapsregimer. Debatten om de nasjonale strategier*. Oslo: Pax

Sandberg, Nina (2005) *Stats- og kommunalkunnskap. En innføring*. Fagernes: Spartacus

Silverman, David (2001) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage

Skoie, Hans (2005) *Norsk forskningspolitikk i etterkrigstiden*. Oslo: Cappelen

Slagstad, Rune (2000) *Kunnskapens hus. Fra Hansteen til Hanseid*. Oslo: Pax

Slagstad, Rune (2001) *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax

Tedlock, Dennis (1983) *The spoken word and the work of interpretation*. Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press

Tønnesson, Johan L. (1998) *Vitenskapens stemmer. Vitenskapsbilder, dialogisme og forskernærvær i fire historiefaglige tekster for allmennheten*. Hovedfagsoppgave ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Universitetet i Oslo

Vestheim, Geir (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Norge*. Det Norske Samlaget: Oslo

Widerberg, Karin (2001) *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget

Widerberg, Karin (2004) *Oppgaveskriving. Veien til lystbetont skriving og gode rutiner*. Oslo: Universitetsforlaget

Widerberg, Karin og Camilla Jordheim-Larsen (2006) "Interdisciplinarity, Research Policies and Practices: Two Case Studies in Norway" Under publisering:
URL:<http://www.hull.ac.uk/researchintegration/>

Andre kilder:

Det norske forskningssystemet.

URL: <http://www.odin.no/ufd/norsk/tema/forskning/p30003706/bn.html> [lesedato: 13.12.2005]

Egenevaluering av Program for kulturstudier 1998-2000. Programstyret i Program for kulturstudier URL: <http://www.uib.no/kul> [lesedato: 10.06.2005]

En ny formidlingspolitikk. (1999) Universitetet i Oslo.

URL:http://www.admin.uio.no/ia/arkiv/utredning_f.html [lesedato: 20.11.2006]

Formidlingsutvalget ser fremover. (2000) Formidlingsutvalget i Program for kulturstudier. Funnet i arkivet til Norges forskningsråd

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. (2006)

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

(NESH)URL:<http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/06> [lesedato: 04.02.2006]

Forskrift om behandling av personopplysninger. (FOR-2000-12-15-1265) Fornyings- og

administrasjonsdepartementet. URL: [http://www.lovdata.no/cgi-](http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20001215-1265.html)

[wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20001215-1265.html](http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20001215-1265.html) [lesedato: 05.04.2006]

Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling. (1997) Norges Forskningsråd

URL:http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/publikasjoner/strat_allmenforskformidl_norsk/ [Lesedato 04.11.2005]

Kultur- og tradisjonsformidlende forskning. Handlingsplan og prosjektoversikt for

hovedinnsatsområdet. Norges allmennvitenskapelige forskningsråd. Bergen: 1990

Lov om Universitet og høyskole av 12.mai 1995 nr. 22

Pressemelding "Kulturpolitikk fram mot 2014", 29.8.2003. Kultur- og kirkedepartementet.

URL: <http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/kkd/2003/pressem/043041-070029/dok-bn.html> [lesedato 18.08.2005]

Programnotat. (1998) Programstyret i Program for kulturstudier. URL:

<http://www.uib.no/kul/> [lesedato: 10.06.2005]

Publikasjoner fra Kultur og kirkedepartementet.

URL: <http://odin.dep.no/kkd/norsk/dok/regpubl/bn.html> [lesedato 29.11.2005]

Referat fra programstyremøte 16/2000, Program for kulturstudier. Funnet i arkivet til Norges forskningsråd

St.meld.nr.8 (1973-1974) *Om organiseringen og finansieringen av kulturarbeid.*

St.meld.nr.52 (1973-1974) *Ny kulturpolitikk.*

St.meld.nr. 23 (1981-1982) *Kulturpolitikk for 1980 åra.*

St.meld.nr.27 (1983-1984) *Nye oppgåver i kulturpolitikken.*

St.meld.nr.37 (1991-1992) *Kultur i tiden.*

St.meld.nr. 39 (1998-1999) *Forskning ved et tidsskille.*

St.meld.nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014.*

St.meld.nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning.*

Inst.S.nr.155 (2003-2004) Kulturpolitikk fram mot 2014.

URL:<http://www.stortinget.no/inns/inns-200304-155.html> [lesedato: 20.02.2006]

Avis/tidsskriftsartikler:

Adresseavisen, 1.10.2003, "Ut med kunnskapen – forskere!". Funnet i Atekst,

URL:<http://www.mediarkivet.no>

Adresseavisen, 28.10.2003, "Hva bremsar forskningsformidling?". Funnet i Atekst,

URL:<http://www.mediarkivet.no>

Aftenposten, 19.4.2006, "Ikke bare på fest. Kulturministeren snakker ut: - Nesten alle områder innen kultur er underfinansiert". Funnet i Atekst,

URL:<http://www.mediarkivet.no>

Dagens Næringsliv, 30.08.03, "Melding med "klåre atterhald"". Funnet i Atekst,

URL:<http://www.mediarkivet.no>

Forskning, nr.1/2005, "Sats på Norge som kunnskapssamfunn".

URL:<http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/forskning/200501/200501011.html>

[lesedato 14.02.2006]

Stat og styring, nr. 4/2005, "Kortsiktige departementer, langsiktige forskere"

Universitas, 10.9.2002, "Farm i lyset"

URL:<http://universitas.uio.no/printervennlig.php?sak=2007> [lesedato:3.12.2005]

Universitas, 6.11.2002, "- Sats på formidling"

URL:<http://universitas.uio.no/printervennlig.php?sak=2348> [lesedato:
3.12.2005]

VG, 30.08.2003, "Mer til alt!". Funnet i Atekst, URL:<http://www.mediarkivet.no>

VG, 2.10.2003 "Teknologenes fravær". Funnet i Atekst, URL:<http://www.mediarkivet.no>

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord: 35 161

Vedlegg: Intervjuguide

Muntlig presentasjon av prosjektet

- Utgangspunktet: Masteroppgave, EU prosjekt, veileder Karin Widerberg
- Interessert i: kulturdiallog som forskningsformidling, forholdet mellom forskning, formidling og politikk, hvordan en slik formidlingspraksis gjøres.
- Praktisk: konfidensialitet, båndopptaker, sitering

Denne samtalen

- Kulturdiallog
 - Samarbeidsprosjektet mellom Program for kulturstudier og Kultur- og kirke departementet
 - Erfaringer/oppsummering
-

KULTURDIALOG

Hvorfor kulturdiallog?

- Hvorfor kulturdiallog? På hvilke måter, om noen, bidro begrepet til å tenke nytt? Kan du formulere noe av dette ”nye”?
- Var det noen diskusjoner/debatter knyttet til hvordan man skulle forstå formidlingsprosjektet på Programmet? I så fall hvordan forhandlet dere dere frem til begrepet slik det er beskrevet og definert i programnotatet?
- Det hevdes i programnotatet at kulturdiallogbegrepet ”reiser interessante teoretiske og metodologiske spørsmål omkring forholdet mellom forskning og formidling” Hvilke potensielle/faktiske spørsmål/diskusjoner siktes det til? Opplevde du at dette ble diskutert? I så fall i hvilke fora (blant forskerne selv, formidlingsutvalget eller mer åpne rom som konferanser, media)?
- Fikk denne innsikten/disser diskusjonene noen konsekvenser for hvordan dere tenkte i forhold til organiseringen av formidlingsarbeidet.
- Har du inntrykk av at den enkelte forsker i sitt arbeid tok med seg disse diskusjonene inne i sine konkrete prosjekter?

Opphav

- Kan kulturdiallog forstås som en forlengelse av det anti-essensialistiske kulturbegrepet som programmet er tuftet på?
- Hvilke (andre) teoretiske inspirasjoner ligger til grunn for begrepet?
- Har dere latt dere inspirere av andres formidlingsvirksomhet eller har dere hatt noen kulturdialogiske forbilder?

Det tverrfaglige

- Hvorfor var en tverrfaglig forskningsformidling viktig? På hvilke måter vil du si dette prosjektet var tverrfaglig? Syntetisk? Tematisk?
- Opplevde dere en konflikt mellom det å presentere ulike faglige syn og det å opptre samlet overfor brukergruppen? Var dette en styrke eller svakhet, etter din vurdering?
- Kan tverrfaglighet ses som en form for kulturdialog i seg selv?

SAMARBEIDSPROSJEKTET

Forberedelse

- Hvorfor ble samarbeidet initiert og av hvem? Var det noen som kjente hverandre fra før?
- Ble samarbeidet initiert på programnivå? Eller kom initiativet ”nedenfra” fra prosjektene/forskerne selv?
- Opplevde du at prosjektet var en prioritet i styret/formidlingsutvalget?
- Hvor mye tid/penger/folk ble brukt på prosjektet?
- Hvor ofte, om, møtte dere KKD? På hvilket politisk nivå henvendte man seg (statsråd, statssekretær, byråkrater)?
- Hvilke premisser for samarbeidet ble man enig om? Hva forpliktet de ulike partene seg til? Ble det nedsatt noen felles målsetninger for samarbeidet på forhånd? I så fall, hvilke var disse?
- Var det noen stridstemaer, noe dere ikke ble enige om?
- Hvilke målsetninger hadde *dere* for samarbeidet? Var det en uttalt målsetning å ”påvirke” KKD? I så fall på hvilke områder?

Forskersamlingene

- Hva besto aktiviteten på disse samlingene i? Hvordan jobbet dere? Var det foredrag? Debatt? Diskusjonsforum?
- Hvem deltok? Hvilke forskere? Meldte de seg selv eller ble de invitert av sekretariatet? Hvem var representert fra KKD? Var seminaret ”lukket” eller åpent for andre deltakere/allmennheten?
- Hvem arbeidet med utformingen av seminaret/satte programmet (sekretariatet, forskerne eller fikk KKD komme med synspunkter/innspill)?
- Stilte forskerne først og fremst i kraft av egen forskning, eller mer som representanter for et større prosjekt de ledet der de presenterte generelle/syntetiserte funn fra prosjektene?

Artiklene/Bøkene

- Hvordan ble bøkene arbeidet frem? Skrev alle hver sin artikkel i etterkant? Eller ble det kastet ball?
- Hvor raskt kom bøkene etter samlingene?
- Hvordan ble de overlevert til KKD?
- Hvorfor var det viktig for *dere* at bøkene ble publisert?

Kulturmeldingen

- På hvilke punkter, etter ditt skjønn, fikk forskningen gjennomslag?
- På hvilke punkter mener du er forskningen merbart fraværende? Hvorfor?
- I innledningen, kulturforståelsen og bakgrunnsanalysen ser det ut for meg at forskningen har fått et betydelig gjennomslag. Mener du også at KKD i kulturmeldingen har tatt konsekvensene av de innsikter de skisserer tidlig i meldinga i utformingen av den konkrete politikken på de ulike temaområdene?
- Aner du spor av de samme innsiktene i den praktiske politikken som er ført etter kulturmeldingen? På hvilke måter? Hvorfor/hvorfor ikke?

Etterarbeid

- Når slutter en ”kulturdiallog”? Det er jo noe som skal skje underveis i forskningen og ikke bare formidle resultatet? Kan/bør kulturdiallogen fortsette også etter dette? Ble det foretatt noe i etterkant av samlingene/publikasjonene for å påvirke KKD?

ERFARINGER/OPPSUMMERING

Erfaringer fra

- I en artikkel i Kulturpolitikk og forskningsformidling står det at det er knyttet mange prinsipielle og praktiske problemer til samhandling mellom politikk og forskning. Spesielt nevnes: i) at forskningsmiljøene har en annen dagsorden enn politikken, ii) en tidsmessig utakt (forskning er langsom/politikk er raske beslutninger) Representerer dette samarbeidet i så fall noe nytt i forhold til disse problemstillingene? På hvilke måter?
- Problemer/hindringer underveis på organisatorisk nivå?
- Andre problemer/hindringer av mer kulturelle/personlige art (misforståelser, ulike bakgrunner, hensikter, mål etc., personlig kjemi?)
- Hva ble du mest positivt overrasket over?
- Hvis du skulle gjøre et lignende prosjekt igjen, hva ville du gjort annerledes?

Oppsummering/deg som deltaker

- Har dine erfaringer gjort noe med hvordan du ser på forsknings/formidlingsprosessen?
- Er dette en type samarbeid som burde videreføres? Hvorfor?
- Har du fortsatt kontakt med KKD? Er nettverket opp mot andre forskere/målgrupper som ble etablert fortsatt virksomt?
- Vet du om det er initiert til lignende samarbeid senere? Andre departementer? Hvorfor/hvorfor ikke? Tidkrevende? Vanskeligheter?
- Jeg ser det har blitt skrevet en artikkel på hjemmesiden til Dansk ministerium om dette. Vet du om lignende prosjekter er blitt gjennomført i andre land?

Til slutt

- Hvem burde jeg snakke med? Hvilke forskere? Hvem i KKD?
- Finnes det noe i arkivet jeg burde se på? Deltakerlister? Referat fra samlingene?
- Noe jeg burde spørre om?